

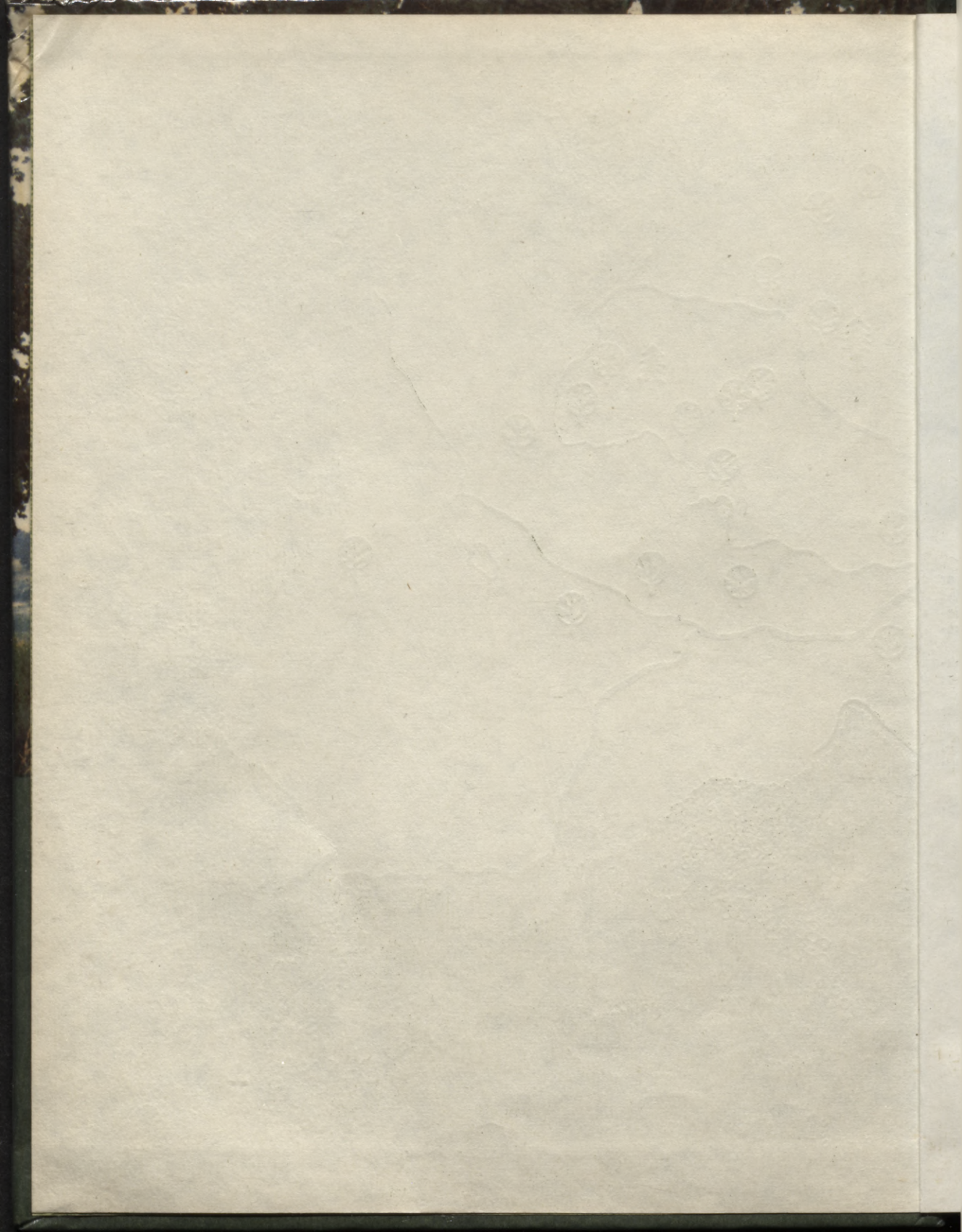
L 74-4
88

S. Saliņš

**LATVIJAS
DIŽKOKI
UN RETIE KOKI**

S. SALIŅŠ
LATVIJAS
DIŽKOKI
UN RETIE KOKI

L
58

Pavērojiet, pavērojiet — koks ir skaists ne ar to, ar ko viņš līdzīgs citiem, bet ar ko viņš atšķiras. Es meklēju īpatnējus kokus: man liekas, ka viņiem ir sava pasaule, bagāta un sarežģīta kā tie zaru labirinti un mežgli..

.. Sakiet — vai šodien atradīsies tāds kolekcionārs, «kopālasītājs», kas fiksē Latvijas dabas ainavu tādus, kāda tā savā skaistumā vēl ir pašlaik un, kas zina, vai būs tehniskajā rītdienā! Tautas dziesmas, lai tās neaizietu pazušānā, ir savāktas, bet vai mūsu ainavu, sētu un ceļu skaistums arī nav tautas gara izpausme, kura nenofiksēta var aiziet aizmirstībā!

(No I. Ziedoņa «Kurzemīte»)

74-4
88

S. SALIŅŠ

LATVIJAS DIŽKOKI UN RETIE KOKI

IZDEVNIECĪBA «ZINĀTNE»
RĪGA 1974

L
58
LATVIJAS ZINĀTNISKĀS PĒTNIECĪBAS
MEŽSAIMNIECĪBAS
PROBLĒMU INSTITŪTS

57 [069]
Sa 303

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~74-~~ 42.856; 48.

Латвийский научно-исследовательский
институт лесохозяйственных проблем

Станислав Кристапович Салинь
ВЕКОВЫЕ И РЕДКИЕ ДЕРЕВЬЯ В ЛАТВИИ

0308101600

Издательство «Зинатне» • Рига 1974

На латышском языке

G. KRUTOJA mākslinieciskais noformējums

Redaktore M. CAUNE

Mākslinieciskā redaktore A. MEIERE

Tehniskā redaktore E. POČA

Korektore L. BRAHMANE

© Izdevniecība «Zinātne», 1974

S 0-2-8-4-068
M811[11]-74 64-74

PRIEKŠVĀRDS

Dižkoki — dabas zaļā rota — jau sirmā senatnē ir saistījuši cilvēku uzmanību ar savu skaistumu, apmēriem, garo mūžu. Dižkoki bagātina botānikas, dendroloģijas un dendrohronoloģijas atziņas, palīdz noskaidrot dažādu koku sugu maksimālo mūža ilgumu, pieauguma norisi lielā vecumā, sēklu ražotspēju un kvalitāti, koku dzīvotspēju un izturību dažādos augšanas apstākļos; dižkoki ir nepieciešami tālākajā pavairošanā, tie ir neatsverams skaistuma elements ainavā. Lūk, kāpēc mūsdienu sabiedrībai ir jādara viss, lai iespējami ilgāk saglabātu dižkokus un citus retus kokus, lai savāktu par tiem dažādas ziņas un lai visu — gan izziņas materiālus, gan pašus dižkokus — saglabātu nākamajām paaudzēm.

Dzīvā daba mūs pārsteidz ar koku formu daudzveidību — neparastiem stumbra vai vainaga veidojumiem, divu vai vairāku stumbru vai zaru saaugumiem, īpatnēju lapu formu, kā arī ar dažādu sugu koku stumbru saaugumiem. Šādus īpatņus mēdz dēvēt dažādi: par īpatņiem, neparastiem, retiem kokiem. Pie šādiem pieskaitāmi arī floristiski reti sastopami koki.

Dižkoki ir izcili dabas pieminekļi — seni, vēl dzīvi vēstures liecinieki, tādēļ tie jāsaudzē.

PSRS astotā sasaukuma Augstākās Padomes ceturtajā sesijā (1972. gada septembrī) dabas aizsardzības problēmām tika veltīta sevišķa uzmanība. Sesijā uzsvēra, ka viens no svarīgākajiem valstiskajiem uzdevumiem ir nemīlīgi rūpēties par dabas aizsardzību un dabas resursu racionālu izmantošanu, lai radītu vislabvēlīgākos apstākļus darbaļaužu veselībai, darbam un atpūtai. Ļoti svarīgs ir PSKP CK un PSRS Ministru Padomes 1972. gada decembrī pieņemtais

lēmums par dabas aizsardzības pastiprināšanu un dabas resursu labāku izmantošanu.

Arī Latvijas PSR Augstākā Padome 1968. gada 20. decembrī pieņēma likumu «Par Latvijas PSR dabas aizsardzību», kas aptver visu dabas kompleksu. Likums lielā mērā skar arī augu valsts racionālu izmantošanu un aizsardzību. Kā dabas pieminekļi jā saglabā dižkoki un reti sastopamie koki.

Šis grāmatas mērķis ir iepazīstināt lasītājus ar uzskaites rezultātiem, ar ievērojamākajiem Latvijas PSR vietējās floras dižkokiem, kā arī ar tiem kokiem, kuriem ir neparasta forma, dažādi saaugumi utt., sniegt dižkoku, reti sastopamo un introducēto koku īsu raksturojumu, norādot šo koku atrašanās vietas un sadalījumu pa rajoniem. Šie dati ļaus salīdzinoši novērtēt, cik daudzi no šiem kokiem būtu jā aizsargā ar likumu un cik daudzu aizsargāšanai pietiktu ar vietējiem administratīviem pasākumiem. Līdz ar to radīsies skaidrāks priekšstats par lielākajiem un vecākajiem kokiem Latvijas PSR un citās republikās, jo nereti ziņas par tiem ir pretrunīgas un neobjektīvas.

Grāmatā lasītājs atradīs arī ziņas par pasaules lielākajiem kokiem.

Dižkoku un īpatnējo reto koku skaits nav pastāvīgs un nemainīgs. Dažādu apstākļu — viesuļvētru, slimību, dabiskā vecuma un cilvēku neapdomīgas rīcības — rezultātā daļa koku aiziet bojā. Tiek atrasti arī jauni un tādi, kuri gadu gaitā sasniedz pieņemto dimensiju (koku apkārtmēra) robežas. Tāpēc grāmatā ievietoto dižkoku un reto koku sarakstu nevar uzskatīt par galīgu. Koku inventarizācija periodiski jāatkārto (kā to dara citās valstīs, piemēram, Norvēģijā, kur šādu pārbaudi veic ik pēc pieciem gadiem).

Dižkoku uzskaiti plaši atbalstīja sabiedrība. Lielu palīdzību šajā darbā sniedza Latvijas PSR Mežsaimniecības un mežrūpniecības ministrija un vietējie meža darbinieki, kā arī republikas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrība, it sevišķi Balvu un Cēsu nodaļas. Lieli nopelni ir arī atsevišķiem dabas draugiem un entuziastiem — I. Mētram, P. Sarmam, G. Eniņam, Ž. Sūnam, I. Riekstiņam, E. Zundem, K. Ozoliņam, A. Šneperam, I. Vilkam, J. Vuškānam un citiem.

Par vērtīgiem norādījumiem autors izsaka pateicību profesoram A. Mauriņam, lauks. zin. kand. Ž. Sūnam, biol. zin. kand. A. Cinovskim.

Visus ierosinājumus, ziņas par jauniem vēl neapraktītiem dižkokiem un reti sastopamiem kokiem lasītāji var sūtīt Latvijas Zinātniskās pētniecības mežsaimniecības problēmu institūtam Rīgā, Meistaru ielā 10.

Autors

VISVECĀKIE KOKI

Visvecākie koki — koki milži — ir unikāli meža veterāni. Ģeniālais krievu dzejnieks A. Puškins dižozolu tēlaini nosaucis par «meža patriarhu», bet M. Ļermontovs — par «gadsimtu sargkareivi». Arī latviešu rakstnieku un dzejnieku darbos aprakstīti «simtgadīgie milži». Herberts Dorbe saka:

Sveicu tevi, milzi simtgadīgo,
Dzimtā zemē droši ieaudzis
Tu, kas savu dzīvi varonīgo
Negaisos un vētrās rakstījīs.

Laikmeti šalc tavos kuplos zaros,
Zvaigžņu miljardi un saules loks
Tevīm mirdzējuši mūžos garos,
Slavenais un apskaužamais koks.

Turies ilgi vēl un varens esi,
Mana elpa kad būs stājusies,
Labdienu no aizgājēja nesi
Paaudzēm, kas tev vēl garām ies.

Bet milžu skaits kļūst arvien mazāks. Tie dabiski noveco un atmirst, tiem nodara pāri arī cilvēks, sevišķi kurinot uguni koku dobumos. Tā aizgājis bojā Rūķīšu ozols Ēdolē un viens no Plēševas (Ķeišu) ozoliem pie Baltinavas.

Padomju zinātnieki M. Veresins, B. Tihomirovs un citi uzsver, ka kokiem milžiem ir liela zinātniska, selekcijas, estētiska un vēsturiska nozīme. Ja šie koki netiks saglabāti, nebūs iespējams noskaidrot, kādus maksimālus izmērus un vecumu var sasniegt koki attiecīgos klimatiskajos apstākļos, kāds ir koku pieaugums, kāda sēklu ražotspēja lielā vecumā. Šiem kokiem var būt arī selekcijas nozīme tālākai pavairošanai, jo tie savu izturību pārbaudījuši cīņā ar dabas stihiju, kā arī augšanas procesā (300—500, dažkārt pat 800—1000

gadū) piemērojoties dažādiem klimatiskajiem un augsnes apstākļiem. Literatūrā sastopamās ziņas par daudzu koku sugu maksimālajām dimensijām un vecumu joprojām ir nepilnīgas.

1. tabula*

Dažu sugu koku maksimālais stumbra apkārtmērs un vecums

Koku suga	Apkārtmērs m	Mūža ilgums (aptuveni gados)	Saimnieciskais vecums (meža cīršanai)
Īve	11—16	2000—3000	—
Ozols	14—18	1500—2000	140—160
Liepa	14—16	800—1000	80—120
Goba, vīksna	15—17	500—800	80—120
Dižskābardis	6—8	600—900	120—160
Eiropas balt-egle	7—8	300—400	90—120
Parastā egle	4—5	200—400	80—100
Parastā priede	4—5	300—600	100—150
Papele	—	200—400	50—80
Melnalksnis	—	100—150	60—100
Vītols	—	150	60—80

* Tabula sastādīta pēc: Forstwissenschaftliches Centralblatt, 1972, Heft 4/5.

Lai iegūtu pilnīgas ziņas par visiem Latvijas PSR teritorijā augošajiem dižkokiem un organizētu to aizsardzību, uzraudzību un kopšanu, dižkokus uzskaitīja pēc vienveida principa: sniedza ziņas par to atrašanās vietām, izmēriem — augstumu, apkārtmēru krūšaugstumā (diametru), aptuvenu vecumu, vainagā lielumu, veselības stāvokli un augšanas apstākļiem. Raksturīgākās ziņas par visiem kokiem atrodamas inventarizēto koku sarakstā (sk. pielikumu).

Līdz šim Latvijā ar likumu bija aizsargāti tikai daži desmiti koku, bet to skaits ir krietni lielāks — pēdējā inventarizācijā inventarizēti 626 koki. Lietuvas PSR ir 554 šādi koki, bet Igaunijas PSR — 360. Diemžēl līdz šim

Nereti viens varens koks ēkas tuvumā vai atklātā laukā, upes vai ezera krastā atdzīvina apkārtni, padara to pievilcīgāku. Tādi, piemēram, ir Ceipu un Andumu ozoli.

aizsargājamo koku skaitā Latvijas PSR nav iekļauti pat vislielākie koki — ozoli, liepas un citi. Pašlaik tiek gatavots plašāks aizsargājamo dabas objektu saraksts, kurā būs ietverti arī dižkoki un īpatnējie, retie koki. Līdz ar to aizsargājamo koku skaits krietni vien palielināsies.

Kādam jābūt dižkoku atlasē un novērtējuma kritērijam? Parasti dižkokus izdala pēc to izmēriem un vecuma. Galvenie vērtēšanas rādītāji ir apkārtmērs krūšaugstumā, t. i., 1,3 m no zemes, un aptuvens vecums. Jāpiebilst, ka dižkoku vecumu nav iespējams precīzi konstatēt, jo bieži stumbra koksnes vidusdala ir satrupējusi — koki ir dobumaini. Koku inventarizēšanā tika ievēroti šādi pamatprincipi: inventarizēti galvenokārt vietējās floras koki ar noteiktu minimālo apkārtmēru krūšaugstumā (ozoliem, liepām, gobām un ošiem tas bija 4 m, vīksnām, kļavām un melnalkšņiem — 3,5 m, priedēm un egļēm — 3 m, paegliem — 0,8 m); kokveida (ne krūmu) īves uzskaitītas neatkarīgi no to dimensijām. Citzemju koku sugas uzskaitītas tikai tajos gadījumos, ja kokiem ir vai nu sevišķi lieli

Dabas aizsardzības objekti ir Īvnieku dižozoli Talsu rajonā, Īves ciemā.

Viens no Īvnieku ozollem tuvplānā.

→
Gadu gaitā sirmais dižozols Abavas «Zīlēs» stipri cietis, tā koksne pakāpeniski sadrūp. Spītēdams gadu nastai, ozola vainags ik pavasari jo kupli sazaļo.

izmēri vai arī koki Latvijā sastopami kā retums. Bērzs, apse un vītols neizceļas ar ilgu mūžu, jo tiem nav izturīga koksne; parasti jau ap 100 gadiem (reizēm pat agrāk) tie cieš no trupes. Tāpēc nav lietderīgi šīm sugām izdalīt dižkokus, jo tie ātri «izstājas» no ierindas. Daži interesanti eksemplāri tomēr ir uzskaitīti. Ļoti reti var sastapt bērzus un parastās apses ar stumbra diametru 1 m un vairāk, toties vītoliem dimensijas ir krietni lielākas. Lielus izmērus sasniedz dažas introducētās papeļu (apses) sugas, piemēram, baltā, Kanādas un baltzama papele.

Nav inventarizēti arī to sugu koki, kurus pati daba nav apveltījusi ne ar lieliem izmēriem, ne ar ilgu mūžu, — baltalkšņi, pīlādži, ievas, mežābeles u. c. — taču būtu interesanti zināt, kādus maksimālos izmērus un vecumu sasniedz šo sugu koki. Atzīmētas tikai dažas mežābeles un bumbieres.

Interesi un apbrīnu var izraisīt arī visaugstākie koki. Taču pilnīgu datu par koku maksimālo augstumu vēl nav.

Izvēloties koku stumbra apkārtmēra minimālo robežu krūšaugstumā, jāvadās no koku augšanas gaitas Latvijas PSR klimatiskajos apstākļos un no līdzšinējās pieredzes. Pieņemot šo robežu par zemu, inventarizējamo koku skaits ievērojami pieaugtu un zustu dižkoku izdalīšanas būtiskā nozīme.

Koku minimālais resnums noteikts, vadoties no zināmiem apsvērumiem, kurus noteikusi koku augšanas gaita Latvijas klimatiskajos apstākļos. Lai

pieņemtu minimālās robežas, vajadzēja strādāt vairākus gadus — salīdzināt un vērtēt faktiskos materiālus. Citos klimatiskajos apstākļos, piemēram, ziemeļos un sausajos apgabalos, minimālās koku dimensijas ir mazākas, jo tur koki nerasniedz lielus izmērus. Līdz šim šajā darbā nekāda pieredze nav uzkrāta, nav arī teorētisko apsvērumu. Turpmāk, pilnveidojot dižkoku uzskaiti, vadoties no iegūtajiem konkrētajiem materiāliem, varēs izdarīt nepieciešamos grozījumus un papildinājumus par minimālajām koku resnuma robežām un pakļaut uzskaitē arī citas koku sugas.

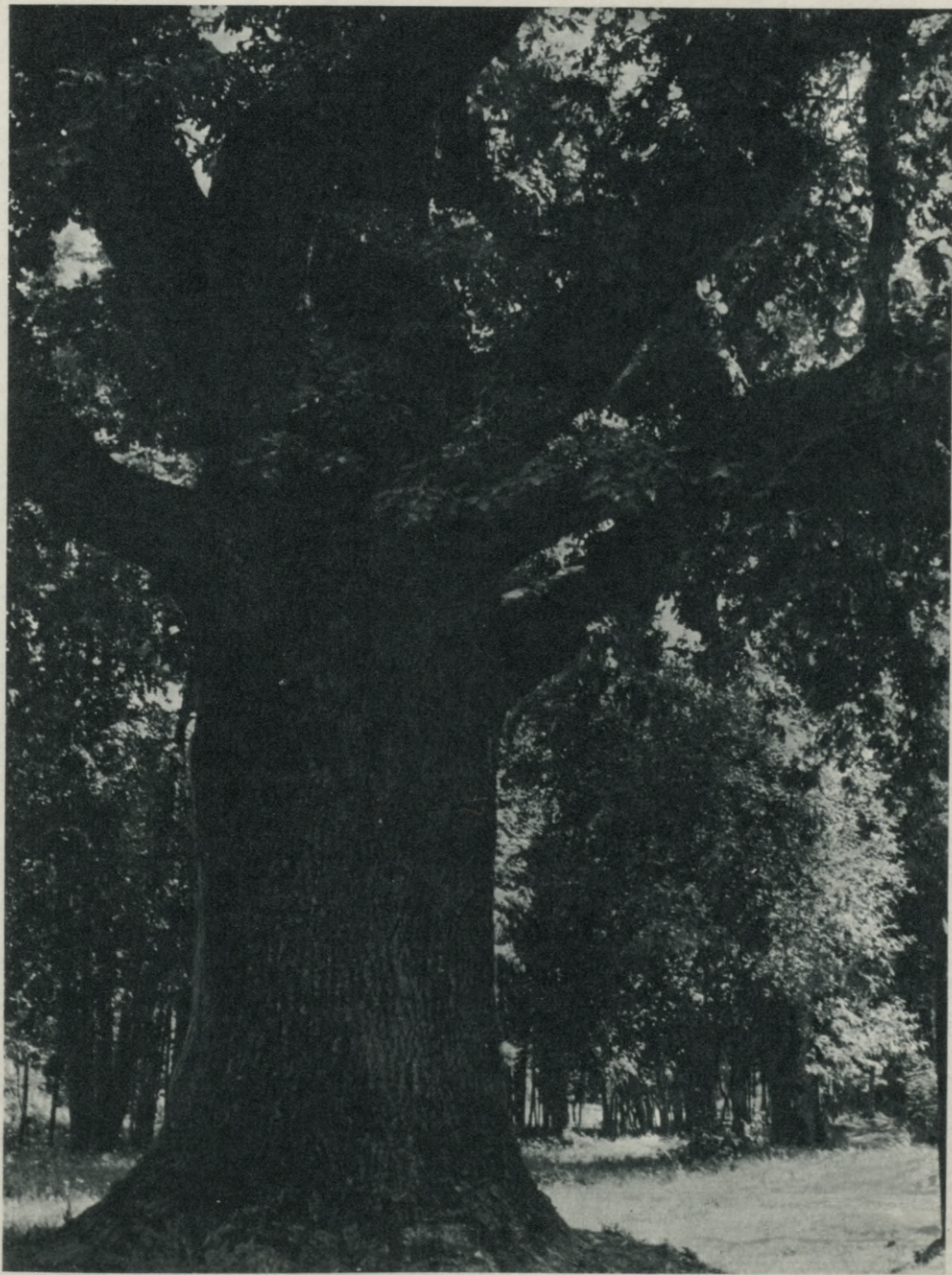
Koku resnumu vislabāk raksturo diametrs, un tas arī ir vieglāk uztverams. Mežsaimniecībā koku diametru nosaka ar speciāliem instrumentiem — dastmēriem —, ar kuriem parasti var izmērīt kokus ne resnākus par 70—80 (100) cm.

Dižkokiem diametru tieši izmērīt nevar, tāpēc vispirms jāizmēra koka apkārtmērs un pēc tam jāaprēķina diametrs. Diametra aprēķināšanai izmanto tabulu (sk. 2. tabulu).

Liela zinātniska nozīme ir arī koku vecumam. Precīzi noskaidrot dižkoku vecumu, kas parasti sniedzas vairākos gadsimtos, ir grūti, jo stumbra vidusdaļa lielākoties ir satrupējusi vai dobumaina. Arī augošiem veselīgiem kokiem

Blakus šādam milzim Remtes parkā pārējie koki šķiet pavisam niecīgi.

2. tabula

Stumbra apkārmēram atbilstošais diametrs

Apkārt- mērs	Diametrs	Apkārt- mērs	Diametrs
0,1	0,03	5,1	1,62
0,2	0,06	5,2	1,66
0,3	0,10	5,3	1,69
0,4	0,13	5,4	1,72
0,5	0,16	5,5	1,75
0,6	0,19	5,6	1,78
0,7	0,22	5,7	1,81
0,8	0,26	5,8	1,85
0,9	0,29	5,9	1,88
1,0	0,32	6,0	1,91
1,1	0,35	6,1	1,94
1,2	0,38	6,2	1,97
1,3	0,41	6,3	2,00
1,4	0,45	6,4	2,04
1,5	0,48	6,5	2,07
1,6	0,51	6,6	2,10
1,7	0,54	6,7	2,13
1,8	0,57	6,8	2,17
1,9	0,60	6,9	2,20
2,0	0,64	7,0	2,23
2,1	0,67	7,1	2,26
2,2	0,70	7,2	2,29
2,3	0,73	7,3	2,32
2,4	0,76	7,4	2,36
2,5	0,80	7,5	2,39
2,6	0,83	7,6	2,42
2,7	0,86	7,7	2,45
2,8	0,89	7,8	2,48
2,9	0,92	7,9	2,51
3,0	0,95	8,0	2,55
3,1	0,99	8,1	2,58
3,2	1,02	8,2	2,61
3,3	1,05	8,3	2,64
3,4	1,08	8,4	2,68
3,5	1,11	8,5	2,71
3,6	1,15	8,6	2,74
3,7	1,18	8,7	2,77
3,8	1,21	8,8	2,80
3,9	1,24	8,9	2,83
4,0	1,27	9,0	2,87
4,1	1,31	9,1	2,90
4,2	1,34	9,2	2,93
4,3	1,37	9,3	2,96
4,4	1,40	9,4	3,00
4,5	1,43	9,5	3,03
4,6	1,46	9,6	3,06
4,7	1,49	9,7	3,09
4,8	1,53	9,8	3,12
4,9	1,56	9,9	3,15
5,0	1,60	10,0	3,19

Zauskas priedi uzskatīja par vecāko priedi Latvijā. Tās vecumu vērtēja ap 500—600 gadu. 1954. gadā priede nokalta. Kad 1958. gadā nokaltušo koku nozāgēja, izrādījās, ka tā ir augusi tikai 370 gadus.

E. Glika 1685. un 1689. g. stādīte ozoli.

to lielo izmēru dēļ ar speciāliem urbjiem vecumu pēc gadskārtām noteikt nav iespējams. Par grūtībām dižkoku vecuma noteikšanā liecina arī pētījumu rezultāti citās zemēs. B. Tihomirovs, raksturojot Dānijā augošos dižkokus, uzsver, ka noteiktais koku vecums var mainīties plašās robežās, piemēram, ozolam ar stumbra apkārtmēru 8,7 m tas var būt no 425 līdz 810 gadiem, ar apkārtmēru 10,3 m — no 600 līdz 1400 gadiem, ar apkārtmēru 13,9 m — no 1000 līdz 2000 gadiem. Pazīstamo Zauskas priedi, kas auga Smiltenes—Valmieras ceļa malā, uzskatīja par vecāko priedi Latvijā.

Cik liela atšķirība augšanā var būt gandrīz vienāda vecuma ozoliem, rāda šāds salīdzinājums. Aizputes—Liepājas ceļa malā pie Mālkroga 288 gadus vecajam ozolam apkārtmērs krūšaugstumā bija 2,54 m, bet E. Glika 1685. un 1689. gadā stādītajiem ozoliem Alūksnē 286 gadu vecumā — 4,16 un 4,35 m (pēc 1960. gada datiem). Tik liela izmēru starpība dažādās vietās augošiem kokiem izskaidrojama galvenokārt ar augšanas apstākļiem — pirmajā gadījumā tie bijuši mazāk labvēlīgi. Zināma ietekme var būt arī koku iedzimtībai. Tātad, salīdzinot koku izmērus, nevar precīzi noteikt to vecumu. Līdz šim no vecākajiem kokiem tikai diviem E. Glika memoriālajiem dižozoliem Alūksnē un Pētera I stādītajai gobai Rīgā, Dziesmu svētku parkā ir zināms stādīšanas gads.

Atsevišķiem kokiem atkarībā no de-

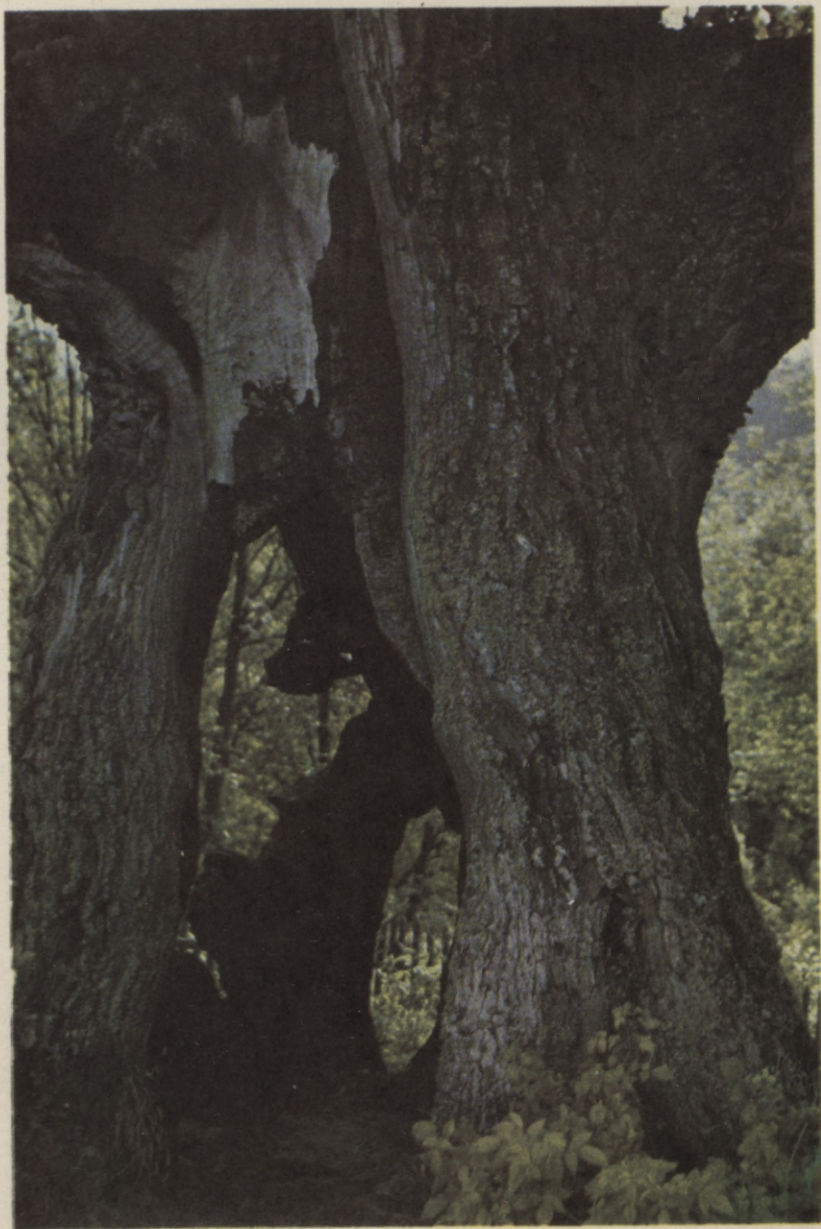
bess puses un vainaga veidojuma var būt ļoti nevienmērīgas gadskārtas. Uzskata, ka kokiem ziemeļu pusē gadskārtas ir šaurākas nekā dienvidu pusē. Augstkalnē, Svētes upes krastā, ir dižozola celms ar diametru 1,40 m. Tā vidusdaļa ir satrupējusi, bet apkārt palikusi veselas koksnes josla, kas dienvidu pusē ir 20,1 cm plata ar 40 gadskārtām un vidējo gadskārtas platumu 5 mm, bet ziemeļu pusē — 7 cm plata josla ar 50 gadskārtām un vidējo gadskārtas platumu 1,4 mm. Tātad gadskārtas platums koka dienvidu pusē ir gandrīz četras reizes lielāks nekā ziemeļu pusē. Precīzi koka vecumu var noteikt pēc celma koksnes (ja tā nav bojāta) gadskārtām, pieskaitot vēl klāt lapu kokiem trīs, skuju kokiem piecus gadus, t. i., sākuma augšanas laiku, kurā koks sasniedz celma augstumu. Augoša koka vecumu, sevišķi veciem kokiem, var noteikt ar speciāliem urbjiem, no stumbra izurbjot 30—40 cm garu un 3 mm resnu koksnes cilindru, kurā saskaitāmas gadskārtas. Urbj pēc iespējas tuvāk zemei no visām četrām debess pusēm. Zinot, cik gadskārtu ir visā cilindra garumā, un attiecinot to uz koka rādiusa garumu, kā vidējo no četriem urbjiem nosaka koka vecumu. Cilindrus pēc tam ieliek atpakaļ urbuma vietās vai arī caurumus aiztaisa ar koka puļķīti, lai novērstu koka bojāšanos. Kokus inventarizējot, to vecums noteikts aptuveni šādās robežās: 100—200, 200—300, 300—500, 500—800 un 800—1000 gadu.

Arī Dziesmu svētku parkā ir diži un reti
koki.

Zajā lapotne, koka varenums un dzīvotieksme — lūk, pateicība par cilvēka lielajām pūlēm.

Laika zobs pamazām iznīcina stumbru, bet koks ik pavasari, kā pirms daudziem gadu desmitiem, jo koši sazaļo. Ja kokam palīgā nāks cilvēks, koks dzīvos vēl garu mūžu.

**Vai gan var iedomāties Rīgas jūrmalu bez
krāšņām priedēm!**

**Šis Latvijas dižākais paeglis priecē katru
dabas draugu.**

Koki ar krāšņiem vainagiem ne tikai grezno dabas ainavu, bet arī pasargā no karstās saules tveices.

Šis dižkoks sev dzīves vietu izvēlējies piekalnē, kur vairāk saules un gaisa.

**Ai liepiņa, platlapīte,
Apsedz mani liefiņā;
Ozoliņis mīļi segtu,
Šauras lapas — nevarēja.**

Dižkoku izvietojums Latvijas teritorijā ir nevienmērīgs. To nosaka augšanas apstākļu piemērotība augu valsts attīstībai un arī cilvēka tiešā ietekme jau no līdumu līšanas laikiem. Maz dižkoku ir Piejūras zemienes nabadzīgajās smilšainajās, purvainajās un kūdrainajās augsnēs. Maz dižkoku ir vairāk atmežotajos rajonos, piemēram, Zemgales līdzenumā un republikas dienvidaustrumu daļā. Dižkoki lielākoties ir platlapu koki — ozols, liepa, osis, goba, vīksna, kļava. Šo sugu kokiem vajadzīgas arī auglīgākas augsnes.

DIŽKOKU UN RETO KOKU IZVIETOJUMS LATVIJAS PSR TERITORIJĀ

3. tabula

Dižkoku un reto koku teritoriālais izvietojums

Atrašanās vieta	Dižkoki											Reto koki			Pavisam kopā		
	Ozols	Liepa	Goba	Vīksna	Osis	Kļava	Vītols	Meln- elksnis	Skābardis	Priede	Egļe	Paeglis	Kopā	Dežādi		Ive	Kopā
Alūksnes raj.	16	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	19	—	—	—	19
Balvu raj.	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	1	—	1	13
Bauskas raj.	11	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	15	1	—	1	16
Cēsu raj.	41	1	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	46	1	—	1	47
Daugavpils pils.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Daugavpils raj.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	3	—	3	5
Dobeles raj.	8	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	12
Gulbenes raj.	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	12
Jēkabpils raj.	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	3	—	3	9
Jelgavas raj.	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	11
Jūrmalas pils.	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4
Krāslavas raj.	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	1	5
Kuldīgas raj.	24	7	3	—	—	—	2	—	—	1	1	5	43	3	—	3	46
Liepājas raj.	27	2	7	—	6	1	—	1	1	3	1	—	50	5	2	7	57
Limbažu raj.	13	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	15	1	—	1	16
Ludzas raj.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	2
Madonas raj.	41	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	2	46	1	—	1	47
Ogres raj.	14	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	15	2	—	2	17
Preiļu raj.	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Rēzeknes raj.	3	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	—	7
Rīgas pils.	8	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	10	—	—	—	10
Rīgas raj.	45	6	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—	55	4	—	4	59
Saldus raj.	16	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	2	—	2	19
Stučkas raj.	14	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	15
Talsu raj.	30	9	5	—	1	—	2	—	—	4	—	2	53	4	13	17	70
Tukuma raj.	25	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	27	2	2	4	31
Velkas raj.	13	3	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	19	2	—	2	21
Valmieras raj.	15	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	21	3	—	3	24
Ventspils raj.	11	6	2	—	—	—	—	—	—	4	—	2	25	1	3	4	29
Kopskaits:	421	47	20	12	11	4	6	2	2	21	3	16	565	41	20	61	626

0308101600
VIJA LEON LEV. FON
VALSTS BIBLIOTEKA
74-42.856

DIŽKOKI

LAPU KOKI

Ozols
Liepa
Goba, vīksna, kļava, osis
Melnalksnis, vītols, skābardis

SKUJU KOKI

Priede
Egle, paeglis

Koks, kas spītējis gadu nastai, locījies vētrās, ko dāsni glāstījusi saule, daudzos gadu desmitos, simtos cieši saknēm skāvis savu barotāju — zemi, pateicībā vareni, stalti zaru vainagu izslējis pretī saulei un — kļuvis milzis. Bet cilvēki, varenumu un spēku pielūgdami, radīja mūžības nostāstus par senču, upuru, svētajiem ozoliem, par elku liepām, savija divus mūžus — koka un cilvēka — vienā.

Šodien ikviens dižkoks ir dabas piemineklis, un, ja kāds no tiem aiziet bojā, zaudējumu vairs nevar atgūt. Tomēr ar gadiem dižkoku skaits arvien samazinās. Tie dabiski noveco un atmirst, cieš dabas stihijās. Raksturīgi, ka visvecākie koki atrodas ārpus meža. Varbūt tie ir kādreizējo pirmatnējo

mežu liecinieki, ko līdz pat mūsu dienām rūpīgi ir saglabājušas daudzas paaudzes.

Dižkoki ir dabas ainavas neatņemama sastāvdaļa. Sintezējot visus ainavas veidošanas kritērijus, ir iespējams izveidot pareizu dabas ainavas izpratni. Lai saglabātu un pilnveidotu Latvijas dabai raksturīgās iezīmes, Latvijas PSR Ministru Padome 1969. gada 7. martā pieņēma lēmumu «Par dabas ainavas elementu aizsargāšanu un pilnveidošanu, veicot zemju meliorācijas darbus». Šai lēmumā noteikts, ka, veicot zemju meliorācijas kultūrtehniskos darbus, ir jāsaudzē ārpus mežu platībām augoši atsevišķi dižkoki, koku grupas, kurām ir dabzinātniska vai estētiska nozīme.

LAPU KOKI

Ozols

No daudzajām dižkoku sugām visvairāk sastopams ozols, kas, zaļodams gadu simteņiem, sasniedz milzu apmērus. Vēl tagad ir sastopami ozoli, kas bijuši sirmās Rīgas tapšanas liecinieki un kuru vecums pārsniedz 800 gadu. Tikai 6—7 cilvēki var aptvert rokām šādu milzīgu koku, kura diametrs ir ap 3 m. Arī pagātnē, kā liecina literatūras dati, nav atrasti resnāki ozoli. Augstums šādiem kokiem parasti nav liels,

un bieži vien tie jau sen ir zaudējuši galotni. Ozols šādu izcili ilgu mūžu sasniedz tāpēc, ka tam ir cieta, izturīga koksne, kas satur daudz miecvielu. Ozola izturību nodrošina spēcīga un dziļa sakņu sistēma, kas spēj nodrošināt vareno koku ar barības vielām. Grūti atrast ozolus, kas būtu izgāzti vētrās. Dažreiz pārsteidz ozolu apbrīnojamā dzīvotspēja: dobumaini, ar šauru koksnes un mizas joslu (1 m platu un 20—30 cm biezu), tie tomēr zaļo. Kā piemēru var minēt Kaņepju ozolu.

Ozoli ir ļoti dzīvotspējīgi. Kokam var būt liels dobums, dzīva palikusi tikai šaura josla, tomēr tas vēl zaļo. Tā ilgus gadus zaļoja Tūteres ozols.

Labvēlīgos apstākļos tīruma augsnēs ozola saknes var aizstiepties 30—40 m tālu no stumbra un iesniegties 4 un vairāk metru dziļumā.

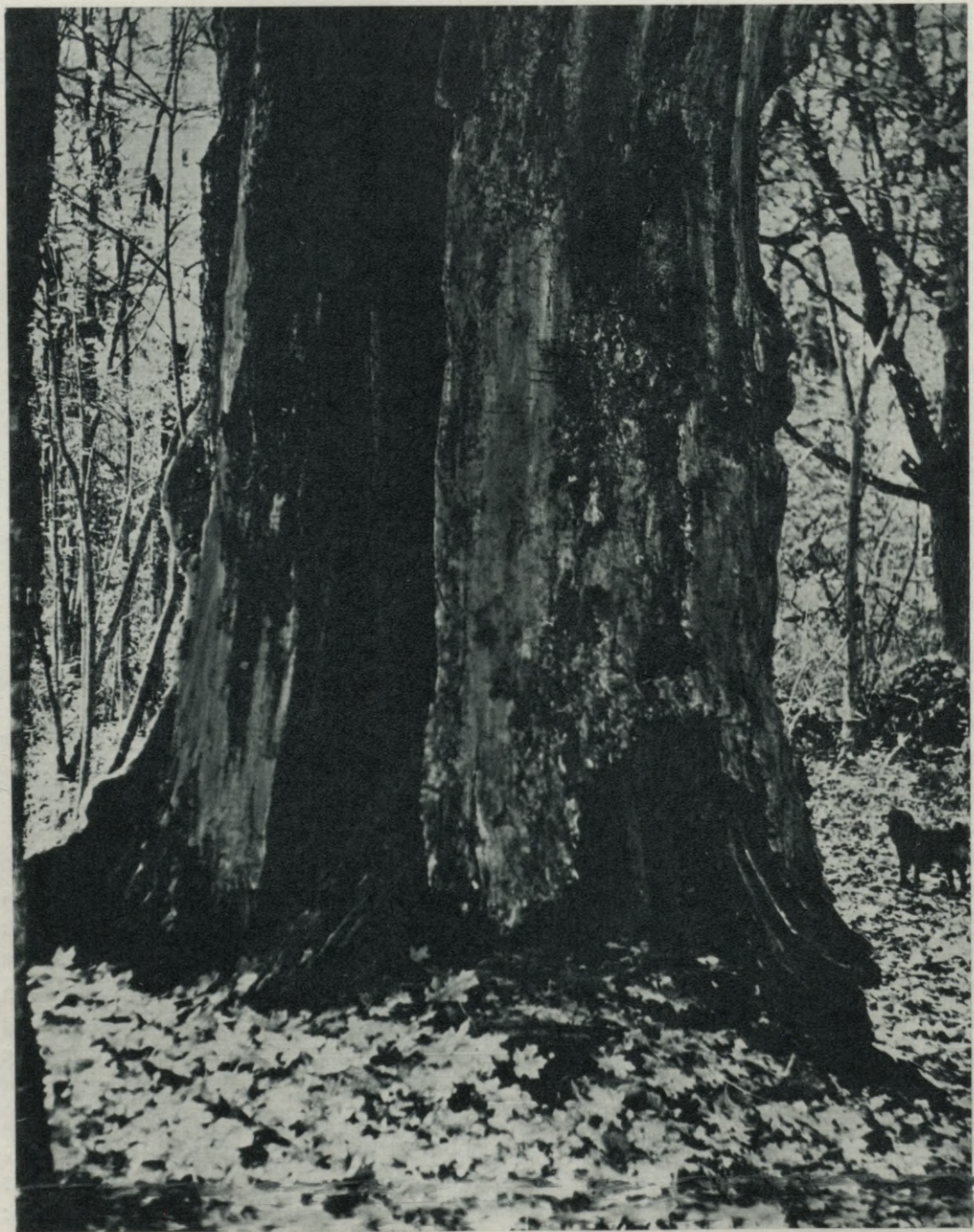
Ozols parasti atjaunojas ar sēklām, retāk — veģetatīvi. Vēl 17.—18. gadsimtā šī suga Latvijā ir bijusi ļoti izplatīta. Par kādreizējo ozolu mežu plašumu tagad liecina koku stumbru atradumi daudzos purvos un upēs, kā arī līdz mūsu dienām saglabājušies vietvārdi un uzvārdi — Ozolmuiža, Ozolnieki, Ozoli, Ozoliņi, Eihes utt. Jau tālā pagātnē ozols, tāpat kā liepa, būdams kulta koks, bija saistīts ar daudziem ticējumiem, paražām un tradīcijām. Ir saglabājusies daudz dažādu folkloras materiālu (galvenokārt tautasdziesmu) par šiem kokiem.

Ozolu audžu platību samazināšanos sevišķi ietekmējušas klimata izmaiņas. Ozols ir samērā siltumprasīgs un visvairāk izplatījās siltajā un mitrajā atlantiskajā klimatā (300.—500. g. p.m.ē.). Plaši, labas kvalitātes ozolu meži kādreiz auga Vidzemē un Kurzemē — Gulbenes, Augstozes, Lubānas, Gaviezes, Bārtas, Aizputes, Benkavas, Dobeles, Kuldīgas, Kandavas apkaimē. Ozolu mežu platības samazinājušās arī sakarā ar pastiprinātu koku izciršanu. Kopš 16. gadsimta ozola koksni it sevišķi izmanto dažādām celtnēm, kuģu būvniecībā, darba rīkiem. Negatīvi ozolu izplatību ietekmēja arī līdumu līšana, jo ozolu audzes aizņēma auglīgākās zemes, kas bija sevišķi noderīgas lauksaimniecībai. Līdumošanas pa-

Valkas rajonā Kaņepju dižozola apkārtmērs ir 8,7 m; stumburā līels dobums.

mācībās bija teikts, ka jāvērs uzmanība platībām «kur aug ozoli». 18. gadsimtā gandrīz visi labākie ozolu meži jau bija iznīcināti. Tiesa, vēlāk ozolu pārmērīgu izciršanu ierobežoja ar stingriem likumiem; bija mēģinājumi ieaudzēt ozolus pat mākslīgi. Vidzemē 1664. gadā bija izdots likums, ka katram, kas nocirtīs ozolu, tā vietā jāiestāda divi. Iespējams, ka dažviet tagad atsevišķi augošos ap 300 gadu vecos ozolus kādreiz stādījis cilvēks. Tomēr ozolu audžu platības

joprojām saruka. 20. gadsimtā bija saglabājušās vairs tikai nelielas ozolu mežu platības; tagad kopā ar osi to ir tikai 0,5% no valsts mežu kopplatības. Vecākās dabiskas izcelsmes ozolu tiraudzes, biežāk mistrotas audzes, vēl saglabājušās Gaujas senlejā pie Siguldas, Barkavā pie Lisinas upes, Ežezera krastā pie Ezerniekiem (Piloru ozolājs), Gulbenes un Matkules apkaimē, Moric-salā un citur. Viens no vecākajiem droši zināmajiem ozolu stādījumiem, kura vecums ir apmēram 270 gadu, atrodas Cīravā. Jaunāki stādījumi — 80—100 gadu veci — ir Mežu pētīšanas stacijas «Kalsnava» Skrīveru meža novadā, Grobiņas mežniecībā, Straupē pie Riebiņu ezera, Drabešu apkaimē un citur. Simtgadīgi ozoli sastopami arī daudzos parkos.

Normālos augšanas apstākļos mežā ozols 100—150 gadu vecumā sasniedz 25—30 m augstumu un 50—70 cm diametru. Citur, piemēram, Ukrainas PSR, kur ozolam ir optimāli augšanas apstākļi, tas maksimāli sasniedz 40 m augstumu. Latvijā tik augstu ozolu vairs nav. Te tagad galveno vērtību piegriež skuju koku ieaudzēšanai, bet ozolus kultivē reti.

Pašlaik Latvijas PSR ir 421 inventarizēts dižozols (74,5% no visiem dižkokiem). Visvairāk to ir Rīgas rajonā — 45 (bet kopā ar Rīgas un Jūrmalas pil-

Jūrmalas pilsētas lielākais ozols (apkārtmērs — 5,9 m) Dubultos.

sētām — 57), Cēsu rajonā — 41, Madonas rajonā — 41, Talsu rajonā — 30, Liepājas rajonā — 27, Tukuma rajonā — 25, Kuldīgas rajonā — 24. Mazāk dižozolu ir Saldus, Alūksnes, Stučkas, Valmieras, Valkas, Bauskas, Gulbenes, Limbažu un Dobeles rajonos — 8—16. Ļoti maz dižozolu ir Rēzeknes, Krāslavas, Preiļu, Daugavpils un Ludzas rajonos — pavisam

←
Atlekas no kādreizējā «Makša» ozola Moric-salā. Tagad pat to vairs nav.

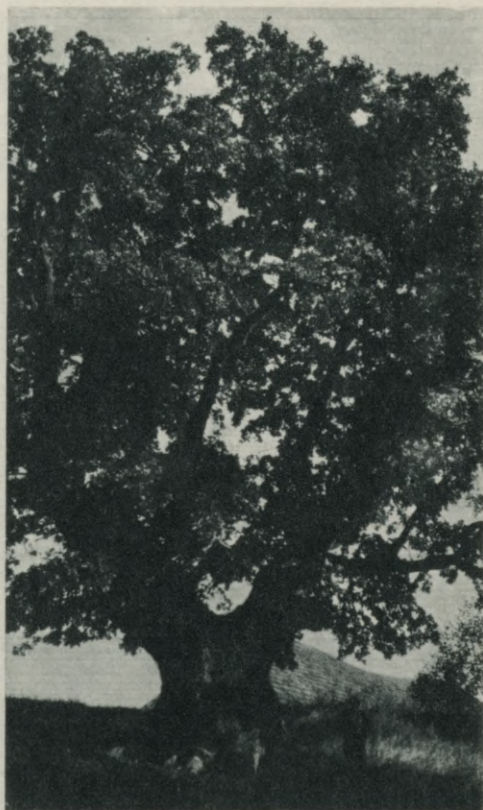

9 ozoli. Interesanti piebilst, ka ar dižozoliem bagātais Rīgas rajons, kur pārsvarā ir smilšainas un purvainas augšnes, nepieder pie kādreizējiem ozolu mežu rajoniem, izņemot dažas vietas, piemēram, Siguldas apkārtnē, kur dižkoki ir palikuši kā sirmi kādreizējo ozolu mežu liecinieki. Jādomā, ka Rīgas apkaimē kokus agrāk ir stādījis un sargājis cilvēks.

Astoņi dižozoli sastopami arī Rīgas pilsētas teritorijā. Lielākais no tiem — ar apkārtmēru 6,3 m (dobums aizmūrēts) — aug Pakalniešu ielā 1, Ķīšezera krastā. Turpat aug arī dobumains ozols ar apkārtmēru 5,3 m. Trīs dižozoli, kuriem apkārtmērs ir 4,8 m (dobums aizmūrēts), 4,2 m un 4,2 m, aug Neredzīgo biedrības parkā Juglas ezera krastā. Kleistos ir dižozols ar apkārtmēru 5,1 m, bet smilšu kalniņā pie Mikrobioloģijas institūta aug 250—300 gadu vecs, 14 m augsts ozols; tā apkārtmērs ir 4,4 m. Pašā pilsētā vieniģais dižozols ar apkārtmēru 4 m aug Ļeņina rajonā — 4. vidusskolas apstādījumos. Ozoli ar apkārtmēru 3,7, 3,2, 3,1 m utt., kas vēl nav sasnieguši atbilstošos izmērus, aug samērā pieticīgos augšanas apstākļos — smilšainā paugurā Republikāniskās psihiatriskās slimnīcas teritorijā Oktobra rajonā. Ir pamats domāt, ka šī ozolu grupa stādīta ap 1720. gadu, kad Pēteris I iero-

Tērvetes parks izcejas ne tikai ar savām dižpriedēm. Tur aug arī krāšņi ozoli.

Ipatnējs divstumbra ozols ar platu skaistu vainagu Tērvetes clema teritorijā.

sinājis izveidot apstādījumus, sākot ar Viestura dārzu (tag. Dziesmu svētku parks), kur personiski iestādījis piemiņas gobu, līdz tagadējai psihiatriskajai slimnīcai.

Jūrmalā dižozols ar apkārtmēru 5,9 m aug pie bijušās Dubultu mežniecības, Kosmonautu ielā ir ozoli ar apkārtmēru 5,1 un 4 m, Slokas ielā augošajam kokam apkārtmērs ir 4,6 m.

Savrup augošie ozoli ar platiem, skaisti veidotiem vainagiem, kas sasniedz 25—30, dažkārt pat 40 m, atdzīvina ainavu. Dižozols Ēdoles apkārtnē ir krāšņa dabas rota.

4. tabula

Dižozolu sadalījums resnuma grupās

Stumbra izmēri krūšaugstumā (1,3 m no zemes)		Koku skaits
apkārtmērs	diametrs	
4,0—4,9	1,27—1,56	227
5,0—5,9	1,60—1,88	119
6,0—6,9	1,91—2,20	43
7,0—7,9	2,23—2,51	22
8,0—8,9	2,55—2,83	9
9,0—9,4	2,87—3,00	1

Kā liecina tabulas dati, jau sākot ar apkārtmēru 5,0 m, dižkoku skaits strauji samazinās. Visvairāk ozolu — 227 — ir ar 4,0—4,9 m apkārtmēru; šādiem kokiem parasti vēl ir veseli stumbri, un tos nav bojājusi trupe. Kokiem ir skaisti vainagi, piemēram, pie skolām Kūdumā, Ērbergē, Mēros, kā arī Tērvetes sanatorijas parkā un citur.

Republikā ir 194 ozoli, kuru apkārtmērs ir 5 m un vairāk, turklāt 75 no tiem apkārtmērs ir 6 m un lielāks. Šie koki ir republikas lepnums, jo ārpus Latvijas PSR ozolu ar šādām dimensijām ir ļoti maz vai pat nav. Šīs grupas kokiem jau ir lielāki vai mazāki dobumi, tomēr lielākā daļa koku vēl labi aug un ir ļoti dzīvotspējīgi. Ainavā tie ir vērtīgs estētisks elements. Domājams, ka šie visresnākie ozoli ir arī visvecākie un gandrīz sasnieguši maksimālo augšanas robežu. Arī pagātnē, kā liecina literatūras dati, ozolu stumbra maksimālais apkārtmērs tikai tuvojies 10 m. Šādi ozoli kādreiz auguši Užavā un

Dižozols — ainavas elements.

Savrup augošs skaists dižozols Vadakstes tuvumā.

Palsmanes apkārtnes dabas ainava nav iedomājama bez ozoliem. No krāšņā Vilciņu ozola neatpaliek arī šis ozols. Tā apkārtmērs ir 4,85 m.

Vārmē. Pat kaimiņu republikās nav zināmi ozoli, kuriem stumbra apkārtmērs sasniegtu 9 m. Lietuvas PSR lielākais dižozols aug Stelmužē, Igaunijas PSR — Urvastē.

Dižākais ozols Baltijas republikās — Īsts milzis — atrodas Tukuma rajona Kaivē, pie Tukuma mežrūpniecības saimniecības centra.

Otro vietu aiz Kaives dižozola ieņem Sējas dižozols (Rīgas rajonā) un Kaņepju dižozols (Valkas rajonā) — abu šo koku apkārtmērs ir vienāds — 8,7 m. Sējas ozols aug dārzā un ir daudz labākā stāvoklī par Kaņepju ozolu. Sējas ozolam ir labi attīstīts 24×26 m

liels vainags. Ozolam ir dobums, bet tas nav redzams. Koka augstums — 28 m; tā ainavisko vērtību mazina egļu dzīvžogs ap dārzu. Kaņepju dižozols aug tīrumā, tā stumbra dobumā var novietoties 6—8 cilvēki. Ozola dzīvību uztur šaura stumbra koksnes un mizas daļa. Koka augstums — apmēram 14 m. Abu ozolu vecums vērtējams ap 600—800 gadu.

Vareni ir arī Baložu dižozols Ogres rajonā ar apkārtmēru 8,5 m, Riņģu

Burtnieku ezera krastā vēl saglabājušies sirmie dižozoli. Lūk, cik stingri zemē turas ozols.

Kaimiņu republikās nav zināmi ozoli, kuru apkārtmērs sasniegtu 9 m. Vecākais un visresnākais Lietuvas PSR dižozols aug Stelmužē.

Stelmužes ozola stumbra apkārtmērs ir 8,6 m.

Igaunijas PSR dižākais ozols (apkārtmērs
7,8 m) Urvastē.

Kaives ozolam nepieciešams neliels «re-
monts» — jānovērš mitruma ieplūšana stumbrā
pa notrupējušo zaru vietām —, tad koks būs
pilnīgi aizsargāts.

Kaives senču ozols — dižākais Baltijas republikās. Stumbra apkārtmērs krūšaugstumā — 9,35 m, augstums — 16 m. Kokam ir plats vainags (21×23 m), tas aug savrup tīrumā, jau sen pazaudējis galotni, ir dobumains, tomēr dobums nav redzams, izņemot šauru spraugu stumbra lejas daļā. Ozola vecums — aptuveni 800 gadu. Koks periodiski un bagātīgi ražo zīles.

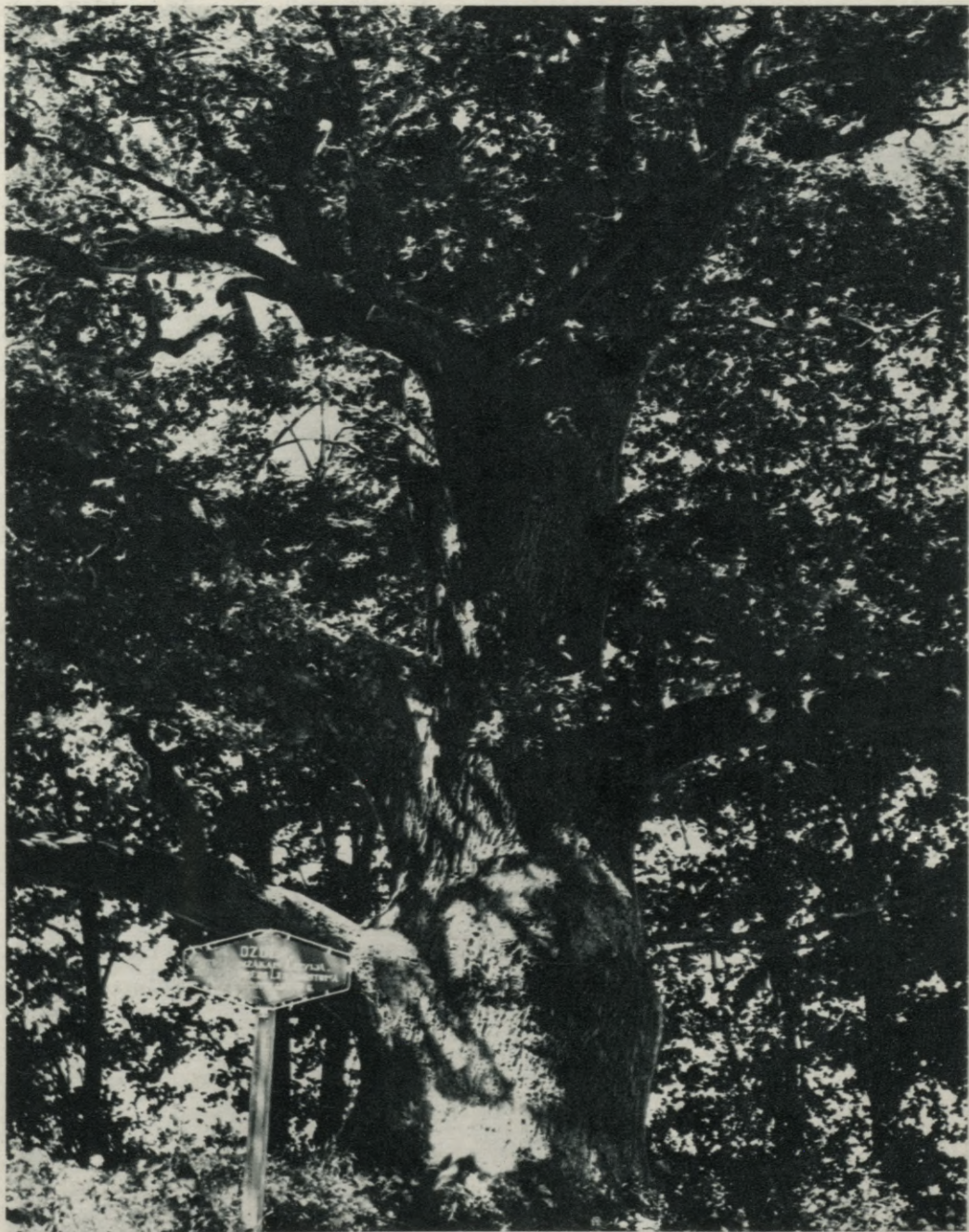
ozols Valkas rajonā — 8,4 m, Rīgzemju ozols Talsu rajonā — 8,3 m un Upatū ozols Kuldīgas rajonā ar apkārtmēru 8,1 m. Šie ozoli vēl ir labā stāvoklī, dzīvotspējīgi, to vecums vērtējams ap 600—700 gadu.

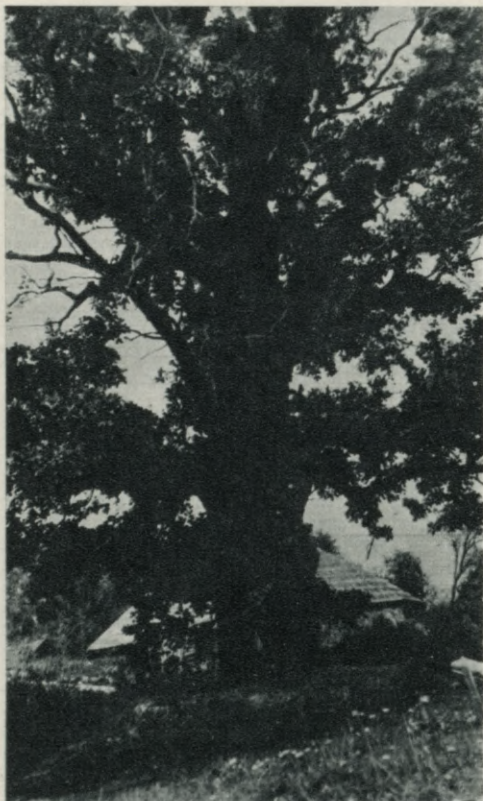
Arī daudziem citiem ozoliem — dabas pieminekļiem — ir liela ainaviskā

nozīme, piemēram, Grašu ozolam Madonas rajonā ar apkārtmēru 7,9 m, Mīlestības ozolam Limbažu rajonā — 7,8 m, Zaubes ozolam Ogres rajonā ar

Sējas dižozols savā diženumā tikai nedaudz atpallek no Kaives ozola.

Šis ozols aug Gaujas krastā netālu no Sīmanēnu dižozola (Valmieras rajonā).

apkārtmēru 7,7 m un ozolam pie Vaidakstes skolas Saldus rajonā ar apkārtmēru 7,8 m. Ir ozoli, kuriem nekavējoties jāsniedz palīdzība, jo lielie dobumi koku stumbros apdraud to dzīvību. Šiem kokiem, piemēram, Sīmanēnu ozolam Gaujas krastā (Valmieras rajonā) ar apkārtmēru 7 m un jo sevišķi dižozolam pie Garozas skolas (Jelgavas rajonā) ar apkārtmēru 6 m, vajadzētu aizmūrēt dobumus un atbalstīt zarus.

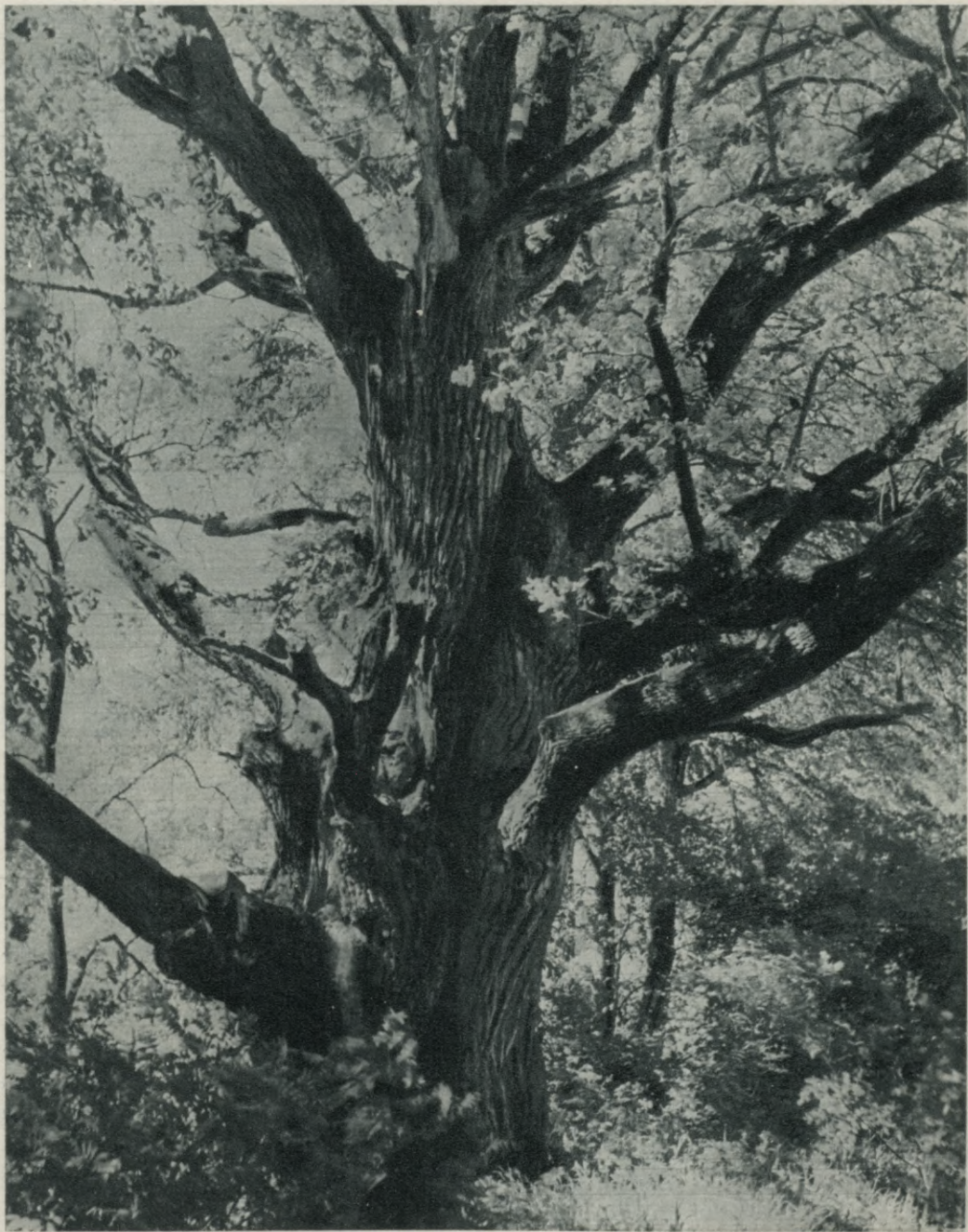
Pēdējā laikā, sevišķi 1967. un 1969. gada viesuļvētrās, vairāki dižkoki aizgājuši bojā. Vispirms jāmin plaši pazīstamais Tūteres ozols, kas auga Mazsalacas—Košķeles ceļa malā. Ozola apkārtmērs bija 8,5 m, augstums — 10 m. Koks jau sen bija zaudējis galotni, tam bija liels dobums un daudz nokaltušu zaru. Dzīva koksne un miza bija tikai šaurā stumbra joslā. Literatūrā Tūteres ozola vecums vērtēts ap 900 gadu. Senos laikos pie ozola bijusi upuru vieta, tāpēc koku sauca par svēt-ozolu. Tūteres ozols agrāk tika uzskatīts par vecāko ozolu Latvijā. Tagad atrasti vēl vecāki, lielāki koki. Arī pieņemtajam ozola vecumam salīdzinājumā ar līdzīgiem kokiem jābūt mazākam — apmēram 600—700 gadu. Ar šo ozolu saistās daudzas teikas un leģendas. Vietā, kur auga Tūteres ozols, tagad iestādīta ozolu birzs. Viens no stādiem izaudzēts no Tūteres ozola sēklām.

Daudzi dižkoki aizgājuši bojā tikai tāpēc, ka neapzinīgi cilvēki kurinājuši uguni to dobumos vai citādi tos bojājuši. Tieši šāda iemesla dēļ aizgāja bojā Plēševas dižozols pie Baltinavas (Balvu rajonā) un Rūķīšu ozols Ēdolē, kuram palika dzīvs tikai viens zars izdedzinātā celma lejasdaļā.

Var minēt ozolus, kas pēc to dedzināšanas ir palikuši dzīvi, piemēram,

Dižozols, kas aug pie Garozas skolas, stipri novecojis, dobumains, tā stumbrs jānostiprina.

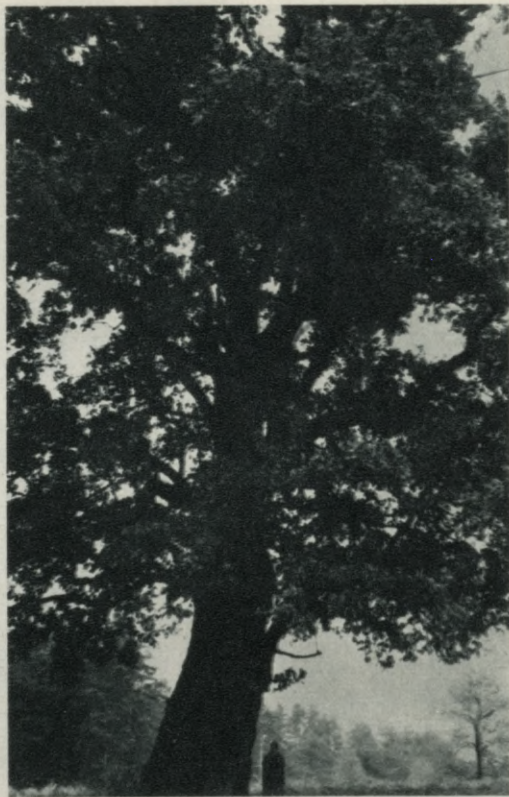

Kuldīgas rajonā Riežupes dižozola vairs nav.

Berģu ciemā (Rīgas rajonā), Vecates parkā (Valmieras rajonā) u. c.

Jāpiebilst, ka ozolos relatīvi biežāk nekā citos kokos iesper zibens, tāpēc aizsargājamiem ozoliem pieliek zibeņnovedējus (kā to jau dara Igaunijā).

Cerams, ka šo aprakstu par dižkokiem papildinās vēl daudzi jaunatklāti dabas pieminekļi. Jaunu dižozolu meklēšana jāturpina Pededzes upes kras-

Berģu ciema ozolu no bojā ejas izglāba revolūcijas veterānu pansionāta iemītnieki — nodzēsa uguni, dobumu aizmūrēja.

tos, kā arī Gaujas gravās Siguldas un Lubānas apkārtnē. Šinī darbā lielu palīdzību varētu sniegt tūristi un visi dabas draugi.

Lai lasītājiem rastos pilnīgs priekšstats par dižozoliem, salīdzinājumam jāmin arī citu republiku, kā arī ārzemju dižkoki.

Ievērojamākais dižozols Ukrainas PSR aug Verhņaja Horticas ciemā,

Dņepras krastā. Koka apkārtmērs ir 6,32 m, augstums — 36 m, vecums — apmēram 600 gadu. Ozols lepojas ar izcili platu un kuplu vainagu, kura diametrs ir 43 m. Ar šo ozolu saistās daudz dažādu leģendu. Stāsta, piemēram, ka zem ozola aizkrācieši esot rakstījuši savu slaveno vēstuli turku sultānam, bet 1648. gadā ozola ēnā esot atpūties Bogdans Hmeļnickis. Līdz 18. gadsimtam tur esot bijušas senatnīgas ozolu audzes. Kāds 2000 gadu vecs milzu ozols gājis bojā 1871. gadā.

Kaļiņingradas apgabalā Laduškinas pilsētā aug ozols, kas pieredzējis ievē-

rojamo Grīnvaldes (Tannenbergas) kauju 1410. gada 15. jūlijā, kad apvienotais poļu, krievu un lietuviešu karaspēks sakāva Teitoņu ordeņa karapūļus. Jau toreiz ozola vecumu vērtējuši ap 300 gadu. Vēlāk šis ozols bija liecinieks kaujām ar Napoleona karaspēku un Lielā Tēvijas kara cīņām.

Tulas apgabalā t. s. Tulas aizcirtumu mežos (Тульские засеки) vietām vēl saglabājušies 300—400 gadu veci ozoli. Ar tiem saistās daudzi svarīgi vēsturiski notikumi, kā, piemēram, aizsprosta ierīkošana (kokus nocērtot) pret dienvidu iekarotājiem. Šos mežus,

Tbilisi tuvumā aug aptuveni 500 gadus vecs ozols (*Quercus longipes*) ar skaistu, ļoti platu vainagu.

Azerbaidžānas PSR Lenkoraņas mežsaimniecībā aug īsts dabas brīnums — kastaņlapu ozols [*Quercus castaneifolia*]. Tā apkārtmērs ir 7,1 m, augstums — 45 m, vecums — apmēram 300 gadu.

kas atrodas blakus Jasnaja Poļanai, bieži apmeklējis un tur smēlies iedvesmu saviem darbiem ievērojamais krievu rakstnieks Ļ. Tolstojs.

Lieli ozoli ar apkārtmēru ap 7 m sastopami, gan retāk, arī Baltkrievijā, piemēram, Belovežas gāršā. Ukrainā un Moldāvijā ir ozoli, kuru augstums sasniedz 40 m. Azerbaidžānā dabas

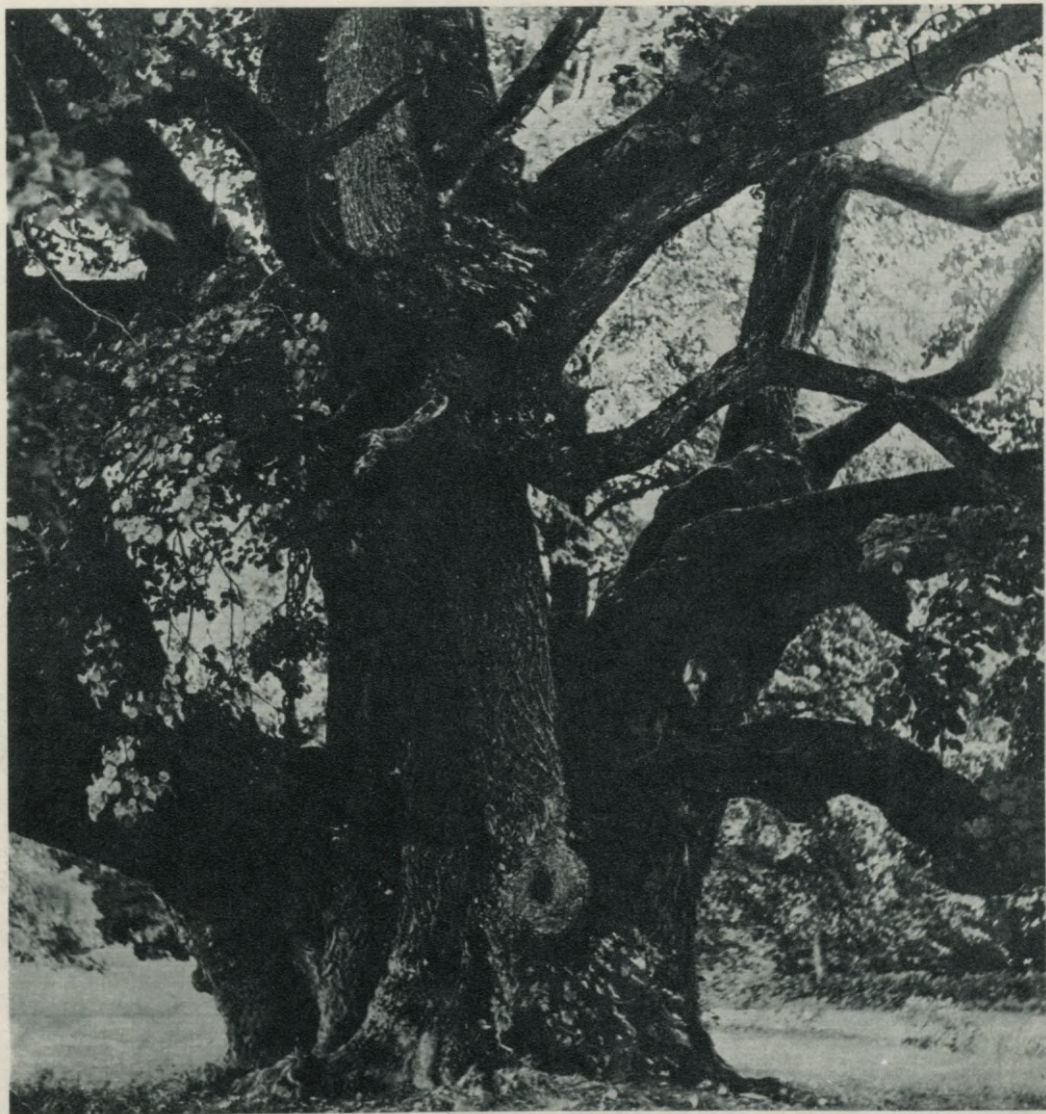
brīnums ir kastaņlapu ozols, Gruzijā — 500 gadus vecs ozols.

Eiropā resnākie un vecākie ozoli sastopami Vācijā un Dānijā. Rietumvācijā (Erlē pie Reklinghauzenas) aug 12 m augsts ozols ar stumbra apkārtmēru 14 m bez galotnes; tā vecumu vērtē ap 1600 gadu. Koka milzīgajā dobumā kādreiz esot varējuši novietoties 36 apbruņoti karavīri. Jau labi sen tika veikti pasākumi, lai šis ozols vēl ilgi augtu, — vecos zarus atbāstīja, dobumu aizmūrēja. Arī Vācijas Demokrātiskajā Republikā sastopami tūkstošgadīgi milzu ozoli, piemēram, Meklenburgā pie Ivenakas. Arī Dānijā ir daži ozoli giganti, kuriem ir nacionālo pieminekļu nozīme. Dānijas mežkopji uzskata šos t. s. vikingu ozolus par vērtīgiem māteskokiem; no tiem ņem potzarus sēklu plantāciju ierīkošanai.

Polijas visdzižākajam ozolam, kas aug Špotakovskas rajonā Zeļenogurskas vojevodistē, stumbra apkārtmērs ir 9,65 m, vecums — 710 gadu. Polijā, Belovežas gāršā, sastopami 6—7 m resni un 32—38 m augsti ozoli.

Liepa

Kā dižkoks liepa ieņem otro vietu aiz ozola. Mežos tā tagad sastopama mistrojumā ar citām koku sugām, galvenokārt ar ozolu. Tāpēc mežsaimniecībā liepa tiek uzskatīta par ozola pavadoni. Nelielas liepu tīraudzes sastopamas ļoti reti, piemēram, Kupravas, Dunalkas

Milzīgajai liepai, kas, iespējams, ir divu stumbru saaugums, apkārtmērs ir 8,5 m, augstums — 22 m, vainaga platums — 19×26 m, vecums — 300—350 gadu. Liepas stumbrs ir dobumains, zari plati, resni un zemi. Dižliepa ir Valdemārpils lepnums.

Usmas elku liepai vēl neilgi atpakaļ bija vairāki stumbri. Lielā gadu nasta (liepai ir ap 200—250 gadu) stumbrus pakāpeniski noārda.

apkaimē, Moricsalā un citur. Klimatiski tā ir izturīgāka par ozolu; nav novērots, ka liepas apsaltu vai izsaltu zemā gaisa temperatūrā. Trūdvielām bagātās augsnēs liepas labi attīstās, sasniedz maksimālo augstumu — 33 m. Te jāpiebilst, ka liepai prasības pret augsni ir mazākas nekā ozolam. Ar savu samērā garo mūžu un skaisto lapotni tā jau kopš seniem laikiem ir iecienīta aleju un parku apstādījumos. Ziedu nektārs padara liepu par svarīgu

medus augu, tās ziedus plaši izmanto ārstniecībā.

Liepas koksne ir mīksta un viegla, tāpēc noder virpojumiem un kokgriezumiem. Taču šādas koksnes īpašības neļauj liepai sasniegt sevišķi lielu vecumu, jo stumbru agri sāk bojāt trupe.

Ventspils rajonā, Popes pilskalnā, zaļo upuru liepa. Tā ir 250—300 gadu veca, 22 m augsta, stumbra apkārtmērs ir 4,7 m.

Arī šī liepa grezno Popes pilskalnu.

Tomēr arī tad koki vēl turpina dzīvot. Jāpiebilst, ka liepai grūti saskatāmas gadskārtas.

Slāvu un ģermāņu tautām liepa bijusi svēts koks, ar to saistījušies daudzi ticējumi. Arī latviešu tautai liepa bijusi kulta koks un bieži minēta dainās.

Pēdējā laikā Latvijas PSR ir uzskaitītas 47 dižliepas. Visvairāk liepu ar lielu stumbra apkārtmēru — 4 m un vairāk — ir Talsu, Kuldīgas, Rīgas un Ventspils rajonos — 6—9. Valkas un Valmieras rajonos katrā aug 4, bet citos — 1—2 dižliepas. Preiļu, Krās-

lavas, Ludzas, Alūksnes, Jelgavas un citos rajonos liepu ar šādiem izmāriem vispār nav.

Visdziākā liepa Latvijā un, domājams, arī visā Baltijā, t. s. elku liepa, aug Talsu rajonā pie Valdemārpils vidusskolas. Skolas kolektīvs rūpējas par koka saglabāšanu — aizmūrēta nolūzušā zara vieta un atbalstīts nolīkušais zars. Liepas lielā vecuma un dobumainā stumbra dēļ jāatbalsta arī citi lieli zari, jo tie ar savu svaru apdraud koka turpmāko pastāvēšanu — tas var pārplīst.

Vispopulārākā Latvijas liepa tomēr ir Turaidas Rozes (Maijas) liepa Siguldā. Sirmajā teikā par Maiju aprakstītos notikumus gandrīz uzskata par patiesiem. Tragiski bojā gājusi Maija pārvesta un apglabāta uzkalnā netālu no Turaidas baznīcas, un uz viņas kapa vēlāk iestādīta liepa. Tautas dzejnieks Rainis šo nostāstu ir izmantojis plaši pazīstamajā traģēdijā «Mīla stiprāka par nāvi». Liepa tagad jau ir veca (350—400 gadu). Tai ir divi stumbri, apkārtmērs sasniedz 6,5 m. Koks jau bija stipri zaudējis savu dzīvotspēju. Tam bija liels dobums, vainaga augšējā daļa daļēji atmirusi, zeme ap koku un līdz ar to arī saknes sablīvētas. Ar gandarījumu jākonstatē, ka 1972. gadā koka dobums aizmūrēts, apkārtne glīti uzkopta un kokam turpmāk nodrošināti normāli augšanas apstākļi.

Pazīstama ir arī Usmas elku liepa Ventspils rajonā. Tai ir trupe, tādēļ liepai pakāpeniski nolūst stumbri un

Turaidas Rozes (Maijas) liepu Siguldā apmeklē simtiem tūristu, dabas draugu.

resnie zari. Krietni labākā stāvoklī ir Popes pilskalnā augošā upuru liepa. Lai saglabātu Ēdoles ciemā augošo svētliepu, jāstiprina tās pārplīsušais stumbrs. Ļoti iespaidīgas liepas sastopamas Talsu un Valmieras rajonos. Arī dažām sevišķi vecām liepām, kas ar saviem varenajiem vainagiem ievērojami atdzīvina apkārtni, vajadzīga palīdzība. Piemēram, Dundagā pie baznīcas aug dižliepa, kurai netālu no zemes izveidojušies divi lieli stumbri, kas nosvērušies pretējos virzienos, tāpēc koks var pārplīst. Sevišķi vecām un dobumainām liepām nokalst vainaga

Krāšņs, apmēram trīssimtgadīgs koks, ko tautā sauc par svētlepu, aug Kuldīgas rajona Ēdoles ciemā pie Allažu mājām. Liepai ir plats vainags, apkārtmērs krūšaugstumā — 6 m, augstums — 16 m.

Pēc vietējo iedzīvotāju nostāstiem, no liepas stumbra esot veidots Ēdoles baznīcas altāris un kokgriezumi ap to. Tāpēc arī radies liepai šāds nosaukums.

augšējie zari. Šādos gadījumos ieteicams vainagu no augšas saīsināt, tādējādi likvidējot sausos zarus, lai sāktu veidoties jauni, kā tas, piemēram, izdarīts Rīgā, Dziesmu svētku parkā. Līdz ar to tiek pagarināts koku mūžs un tie nezaudē savu skaistumu.

Latvijā vairākās vietās — Dundagā,

Šī liepa aug Rīgas rajonā pie tuberkulozes slimnīcas «Jugla». Koka abus stumbrus būtu lietderīgi nostiprināt ar dzelzs stīpu, trosi vai kā citādi.

Turpat aug arī neparasta dižliepa, kurai stumbrā lejasdaļā ir daudz sīkzaru.

Raiskumā un citur — sastopamas alejas, ko veido ļoti vecas liela izmēra liepas, kas vēl ir pietiekami dzīvotspējīgas un ar savu skaistumu atdzīvina ainavu.

Liepas mīkstā koksne izturības ziņā nevar sacensties ar ozola koksni, tāpēc to daudz agrāk un vairāk bojā trupe. Latvijā mežā augošām liepām maksimālais mūža ilgums varētu būt 180—200 gadu, bet nedaudzām savrup augošām — 300—400 gadu.

Bez uzskaitītajām liepām, kuru apkārtmērs ir vismaz 4 m, Latvijā sasto-

pamas arī skaistas un ievērtības cienīgas liepas ar mazākām dimensijām; tās jāsaudzē un jāaglabā kā dižkoku rezerve.

Bez vietējās (autohtonās) parastās liepas Latvijā aug arī citu sugu liepas, piemēram, Krimas, platlapu, Amerikas un sudrabliepas, kam ir sava dekoratīvā nozīme, bet kas nespēj sasniegt parastās liepas lielās dimensijas un vecumu.

Dižliepas sastopamas arī citās Padomju Savienības republikās, tomēr ziņu par to ir maz. M. Veresins norāda, ka unikālas liepas ir valsts rietumu daļā — Baltkrievijā un citur. Ļvovas apgabalā, pazīstamajā kūrortpilsētā Truskovecā, aug 350—400 gadu veca milzu liepa, kuras stumbru var aptvert trīs cilvēki. Vēl vecāka un kuplāka liepa aug Kaļiņingradas apgabalā — Svetlogorskas pilsētas parkā. Tās vecumu vērtē ap 400 gadu. Koka lielajā dobumā novietots galdiņš un krēslī. Lielie stumbrveida zari ir atbalstīti. Šis koks kā dabas piemineklis attēlots arī uz pastmarkām.

Izcili lielas liepas sastopamas Rietumvācijā. Literatūrā minēta kāda liepa ar apkārtmēru 22 m, kuras vecums vērtēts 1100—1900 gadu. Bez tam minētas sešas liepas, kurām apkārtmērs ir 14—18 m. Grūti iedomāties, ka liepām ar tik lieliem apkārtmēriem varētu būt viens stumbrs. Iespējams, ka tās ir vairāku stumbru saaugumi. Pēdējā laikā minēta Čehoslovākijā, Vimperkas pilsētas tuvumā, augoša liepa, kuras

apkārtmērs ir 12 m un vecums aptuveni 700 gadu. Lielie vecumi parasti ir noteikti aptuveni, tāpēc šie skaitļi jāvērtē kritiski.

Goba, vīksna, kļava, osis

Goba, vīksna un kļava mūsu mežos ir samērā maz izplatītas koku sugas, kas neveido audzes, bet ir piemistrotas citām sugām. Šie koki sastopami gāršās, auglīgās, trūdvielām bagātās augsnēs. Goba, vīksna un kļava diezgan izturīgas pret zemu temperatūru, lai gan sevišķi bargajās ziemās, piemēram,

1939./40. g., tās stipri apsala. Šīs sugas sastopamas arī parkos un apstādījumos. Goba un vīksna pēdējā laikā stipri cieš no t. s. Holandes slimības (*Ceratostomella ulmi*) un gadu gaitā pakāpeniski nokalst. Šie koki sasniedz 28—33 m augstumu, paprāvu apkārtmēru un 300—350 gadu vecumu. Koksnē smaga, cieta, labi lokāma, grūti skaldāma.

Goba sasniedz lielāku stumbra resnumu nekā vīksna. Pavisam inventarizētas 20 gobas ar apkārtmēru 4 m un vairāk.

Vairākums dižgobu ir Liepājas rajonā (7), Talsu rajonā (5) un Kuldīgas rajonā

Kuldīgas rajona levukalnu ciemā pie Ķeiru mājām aug viena no lielākajām gobām republikā. Dižgobas apkārtmērs ir 6,4 m, augstums — 22 m, vecums — aptuveni 300 gadu. Koka diženumu izceļ sevišķi platais vainags — 20×24 m.

Skaistā dižgoba Ogres upes krastā [Ogres rajonā].

Šī divstumbru goba ir Alsungas lepnums.

(3). Kuldīgas rajona levukalnu ciemā pie Kupšu mājām aug vislielākā goba: apkārtmērs — 6,8 m, augstums — 22 m, vecums — apmēram 300 gadu. Līdzīga goba ir arī levukalnu ciemā pie Ķeiru mājām. Talsu rajona Pļavas ciemā pie Ciemīšu mājām augošās gobas apkārtmērs ir 5,8 m, bet Balgales ciemā pie Vecmuižnieku mājām aug gobas ar apkārtmēriem 5,6 un 5,1 m. Liepājas rajona Kalvenes ciemā pie Alpu mājām vienkopus aug vairākas 4—5,1 m resnas gobas. Savdabīga goba ar krevainu, ķērpjiem klātu mizu aug Talsu rajona Slīteres mežniecības 108. kvartālā. Šī koka apkārtmērs ir 3,8 m (pie celma — 4,9 m), augstums — 15 m (galotne nolauzta), vecums — apmēram 300 gadu. Gobas vainagā iz-

mēri — 15—20 m. Sastopamas arī gobas ar mazākiem izmēriem, piemēram; ar apkārtmēru 3—4 m. Tā ir nākotnes gobas dižkoku rezerve. Jāmin arī memoriālā goba, kas aug Rīgā, Dziesmu svētku parkā. To 1721. gadā iestādījis Pēteris I. Vēlāk pie koka tika uzstādīts akmens ar attiecīgu uzrakstu. Tagad dzīvs palicis tikai koks — stumbra atvase. Vecā celma daļa ir attiecīgi izveidota un apkopta.

Vīksna pēc morfoloģiskajām pazīmēm un ekoloģiski bioloģiskajām īpašībām ir līdzīga gobai. Parasti tās atšķir pēc lapām un sēklām. Inventarizētas 12 vīksnas ar apkārtmēru 3,5 m un vairāk. Šādi koki sastopami Balvu, Cēsu, Dobeles, Krāslavas, Rīgas, Rēzeknes, Ogres, Madonas un Valmieras

Pēterā I' 1721. gadā stādītā goba Dziesmu svētku parkā.

rajonos. Resnākā vīksna, kuras apkārtmērs ir 6 m, aug Ogrē pie Zāgeru mājām (Ogres upes labajā krastā). Koka augstums — 26 m, vainaga platums — 24×22 m, vecums — 300—350 gadu. Plato vainagu trīs metru augstumā no zemes veido četri stumbri. Nedaudz mazāka vīksna aug Madonas rajona Aroniešos (Aronas upes kreisajā krastā). Tās apkārtmērs — $5,2-5,4$ m, augstums — 19 m, vainaga

platums — 12×13 m, vecums — ap 300 gadu. Valmieras rajona Sīmanēnos Gaujas palienes krastā aug vīksna, kuras apkārtmērs ir 4,9 m, koka augstums — 21 m, vainaga platums — 20×20 m, vecums — apmēram 200 gadu. Kokam 2 m augstumā izveidojušies divi stumbri.

Liela vīksna (upuru koks) atrasta Rēzeknes rajona Janopoles ciemā pie Griboļu mājām. Tās apkārtmērs ir 4,8 m, augstums — 18 m. Koka vainags šaurs — 5×8 m. Citos republikas rajonos inventarizētajām vīksnām stumbra apkārtmērs ir $3,5-4,0$ m, augstums — 20—26 m, vecums — 150—200 gadu.

Kļavas parasti sasniedz 20—25 m augstumu, retāk — 30 m. Šo koku stumbra diametrs nav liels, tāpēc uzskaitītas tās kļavas, kuras sasniegušas 3,5 m apkārtmēru. Mūža ilgums kļavām ir 150—200 gadu. Kļavu sakņu sistēma ir vidēji spēcīga, koksne balta vai viegli brūngana, smaga, cieta. Inventarizētas tikai 4 kļavas. Alūksnē aug kļava ar apkārtmēru 3,7 m, Valkas rajona Trikātas ciemā pie slimnīcas — arī ar 3,7 m, Liepājas rajona Rucavas parkā — ar 3,5 m un Tukuma rajona Zentenes ciemā pie Jaunpļavu mājām — ar 3,6 m apkārtmēru. Šo koku augstums ir 16—26 m, vecums — 100—150 gadu.

Iespējams, ka dabā vēl ir kļavas ar līdzīgām dimensijām, bet tās pagaidām nav laimējies atrast. Tomēr novērojumi liecina, ka šādu koku nevar būt daudz. Lai palielinātu dižkļavu īpatsvaru, var-

Pat viena skaista kļava var ievērojami atdzīvīnāt ainavu.

būt būtu lietderīgi sākt uzskaiti jau ar apkārtmēru 3 m.

Osis mežā sastopams nelielā piemistrojumā citām sugām — melnalkšnim, bērzam, apsei, retāk tas aug tīraudzēs un nelielās grupās, kā arī apstādījumos. Osis sasniedz 30—33 m augstumu un 300—350 gadu vecumu. Osis aug mistrājā un gāršā, vislabāk auglīgā, kaļķainā, mitrā augsnē.

Osis ir mazāk izturīgs pret nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem nekā citi platlapu koki. Bargajās ziemās lielākiem kokiem apsalst dzinumi, jaunos

kociņus bojā pavasara salnas. Osim ir spēcīga kupla, bārkstaina sakņu sistēma, kas tālu izplatās horizontāli, veidojot arī vertikālas enkurveida saknes. Tāpēc osis, tāpat kā ozols, ir ļoti izturīgs pret vējgāzēm. Oša koksne ir smaga, cieta, bez skabargām, tāpēc to plaši izmanto rūpniecībā. Osim ir tāds pats liktenis kā ozolam. Vērtīgās koksnes dēļ oši lielās platībās izcirsti.

Resni oši sastopami reti. Inventarizēti tikai 11 eksemplāri ar apkārtmēru 4 m un vairāk. Vairākums šādu ošu ir Liepājas rajonā — 6. Bauskas, Cēsu, Krāslavas, Limbažu un Talsu rajonos ir tikai pa vienam kokam.

Liepājas rajonā 5 no 6 augošajiem dižošiem aug Kalvenes ciema padomes teritorijā. Turklāt rietumos no pilskalna aug viens no lielākajiem Latvijas ošiem — tā apkārtmērs ir 4,9 m, augstums — 33 m, vecums — aptuveni 350 gadu. Kokam liels vainags — 16×26 m. Dzīvotspēja lielajā vecumā tomēr vēl ir apmierinoša.

Nīgrandes mežniecībā, Jaunarāju ezera dienvidu krastā, aug nedaudz mazāks osis (apkārtmērs 4,8 m), bet šis koks ir sliktā stāvoklī — ieplīsis, ar atmirstošiem zariem. Bauskas rajonā, Saulaines sovhoztehnikuma teritorijā, aug dižosis, kura apkārtmērs ir 4,6 m, augstums — 18 m, vecums — 250—300 gadu; šī koka vainaga platums ir 16×14 m. No mazāka izmēra ošiem jāmin Kazdangas parka austrumu daļā (Valatē) augošais veselīgais osis. Tā apkārtmērs — 4 m (pie celma 4,7 m),

Šis osis daiļo Cēsu rajona Kūduma parku.

augstums — 31 m, vecums — 250—300 gadu un 19×14 m plats vainags. Sevišķi īpatnējs ir dižosis Talsu rajona Slīteres mežniecības 109. kvartālā. Šim kokam ir divi stumbri ar kopējo apkārtmēru 4,6 m. Oša vecums — 200—250 gadu. Kokam raksturīgs izcils augstums (40 m), kāds līdz šim nekur citur Latvijā nav konstatēts. M. Tkačenko un B. Grozdovs atzīmē, ka Padomju Savienības mežos parastais osis maksimāli sasniedz 35 m augstumu.

Minētie piemēri liecina, ka osis nesasniedz tādu apkārtmēru un tik lielu vecumu kā ozols. Arī gobām ir resnāki stumbri nekā ošiem. Taču ošu ar tievākiem stumbriem (3—4 m) ir ne mazums; tie uzskatāmi par nākotnes dižkoku rezervi.

Melnalksnis, vītols, skābardis

Melnalksnim un vītolam ir mīksta un neizturīga koksne, arī to mūžs nav pārāk ilgs.

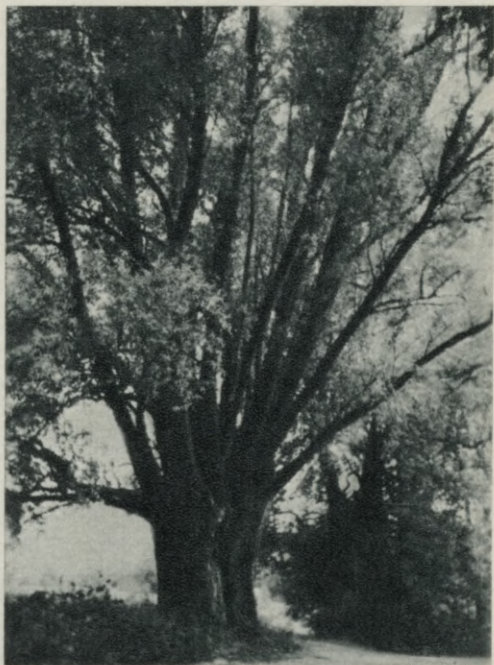
Melnalksnis veido tīraudzes un mistrotas audzes. Tas aug labā, dziļā, trūdainā augsnē ar sekliem, plūstošiem, skābekli bagātiem gruntsūdeņiem. Melnalksnis sasniedz ap 30 m augstumu. Šo koku mūža ilgums ir tikai 100—150 gadu, jo jau 60—80 gadu vecumā tos bieži bojā trupe.

Svaigi cirsta melnalkšņa koksne ir balta, bet gaisā ātri oksidējas un kļūst iesārti brūna. Tā ir viegla un mīksta, to lieto finiera rūpniecībā, mēbelēm un galdniecībā. Melnalkšņa koksne ir izturīga ūdenī. Inventarizēti tikai divi

dīzie melnalkšņi. Resnākais no tiem aug Liepājas rajona Rucavas ciemā pie bērnu dārza; tā apkārtmērs — 3,9 m, augstums — 20 m, vecums — 100—120 gadu. Koka vainaga izmēri — 16 × 16 m. Otrs lielākais melnalksnis aug Rīgas rajona Babītes ciemā, apmēram 1 km no Babītes stacijas. Tā apkārtmērs — 3,7 m, augstums — 19 m, vecums — apmēram 100 gadu, vainaga platums — 13 × 15 m. Stumbrs ieplaisājis, un uz tā ir piepes.

Melnalkšņa radniecīgā suga — baltalksnis — sīkāk nav aplūkota. Jāpiebilst tikai, ka tas var augt arī nabadzīgākās augsnēs. Baltalkšņa mūžs ir vēl īsāks — 50—70 gadu, arī dimensijas ir mazākas. Parasti tā augstums ir 15—20 m, diametrs ir 15—20, reti arī 30—35 cm. Maksimālais konstatētais augstums ir 25—26 m.

Vītols aug gan savvaļā, gan apstādījumos. Tas ir ātraudzīgs, tomēr mīkstās, neizturīgās koksnes dēļ nesaņem lielu vecumu — 100 gadus jau vār uzskatīt par robežu. Lielāko apkārtmēru sasniedz sudrabvītols. Uzskaitīti seši lielākie šīs sugas eksemplāri. Divi no tiem aug Cēsu rajonā. Resnākais vītols ir Raiskuma ciemā pie Anuļu mājām. Tā apkārtmērs ir 7,3 m, augstums — 25 m. Vītols jau ir dobumains. Iespējams, ka pie Anuļiem augošais vītols ir divu stumbru saaugums; stumbrs ir nedaudz ieplīsis, tas apdraud koku. Divi citi baltie vītoli aug Talsu rajonā; lielākais no tiem — ar apkārtmēru 5,7 m — atrodas Ārlavas

Milzu baltais vītols aug Cēsu rajonā.

parkā pie Valdemārpils. Vēl divi — apkārtmērs 4,7 un 4,2 m — aug Kuldīgas rajona Ēdoles ciemā pie Tulnieku mājām.

Skābardis, ko agrāk sauca par balto skābardī, Latvijā savvaļā sastopams tikai republikas dienvidrietumos — Liepājas rajona Dunikas mežniecībā, kur šī suga sasniedz sava izplatības areāla ziemeļu un austrumu robežu. Skābardis ir siltumprasīgs, tādēļ austrumu rajonos neaug. Visvecākajā — 100—110 gadu vecā — audzē maksimālais koka diametrs ir 50 cm, augstums — 25 m. Inventarizēti tikai

divi izcilākie skābarži — Kalētu ciema Priekules mežniecības 103. kvartālā un Aizputes pilsētā. Pirmajam apkārtmērs ir 3,45 m, augstums — 26 m, vecums — 150—200 gadu, vainaga izmēri — 16×19 m, otrajam apkārtmērs ir 3,7 m.

SKUJU KOKI

Priede

Priede ir pati nozīmīgākā un svarīgākā koku suga — tā aizņem 52% no Latvijas PSR valsts mežu kopplatības. Priede spēj piemēroties dažādiem, pat visnelabvēlīgākajiem augšanas apstākļiem. Tā aug gan kāpu smiltīs, gan sūnu purvos, kur tās augstums ir pieticīgs (100 gados tā dažviet sasniedz tikai 5—8 m augstumu). Priede veido tīraudzes vai mistrotas audzes. Piemērotākie augšanas apstākļi priedei ir silā, mētrājā, damaksnī, kur tā sasniedz arī lielākos izmērus. Priežu mežiem ir ne vien liela tautsaimnieciska nozīme, bet tie ir arī ainavu veidotājs elements republikā, piemēram, Baltijas jūras piekrastes un Rīgas jūras līča nepilnus 500 km garajā joslā, kā arī Rīgas un Daugavpils pilsētu zaļās zonas teritorijā.

Latvijas priedes koksnei ir vērtīgas īpašības, tāpēc to plaši izmanto rūpniecībā un ne tikai mūsu zemē — tālu aiz Padomju Savienības robežām tā pazīstama ar nosaukumu «Rīgas priede».

Interesanti atzīmēt, ka VDR, Zvied-

rijā, Beļģijā, pat ASV un Kanādā stādījumi, kas izauguši no Latvijas priežu sēklām, devuši vislabākos rezultātus — stādījumi ātri aug, stumbriem laba kvalitāte.

Tā kā priede Latvijas mežos ir ļoti izplatīta, varētu domāt, ka atradīsies daudz liela izmēra koku. Taču ir noskaidrots, ka priedes, augstākas par 38—40 m, diametrā lielākas par metru un kuru vecums rēķināms ap 250—300 gadu, Latvijā sastopamas ļoti reti. Pavisam inventarizēts 21 šāds koks. Talsu un Ventspils rajonā katrā ir četras dižpriedes, Liepājas rajonā — trīs, Valkas rajonā — divas. Sešos rajonos ir pa vienai šādai priedei. Rīgas teritorijā inventarizētas divas priedes.

Talsu rajonā, Ģibuļu ciemā pie Kalnietu mājām, mežā aug resnākā priede republikā. Tās apkārtmērs ir 4,3 m, augstums — 18 m, vainaga izmēri — 12×10 m, vecums — aptuveni 300 gadu. Nedaudz mazāka — dravas priede — atrodas meža malā l/a «Draudzība» teritorijā pie Mauriņu mājām. Tās apkārtmērs — 3,8 m, augstums — 24 m, vecums — apmēram 250 gadu. Slīteres mežniecības 192. kvartālā ir priede ar trim stumbriem, tās apkārtmērs ir 3,5 m, vecums — 150—200 gadu.

Ventspils rajonā, Usmas ciemā pie Allu fermas, Stendes upes krastā aug 21 m augsta priede ar apkārtmēru 4,1 m, vainaga izmēri ir 14×14 m, vecums — 250—300 gadu. Lielas priedes sastopamas arī Zūru mežniecības 103.

un 154. kvartālā — koku apkārtmērs sasniedz 3,9 un 3,8 m, augstums 22 un 26 m, vainagi ir sevišķi plati — 25×28 un 26×29 m. Savdabīga priede ar apkārtmēru 3,8 m uzietā Mētras mežniecības 230. kvartālā. Vietējie iedzīvotāji to sauc par «čūsku» priedi. Apmēram 4 m no zemes koka stumbrs sadalās četros spēcīgos stumbrveida zaros, kas savukārt sazarojas vēl sīkāk un nemaz neatgādina parasto priedi.

Trim Liepājas rajonā augošajām dižpriedēm apkārtmērs ir 3,7, 3,2 un 3,2 m, augstums attiecīgi 7, 24 un 28 m. Valkas rajona mežos uzietas divas lielas priedes. Plānu ciemā pie Rūķu mājām aug dižpriede, kuras apkārtmērs ir 3,7 m, augstums — 28 m, vainags — 15×18 m, vecums — ap 250—300 gadu. Otra tikpat rešna priede aug Ēveles ciemā pie Bračķu mājām. Tās augstums — 31 m, vainags — 11×11 m. Priedes stumbrs 8 m no zemes sadalās trīs stumbros. Palielinātā vainaga virsma veicina koka pieaugumu sevišķi resnumā. Koka vecums nav liels — tas vērtējams ap 200—250 gadu.

Rīgas rajonā un Rīgas pilsētas teritorijā inventarizētas trīs dižpriedes. To apkārtmērs ir 3,2, 3,1 un 3,1 m, vecums — apmēram 200 gadu.

Runājot par dižpriedēm, vēlreiz jāmin Zauskas priede, kas auga Smiltenes—Valmieras ceļa malā, 5 km no Smiltenes. 1958. gadā nokaltušo priedi nozāģēja. Stumbra augšējā daļa bija nozāģēta jau sen, tāpēc koka augstums

Smiltenes ceļu remontu un būvniecības pārvaldes Nr. 7 darbinieki uzstādīja 5 m garu Zauskas priedes nogriezni uz betona pamata. Šī stumbra daļa periodiski tiek konservēta. Apkārtne gaumīgi uzkopta, pielikti uzraksti ar ziņām par šo dižpriedi.

bija tikai 13,7 m. Zauskas priedes apkārtmērs (ar mizu) bija 4,6 m, tilpums (bez mizas) — $14,9 \text{ m}^3$. Arī tagad, kad atklātas citas dižpriedes, Zauskas priede joprojām paliek nepārspēta. Atsevišķi Zauskas priedes nogriežņi novietoti Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā pie Vidzemes sētas un Latvijas PSR Dabas muzejā. Tāfad nozīmīgais dabas piemineklis kaut daļēji

Smiltenes ceļu remonta darbinieki pielikuši daudz pūļu, lai saglabātu piemiņu par Zauskas priedi — daudzu vēsturisku notikumu liecinieci. Ap to savijušies fautas nostāsti, paražas un ticējumi. Šeit pulcējās 1905. g. revolūcijas cīnītāji, šeit vairākkārt pacelts 1. Maija sarkanais karogs.

tiek saglabāts. Šādam dabas aizsardzības pasākumam ir arī zināma audziņoša nozīme, tiek popularizēta dabas skaistuma un dabas pieminekļu saglabāšana.

Īpaši jāatzīmē Kalnmuižas sils — dabas piemineklis. Tā 990 ha lielā platībā atrodas valsts aizsardzībā. Nozīmīgas ir visvecākās priežu audzes starp Tērvetes sanatoriju un «Sprīdīšu» tiltu.

Šīs dažāda vecuma (180—260 gadu) audzes aizņem aptuveni 30 ha lielu teritoriju un tām raksturīga augsta ražība, jo koki aug auglīgā velēnu karbonātu augsnē. Zem priedēm bagātīgu pamežu veido lazdas, retāk sausserži un pīlādži, krietni papildinot augsnes barības vielu krājumus. Tāpēc atšķirībā no parastā sila ar nabadzīgāku augsni Kalnmuižas sils nosaukts par dižsilu. Šīs relatīvi lielā platībā vienkopus augošās priežu audzes ir ne vien visvecākās Latvijā, bet tām līdzīgu nav pat kaimiņu republikās. Šo audžu vidējā krāja ir $786 \text{ m}^3/\text{ha}$, koku vidējais augstums — 37,7 m, diametrs — 58,5 cm, stumbra tilpums — $4,34 \text{ m}^3$. Vairākām priedēm reģistrēts 40—44 m augstums, kas uzskatāms par izcilu. Literatūrā ir norādīts, ka priedes maksimālais augstums ir 48 m. Dižsilā kādam vētras izgāztam 260 gadus vecam kokam konstatēts 35 m augstums, 90 cm diametrs un $9,14 \text{ m}^3$ tilpums. Šāds stumbra tilpums priedei ir visai rets gadījums. Arī citiem vētras izgāztiem 200—255 gadus veciem kokiem bija liels stumbra tilpums — no $5,06$ līdz $7,53 \text{ m}^3$. Vecās audzes nedaudz cietušas 1967. un 1969. gada viesulvētrās. Ņemot vērā koku lielo vecumu, augstumu un vainagu izmērus, varēja sagaidīt vēl plašākus postījumus. Tomēr dižsils varonīgi pretojās dabas stihijai, bojā gāja tikai 5—8% koku. Spriežot pēc pašreizējā stāvokļa, sils ar savu skaistumu vēl ilgi iepriecinās dabas draugus. Visas šīs audzes iekļau-

Zauskas priedes nogrieznis Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā pie Vidzemes sētas.

tas Tērvetes meža ainavu parkā, kuru apmeklē daudzi ekskursanti. Dižsils ir unikāls dabas piemineklis ar zinātnisku, kultūrvēsturisku, estētisku un ainavisku vērtību. Turklāt tas ir arī lieliska atpūtas vieta. Tāpēc var pievienoties dzejnieces S. Kaldupes vārdiem:

Šiem kokiem ir mūžības cena,
Tos nedrīkst ne pārdoņ, ne cirst,
Šeit var tikai ar klusumu atnākt,
Kad vasara lapkrita plaukstās
Kā dzeltēna vīgrīze birst.

Šinī darbā īsi raksturotas priedes, kas aug vai agrāk ir augušas citās Padomju Savienības republikās, atzīmēti galvenie rādītāji — koka vecums, diametrs, augstums. Jāpiebilst, ka literatūrā attiecīgu datu ir maz. Pro-

fesors M. Veresins raksta, ka Krasnojarskas novada Kanskas mežsaimniecībā atrasta izgāzta 542 gadus veca priede ar stumbra diametru 178 cm. Izcērtot mežus Sibīrijas taigā, Bratskas HES aizsprosta applūdināmajās platībās, kādai no nocirstajām priedēm konstatēja 370 gadu vecumu, tās stumbra apkārtmērs bija 155 cm. Tomēr līdz šim nepārspēts vecums — 600 gadu — reģistrēts kādai Karēlijas APSR nocirstai priedei. Tur arī tagad aug priedes, kas vecākas par 500 gadiem. Arhangeļskas apgabalā, Pečoras mežos, sastopamas 380—460 gadu vecas priedes, kurām skarbā ziemeļu klimata dēļ augstums nav liels — 21—24 m — un stumbra resnums ir 40—50 cm. Voro-

Visvecākās un visaugstākās Tērvetes priedes iepiecina katru dabas draugu.

ņežas apgabalā, Hrenovas silā, ir priedes, kuru diametrs ir 1,5 m, maksimālais augstums — 41—42 m. To vecums ir 180—200 gadu, vecākas priedes tur nav atrastas.

Vērtīgākais priežu un egļu mežs — dabas piemineklis — atrodas Vladimīras apgabalā, Andrejevas mežniecībā. Šajā mežaudzē priežu maksimālais aug-

stums ir 41 m, diametrs — 76 cm, vecums — 153 gadi; egļu — attiecīgi 38 m, 52 cm un 145 gadi.

Anneles tilts Tērvetes ainavu parkā.

Egle, paeģlis

Egle ir nākamais nozīmīgākais (pēc priedes) skuju koks Latvijas mežos; egļu audzes aizņem 16% no valsts mežu kopplatības. Šis koks sasniedz līdz 45 m augstumu, 1 m diametru krūšaugstumā un 300—350 gadu vecumu. Tik augstas un vecas egles agrāk auga Usmas ezera Moricsalā; tagad to vairs nav. Pēdējā laikā konstatēts, ka egļu maksimālais augstums ir ap 40 m. 1969. gadā aizgāja bojā līdz šim zināmā augstākā egle Latvijā — tā auga Cēsu rajona Amatas mežniecības 33. kvartālā. Tās augstums bija 42,5 m, diametrs — 43,4 cm.

Egle mīl auglīgu augsni, kur nereti ieviešas arī lapu koku sugas, veidojot mistrotas audzes. Egles vērtīgo koksni plaši izmanto tautsaimniecībā, it sevišķi papīra un celulozes rūpniecībā, arī kā zāģmateriālu un būvmateriālu. Tomēr egles koksne nav tik izturīga kā priedes koksne. Jo vecāki ir egļu meži, jo vairāk tajos ir trupes bojātu koku. Parasti eglēm ir virsējā sakņu sistēma, tāpēc tās bieži cieš no vētrām. Ar to arī izskaidrojams fakts, ka vecas lielu izmēru egles sastopamas ļoti reti. Tāpēc literatūrā nav aprakstu par dižām parastajām eglēm. Latvijas PSR pagaidām zināmas tikai trīs egles ar apkārtmēru 3 m un vairāk. Visdižākā no tām aug Kuldīgas rajona Alsungas ciemā pie Zveju mājām. Tās augstums — 30 m, apkārtmērs — 3,8 m, vainags — 10×12 m, vecums — 200—250 gadu.

Dižākais Latvijas paeģlis Valmieras ciemā pie Baložu mājām.

Madonas rajona Vestienas mežniecībā aug 26 m augsta egle, kuras apkārtmērs ir 3,2 m, vainags — 13×13 m. Tās vecums — apmēram 200 gadu. Trešā egle aug Liepājas rajona Kalvenes ciemā. Tās apkārtmērs — 3 m. Tāpat salīdzinājumā ar egļu mežu platības īpatsvaru egļu dižkoku skaits ir gaužām niecīgs. Varbūt vajadzētu vēl turpināt dižāko egļu meklēšanu.

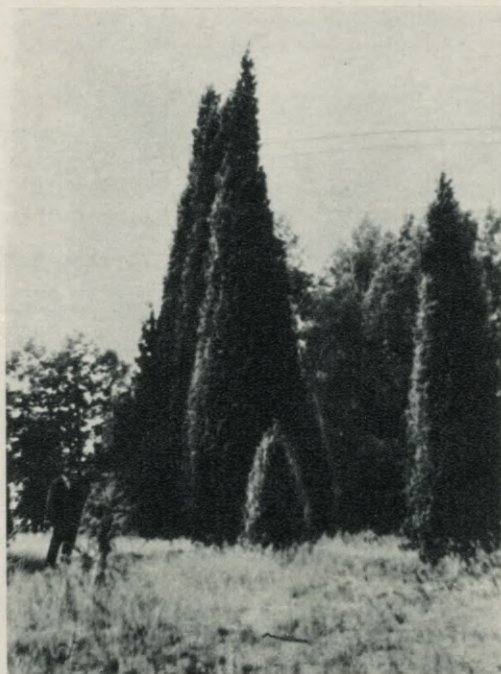
Padomju Savienības teritorijā sastopamo egļu maksimālais augstums ir 45—50 m (kalnu rajonos, piemēram, Karpatos, it sevišķi tad, ja egle aug

kopā ar baltegli). Baltijas republikās visaugstākās egles — 47 m — aug Igaunijā, Jarveseljē (Tartu rajonā), Igaunijas Lauksaimniecības akadēmijas mācību un pētījumu mežsaimniecības mežos. 50. gadus tur atrada pat 48 m augstu egli; tagad šis koks gājis bojā. Lietuvā vislielākās egles augstums ir 45 m. Koku augstumi tāpat jūtami atšķiras, turpretī maksimālais apkārtmērs ir 3—4 m.

Visvecākās — ap 360 gadu — egles konstatētas taigā.

Paeglis (kadiķis) parasti ir krūms, retāk — neliela auguma koks ar piramidālu vai konisku vainagu. Parastais paeglis aug priežu mežos un ganībās — gan nabadzīgā smilts, gan kaļķainā augsnē. Parasti tas sasniedz 5—8 m augstumu un 10—15 cm diametru; lielāki paegļi sastopami retāk. Paegļu skuju un čiekurogas satur daudz ēterisko eļļu, organisko skābju, fitoncīdu un vitamīnu. Koksne ir cieta, pasmaga, ar sīkām, šaurām gadskārtām, elastīga, ar patīkamu balzama smaržu.

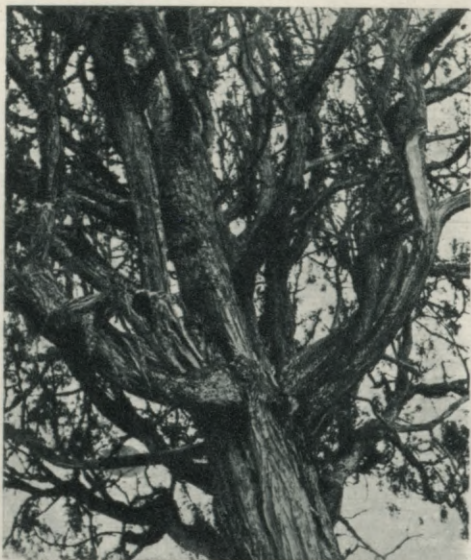
Latvijas PSR inventarizēti 16 paegļi, kuru apkārtmērs ir 0,8 m (diametrs — 26 cm) un vairāk. Visvairāk dižpaegļu ir Kuldīgas rajonā — 5. Pārējie ir Alūksnes, Madonas, Talsu un Ventspils rajonā — katrā 2, Ludzas, Rēzeknes un Valmieras rajonā — katrā 1. Visdižākais paeglis — t. s. Rietekļa paeglis — aug Valmieras ciemā pie Baložu mājām; tā augstums ir 10 m, apkārtmērs — apmēram 2 m, vecums — 150—200

Šādus krāšņus paegļus pamatoti var saukt par «ziemeļu cipresēm» (Usmas ezera salā).

gadu. 1,16 m augstumā koks sazarojies divos stumbros (apkārtmērs krūšaugstumā attiecīgi 1,70 un 1,60 m). Paeglis ir veselīgs, ar kuplu vainagu un normāli aug. Diviem stumbriem vainagu asimilācijas virsma ir lielāka, un tas veicina koka pieaugumu resnumā. Netālu no paegļa — otrpus Mellupītei, Gaujas krastā — augošā Sīmanēnu dižozola apkārtmērs ir 7 m. Turpat aug vēl viens dižozols, kura apkārtmērs sasniedz 5,5 m.

Otrs lielākais dižpaeglis republikā (aizsargājamais objekts) aug Alūksnes

Edoles paeglis ir viens no visvecākajiem Latvijā. Tā «veselības» stāvoklis stipri pasliktinājies.

rajonā pie Sauliņu mājām. Tā augstums ir 9 m, apkārtmērs — 1,7 m. Iespaidīgs paeglis ir arī Talsu rajona Ģibuļu ciemā pie Čiekuru mājām. Tā augstums ir 8,5 m, apkārtmērs — 1,5 m.

Kuldīgas rajonā augošie paegļi neizceļas ar savu resnumu, toties Īvandes ciemā pie Ķeiru mājām konstatēts augstākais paeglis republikā (14 m), tā apkārtmērs — 1,1 m. Turpat aug divi 12 m augsti paegļi, kuru apkārtmērs ir 0,9 m.

Paegļiem ir daudzveidīgas formas gan pēc koka vai krūma lieluma, gan arī pēc vainaga veidojuma. Sevišķi dekoratīviem īpatņiem ir piramidāli vainagi, kas sniedzas līdz zemei līdzīgi

cipresei. Tāpēc arī paegli dažreiz sauc par «ziemeļu cipresi».

Dekoratīviem nolūkiem paeglis ziemā vēl netiek pietiekami izmantots. Ielaudzējot brīvā dabā augošus paegļus, jāievēro, ka tie grūti panes pārstādīšanu, tāpēc vajadzīga liela rūpība. Kociņi jāizrok pēc iespējas ar lielāku sakņu daudzumu, turklāt ar visu velēnu un jaunajā vietā jāiestāda atbilstoši debess pusēm, kā tie auguši dabā. Vasarā paegļi pietiekami jālaista un labi jānoēno to vainagi, kā to savā laikā ieteicis I. Mičurins.

Citās Padomju Savienības republikās paeglis ir samērā izplatīts — sastopama 21 suga. Par lielākajiem un vecākajiem parastajiem paegļiem zināmi šādi dati. Ļeņingradas apkaimē ir divi relatīvi augstākie koki (9—11 m). Kirovas apgabalā augošais simtgadīgais paeglis ir 9 m augsts, tā diametrs pie zemes ir 30 cm. Smoļenskas apgabalā inventarizēts 70 gadus vecs, 8,5 m augsts paeglis, kuram stumbra diametrs pie zemes ir 28 cm. Tundrā atrasts paeglis, kam diametrs pie zemes bija tikai 8,3 cm, toties eksemplāram bija izcils vecums — 544 gadi! Igaunijas ziemeļu daļā un salās, kur parādās silūra ieži, sastopamas īpatnējas augu formācijas — t. s. alvari (igauniski lood). Tās ir sausas, akmeņainas paegļu noras, kas piedod ainavai savdabīgu kolorītu.

Īpaša nozīme paeglim ir Vidusāzijas republikās, kur vairs nav sastopams parastais paeglis, bet jau citas sugas, piemēram, Zeravšanas paeglis (**Junipe-**

rus seravschanica), puslodveidīgais paeģlis (**J. semiglobosa**), Turkestānas paeģlis (**J. turkestanica**), kas ir mežu veidotājas sugas, turpretī kazāku paeģlis (**J. sabina**) un Sibīrijas paeģlis (**J. sibirica**) ir zemi klājeniskas formas krūmi. Visi šie veidi nosaukti par arču (арча). Mežu veidotājām sugām normālais augstums ir 5—12 m, diametrs — 3—25 cm, toties to vecums atsevišķos gadījumos ir pārsteidzošs — ap 2000 gadu.

Padomju Savienībā 80% paeģļu

mežu atrodas Tjanšanā, 900—3200 m augstumā virs jūras līmeņa. Kirgīzijā, Tadžikijā un Uzbekijā vairāk nekā puse no visiem mežiem ir paeģļu meži (апчевники), kuriem ir sevišķi liela pret-erozijas un hidroloģiskā nozīme.

Pasaules lielākie paeģļi aug Ziemeļ-amerikā. Sevišķi izcils ir Virdžīnijas paeģlis (**Juniperus virginiana**), kas sasniedz 30 m augstumu, 1,5 m diametru un 400 gadu vecumu. Tā iesarkano, smaržīgo koksni plaši izmanto zīmuļu izgatavošanai.

LAPU KOKI

SKUJU KOKI

LATVIJĀ INTRODUCĒTIE KOKI

RETIE KOKI

Uzmanību saista ne vien lielu izmēru un veci koki, bet arī tādi, kuriem ir sevišķi neparasta, īpatnēja stumbra vai vainaga forma, milzīgas vējslotas, kā arī dažādu sugu koku saaugumi, piemēram, bijusī Olaines priede ar dabisko egles uzpotējumu. Interesanti ir arī koki ar neparastu zarojumu. Tādi koki ir saudzējami. Dabā dažādas novirzes no normas ir plaši sastopamas, tāpēc inventarizēti tikai tādi koki, kam šīs novirzes ir visvairāk izteiktas.

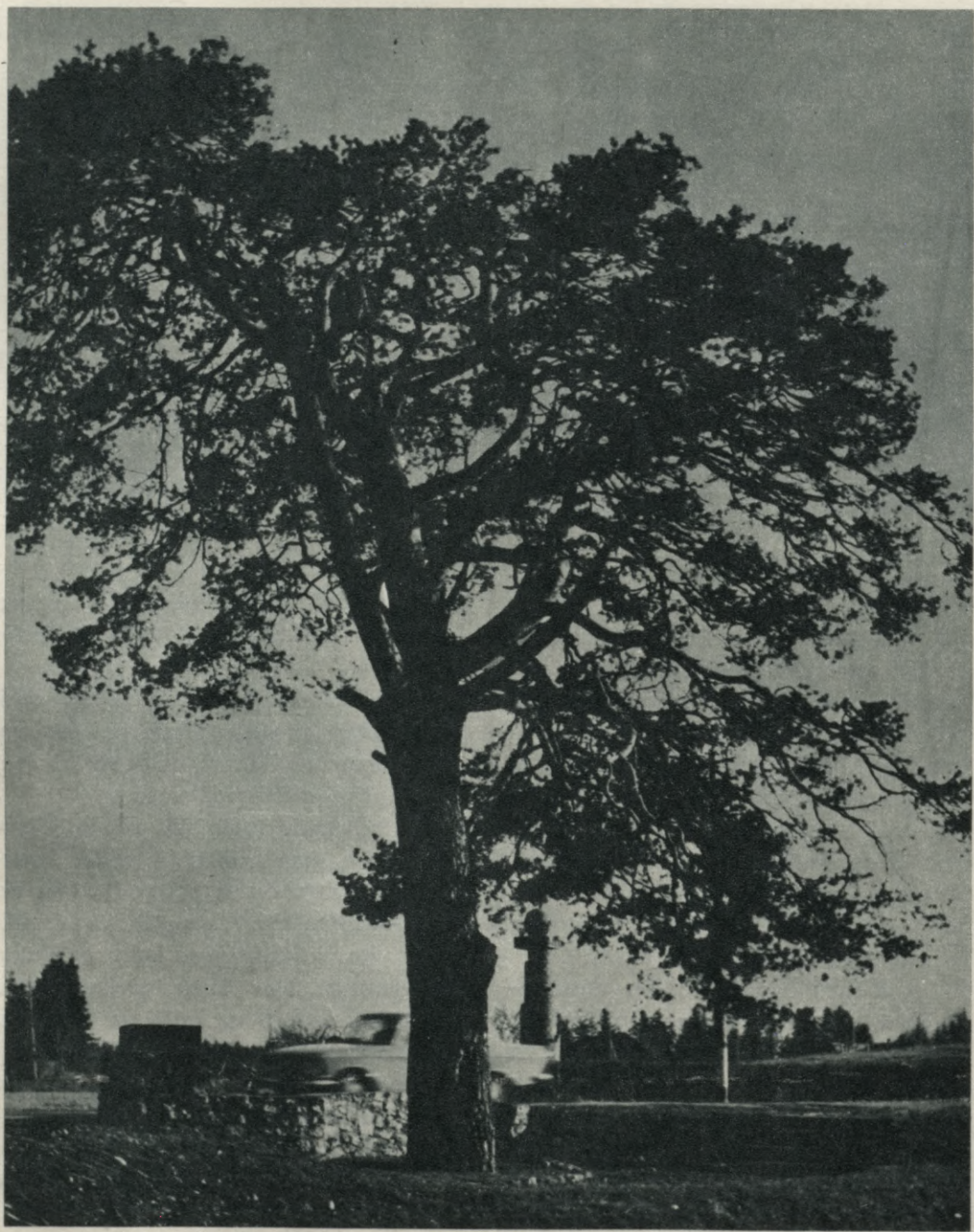
Saudzējami ir arī koki, kas mūsu republikā ir botānisks retums, piemēram, īve, kas vēl saglabājusies republikas rietumu daļā.

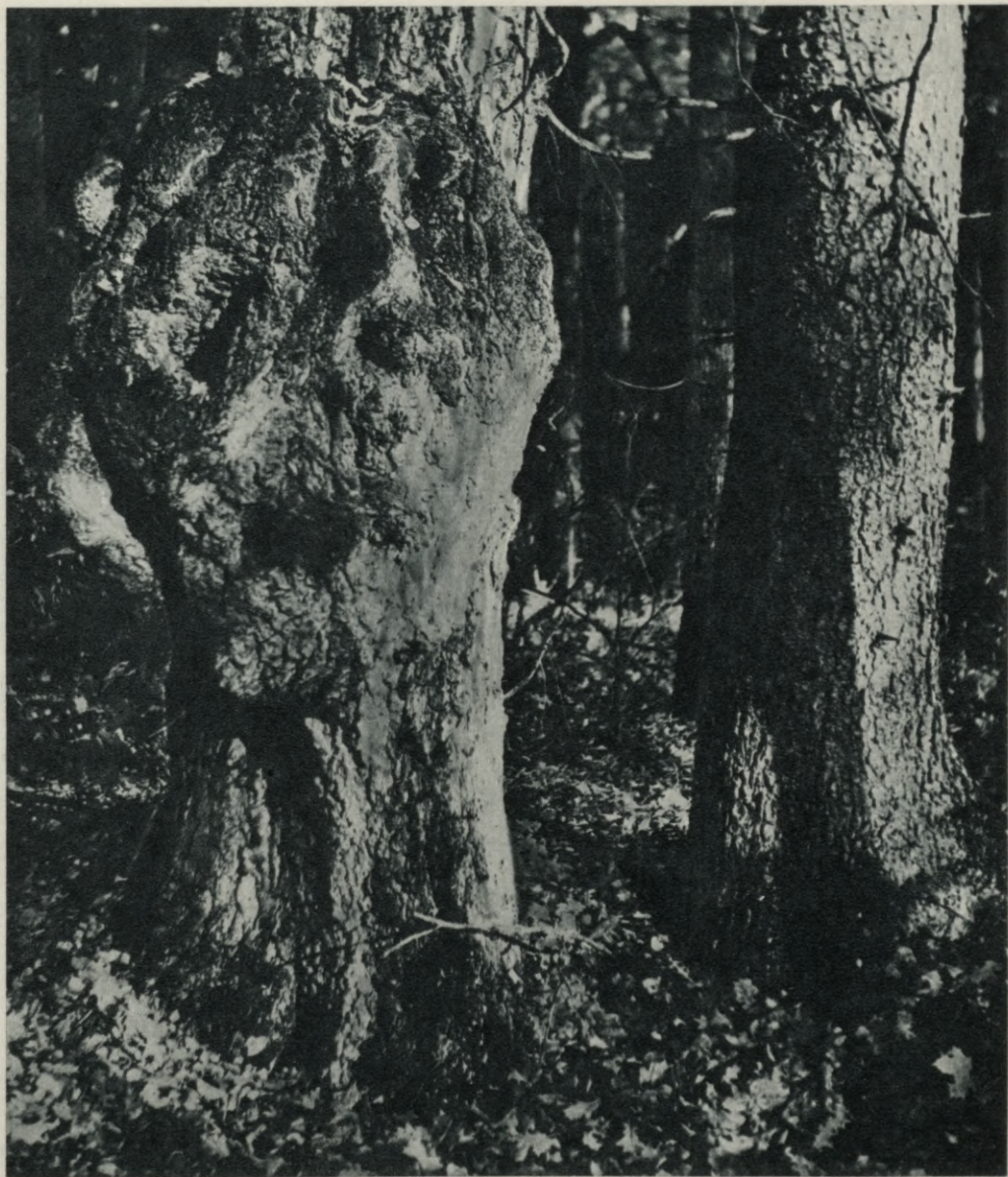
No citzemju kokiem izņēmuma veidā uzskaitīti koki ar sevišķi lieliem izmēriem vai tādi, kas uzskatāmi par floristisku retumu. Pēc šāda principa uzskai-

tīti arī daži augļu koki. Visi šie koki (bez dižkokiem) ieskaitīti reto koku grupā.

Jāpiebilst, ka ir sastopami arī koki, kas saistīti ar vēsturiskiem notikumiem, piemēram, ar 1905. gada revolūciju, ar Lielā Tēvijas kara notikumiem.

Tāpat koku īpatnības var būt gan iedzimtas, gan apkārtējās vides ietekmētas. Izdalot retos kokus, jāvadās no nozīmīgākajām un spilgtākajām izmaiņām, kas ietekmējušas koku augšanu, veidošanos. Nav lietderīgi kuru katru mazāko novirzi uzskatīt par pamatu, lai koku ieskaitītu reto, īpatnējo koku grupā. Jāpiezīmē, ka vairākums reto koku ir skuju koki. Nav šaubu, ka arī turpmāk atradīsies jauni saglabājami interesanti un nozīmīgi sava veida dabas «brīnumi».

Soda priede Talsos. 1906. gada 14. janvārī soda ekspedīcija šeit nošāva piecus revolucionārus.

Milzīgs māzers uz bērza Moricsalā.

LAPU KOKI

Īpatnējie lapu koki neizceļas ne ar savu lielumu, ne vecumu, bet tiem ir, piemēram, vairāki stumbri, neparasti divi stumbru vai zaru saaugumi, ļoti dažādas stumbra un vainaga formas utt.

Īpatnēja liepa ar 24 stumbriem aug Talsu rajonā, Laidzes ciemā pie Popraga dzirnavām. Lielāko stumbru apkārtmērs sasniedz 1,5 m, bet mazāko — 0,4 m. Ar šo koku saistās vairāku gadsimtu notikumi. Tagadējā liepa ir atvasājs no vecas upuru liepas, kuru baroni savā laikā likuši nocirst. Tās vecums vērtējams ap 100 gadu. Daugavpilī, Mežciemā, divas blakus augošas liepas saaugušas ar zaru «tiltu». Jēkabpils rajonā, Biržu mežniecībā, aug apse, kurai lejas daļā ir divi stumbri, kas apmēram 3 m no zemes saauguši kopā, izveidojot vienu stumbru. Daugavpils rajonā, Zaļumu mežniecībā, divas blakus augošas septiņdesmit gadu vecas apses 3,5 m no zemes savieno «tilts», kas ir tikai nedaudz tievāks par pašiem stumbriem.

SKUJU KOKI

Cēsu rajona Drabešu ciemā pie Simtēnu un Mazbožu mājām klajā vietā aug priede ar nokareniem zariem (sēru forma). Koka augstums nav liels (15 m), apkārtmērs — 3,2 m. Liepājas rajonā uzietas četras īpatnējas priedes. Pāvilstā jūras krastā aug priedes, kas tautā iesauktas par «vētras priedēm».

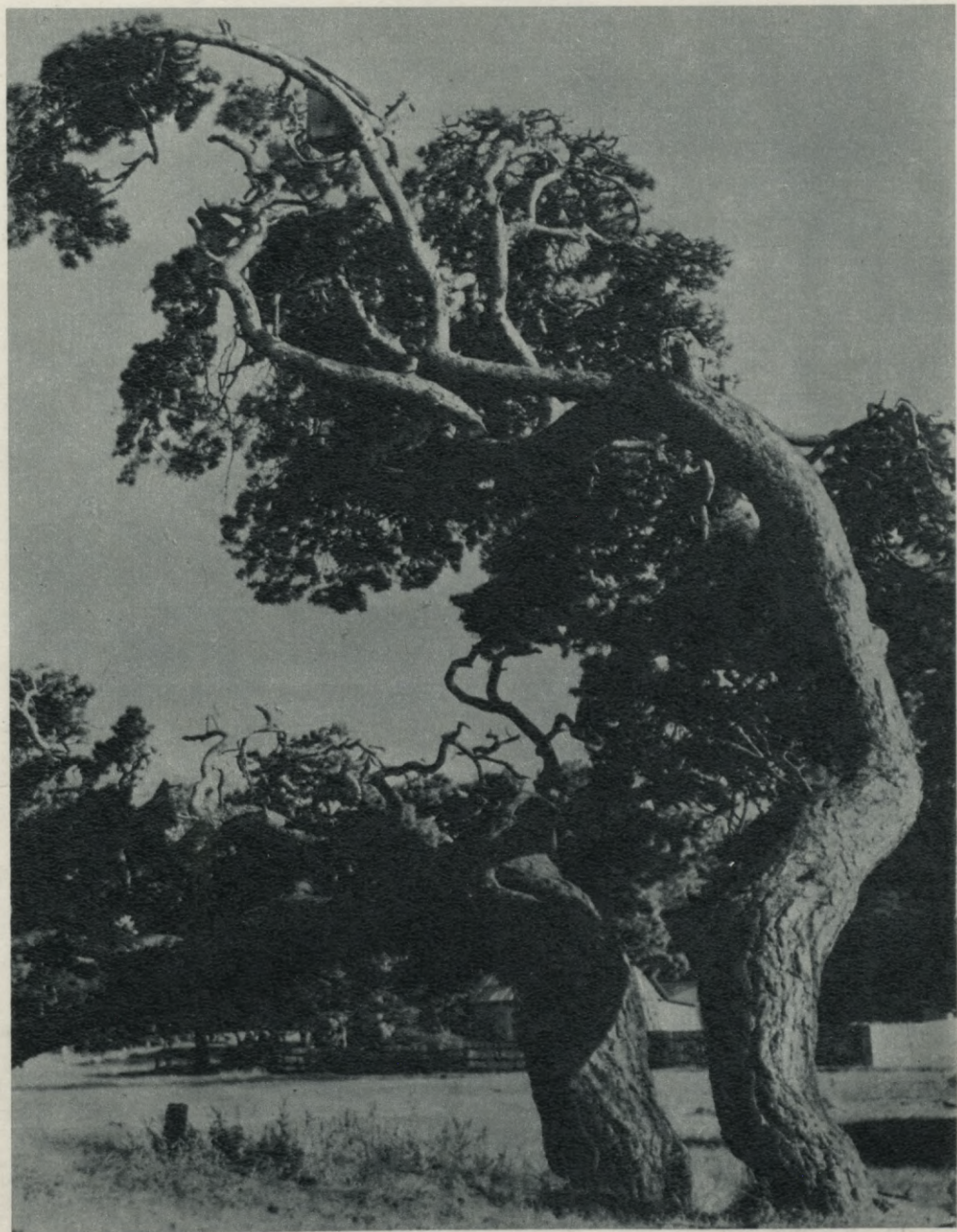
«Sēru» priede Latvijā sastopama reti.

Šo priežu augstums ir 9 un 10 m, apkārtmērs — 1,5 un 1,3 m, vainagu izmēri — 3×6 un 2×8 m, vecums — apmēram 120 gadu.

Sakas ciemā, Labragā pionieru noņemnes teritorijā, aug piramidāla priede. Šādas priedes, tāpat kā koki ar

Pāvilstas pilsētciematā Baltijas jūras krastā vēja ietekmē divām priedēm izveidojušies izločīti stumbri ar skrajēm, šauriem vainagiem. Šīs «vētras priedes» atrodas valsts aizsardzībā.

Šādas māzerainas priedes [Baldones mežniecībā] sastopamas reti.

nokareniem zariem — sēru formu —, dabā ir sastopamas ļoti reti. Pāvilostas pilsētciemātā, Sakas upes krastā, savrup aug t. s. lielā priede ar diviem dobumainiem stumbriem. Priedes apkārtmērs pie celma ir 4,7 m, bet katra stumbra apkārtmērs — 2,5 m. Koka augstums nav liels (13 m), vainaga izmēri — 8×15 m, vecums — aptuveni 250

Cik lieliski jūtas eglīte uz priedes zara, dabas draugi var pārlliecināties Smiltenes mežniecības 69. kvartālā.

Unikālā Olaines priede ar dabiski uzpotējušos egles zaru puduri. Priede — dabas pieminekļis — gāja bojā vētrā 1972. gadā. →

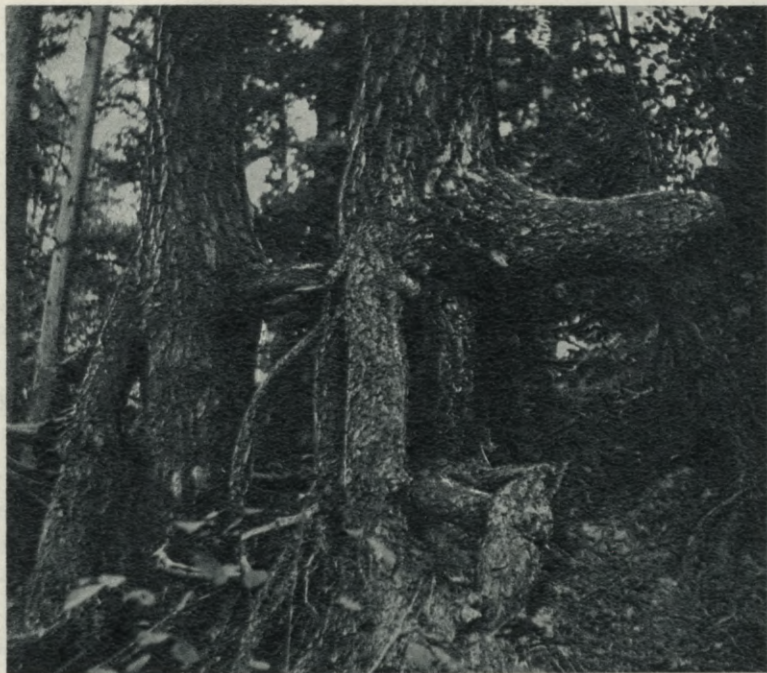
gadu. Kokam nepieciešams aizpildīt dobumus, jānodrošina tā aizsargāšana. Liels retums Latvijā ir priede ar punainu stumbru (каповая форма). Latvijā tāda priede pagaidām atrasta tikai viena — Rīgas rajona Baldones mežniecības 159. kvartālā. Tās augstums ir 19 m, apkārtmērs — 0,48 m, vainaga izmēri — 6×7 m, vecums — apmēram 80 gadu. Līdzīgu priedi kā sevišķi lielu retumu apraksta M. Veresins; tā aug Voronežas apgabalā, Hrenovas silā.

Visai reti gan laikam varēs atrast priedi, kurai uz viena zara aug eglīte. Bet Valkas rajona Smiltenes mežniecības 69. kvartālā tāda aug.

Interesanta apmēram 80 gadu veca priede ar sevišķi lielu (4 m platu) vējslotu uzietā Balvu rajona Numernes mežniecības 43. kvartālā. Priede ar mazāku vējslotu aug Rīgas rajona Doles mežniecības 70. kvartālā. Vējslotu rada sēnīšu, baktēriju un vīrusu slimības. Uz zariem bez parastajiem augšējiem (gala) pumpuriem attīstās arī papildpumpuri, no kuriem savukārt izveidojas jauni dzinumī, kas aug ļoti lēni; rezultātā rodas ovāla vai lodveida vējslota. Ceļa malā pie Jaunpiebalgas aug priede, kuras vainaga sazarojums nemaz nav raksturīgs priedei. Runājot par īpatnējām priedēm, nedrīkst aizmirst arī kokus, kas pēdējos gados aizgājuši bojā. Vispirms jāmin unikālā Olaines priede ar dabiski uzpotējušos egles zaru. Tā bija pazīstama arī ārpus mūsu republikas un atradās valsts aiz-

sardzībā. Priede auga ziemeļos no Olaines pilsētas un vētrā 1972. gada 23. augustā aizgāja bojā. Šādi priedes un egles dabiskās sapotēšanās gadījumi ir ļoti reti un nekur citur Padomju Savienībā nav konstatēti. Dabiskais sapotējums 2,7 m augstumā uz priedes stumbra izveidojies 1877.—1894. gadā no 50—60 cm attālumā augošās egles, kuras zars ilgākā laikā uzpotējies uz priedes stumbra. Kad egle nokalpa, to 1896. gadā nozāgēja, bet tās zars uz priedes stumbra spēcīgi attīstījās, izveidojot egļu zaru puduri. Uz egles zariem atsevišķos gados veidojušies

«Vilkaču» priedes Salacas upes labajā krastā Mazsalacas tuvumā.

čiekuri, kas devuši pilnvērtīgas sēklas. No 1954. gada ražas sēklām izaudzētie stādi Kalsnavas mežu pētīšanas stacijā izmantoti izmēģinājumiem. Tiem blakus izstādīti arī stādi, kas izaudzēti no sēklām, kuras ievāktas no Olaines priedei blakus augušās egles. 17 gadus vecie stādījumi attīstās normāli, redzamu atšķirību starp eglēm nav. Olaines priedi pirmo reizi aprakstījis K. Kupfers 1928. gadā Vācijas dendroloģiskās biedrības ziņojumā (žurnālā). 1952. gadā šo objektu pētījis un aprakstījis B. Rokjānis.

Dabas draugiem bija pazīstama Bī-

riņu «palmas» priede, kurai tikai pašā galotnē bija izveidojies neliels vainags. Ja cilvēki būtu vairāk parūpējušies par šo koku, tas varbūt augtu vēl tagad.

Mazāk pazīstama bija priede ar lodveida vainagu, kas auga Limbažu rajonā, Salacgrīvā pie Vairogu mājām. Priede gājusi bojā vētras laikā 1969. gadā. No tās palikuši pēcnācēji — pašsēja. Dažiem kociņiem jau manāmas lodveida formas pazīmes, kas tiem ir iedzimtas.

Eglei raksturīga liela formu dažādība. Tai ir daudzveidīga vainagu forma (blīvi, skraji, plati, šauri un

Šī priede (pie Jaunpiebalgas) greznojusies ar neparastu zarojumu vainagu.

citādi), dažāds zaru virziens (stāvi, horizontāli) un sīkzarojums (virspusējs, plakans, nokarens). Ne velti vācieši saka: «Katrai eglei ir cita seja.» Tāpēc būtu jāveic īpašs darbs, lai no visām formām sameklētu un izdalītu visraksturīgākās.

Liels retums ir Limbažu rajona Ārciemā pie Zvirbuļu mājām klajumā augošā apmēram 150 gadus vecā egles, kurai 1 m augstumā stumbrs sadalījies,

izveidojis žuburainu deviņu egļu vainagu. Koka augstums sasniedz 26 m, apkārtmērs metra augstumā — 3,30 m, vainaga izmēri — 18×21 m.

Talsu rajona Puzes ciemā pie Dajaņu mājām auga egles, kurai stumbrs 1,5 m augstumā bija sažuburojies, izveidojot sešas egles. Koka augstums bija aptuveni 25 m, apkārtmērs 1,5 m augstumā — 4,7 m. Diemžēl šī egles gāja bojā 1969. gada viesuļvētrā. Līdz šim nekur citur Latvijā līdzīgi koki nav konstatēti.

Egles ar ļoti īpatnēju biezu un sazarotu vainagu uzietā Valkas rajona Plāņu ciemā, Smiltenes mežniecības 48. kvartālā. Tās augstums ir 23 m, apkārtmērs — 2,2 m, vainaga izmēri — 15×17 m. Slīteres rezervātā augošajai eglei zaru pāresninājums pie stumbra piešķir īpatnēju izskatu. Egles augstums — 31 m, apkārtmērs — 2,8 m, vainags — 14×10 m, vecums — aptuveni 200 gadu. Kūrmāles mežniecības (Kuldīgas rajonā) 91. kvartālā aug kolonveida egles ar ļoti šauru vainagu.

Interesanta ir egles t. s. čūsku forma (**virgata**). Tādas egles nedod sāndzinumus un veido garus, izlocītus zarus, kas atgādina čūskas. Šādi koki sastopami ļoti reti; Rīgas rajonā tie uzieti Tumšupes mežniecībā, Ogres rajonā — Kangaru kalnos, kā arī Bulduru dārzkopības sovhoztehnikuma tuvumā, pie Maltas sovhoztehnikuma ēkas. «Čūsku» egles potējumi uz parastās egles saglabā savu īpatnējo zaru formu. Lielākā «čūsku» egles republikā aug Jaun-

Rīgas rajonā auga priede, kas ar savu vainagu atgādināja palmu. Cilvēku neuzmanības dēļ tā gāja bojā.

bebru parkā (Stučkas rajonā). Tās augstums pārsniedz 20 m. Citas «čūsku» egles ir zemākas — to augstums ir 3—5 m.

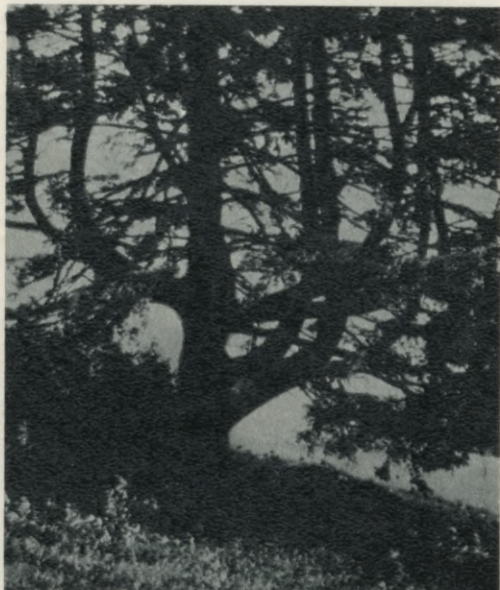
Eglēm, tāpat kā priedēm, vējslotas vainagā sastopamas reti. Egle ar lielu vējslotu uzietā Jēkabpils rajona Krustpils mežniecībā.

Īpatnējā priede ar lodveida vainagu Limbažu rajonā gājusi bojā. Saglabājušies tās pēcnācēji.

Divu koku laba sadzīvošana novērojama Ipiķu—Raudīšu lielceļa malā Valmieras rajona Ramatas ciemā — ļoti veca vītola dobumā jau vairāk nekā 30 gadus aug egle. Šādi gadījumi ir sastopami reti.

Īves — īvju dzimtas mūžzaļi skuju koki un krūmi. Ģintī ir 8 sugas, no tām

Deviņstumbraiņā Ārciema egle jāņem pilnīgā valsts aizsardzībā.

Latvijas PSR Kurzemes mežos ļoti reti sastopama tikai ogu tīve jeb platpaeģlis (**Taxus baccata**). Viss augs indīgs, izņemot spilgti sarkano sēklsedzi. Baltijas jūras piekrastē tā sastopama galvenokārt Slīteres rezervātā un tā tuvākajā apkārtnē, piemēram, Dundagas ciemā pie Daiķu mājām. Jāpiebilst, ka ir tikai daži kokveida tīvu eksemplāri, turklāt vecākie no tiem ir sliktā stāvoklī. Ne tikai Latvijā, bet visā Eiropā tā ir izmirstoša suga. Mežkopis K. Melderis 1911. gadā savā darbā par tīvi uzsver, ka agrāk Dundagas apkārtnē tīvu bijis vairāk un tās sasniegušas pat

Talsu rajona Slīteres mežniecības 118. kvartālā (rezervātā) aug egles, kurai ir neparasti zaru pāresnījumi pie stumbra.

50 cm stumbra diametru un 12 m augstumu. Arī Rucavas mežniecībā atsevišķās vietās bijušas sastopamas tīvu grupas ar 10 un vairāk kokiem, kuru diametrs sasniedzis 62 cm un augstums — 13 m. Īves koksne ir ļoti cieta, smaga, izturīga, ar skaistu tekstūru. Īvi jau sen nesaudzīgi iznīcināja — aplauza zarus vainagiem, bet koksni izmantoja dažādiem sīkizstrādājumiem. Īve mūsu republikā ir dabas retums un aizsargāta ar likumu. Tagad šī suga sastopama galvenokārt ārpus dabiskā izplatības areāla kā krūms dekoratīvajos stādījumos.

Inventarizētas pavisam 20 kokveida īves neatkarīgi no to resnuma. Visvairāk īvju aug Talsu rajonā — 13, Ventspils rajonā to ir 3, Liepājas un Tukuma rajonā — katrā pa 2. Visiespaidīgākā īve (domājams, ieaudzēta mākslīgi) aug Tukuma rajona Zentenes parkā. Tās augstums ir 10 m, apkārtmērs — 1,95 m (diametrs 63 cm!) un vainaga izmēri — 10×8 m. Koka vecums — apmēram 200 gadu. Šī īve aug savrup

un ir labā stāvoklī, lai gan dažviet tās stumbrs ir bez mizas, ar atmirstošu koksni. Jāmin arī Talsu rajona Slīteres rezervātā augošā jau stipri vecā īve, kas ir dobumaina, ar nelielu vainagu. Tās augstums ir 8 m, apkārtmērs — 1,7 m, vainaga izmēri — 3×2 m, vecums — 150—200 gadu. Tā paša rajona Vandzenes ciemā pie Jozupu mājām aug 8 m augsta īve ar apkārtmēru 0,82 m un 3×3 m lielu vainagu, tās

Īve Slīteres rezervātā.

vecums ir aptuveni 100 gadu. Liela īve inventarizēta Ventspils rajonā, Zlēku mežniecības 88. kvartālā, tās augstums — 9 m, apkārtmērs — 0,94 m, vainaga izmēri — 4×4 m, vecums — apmēram 150 gadu. Īves vēl sastopamas Vecpils parkā (Liepājas rajonā) un Popes parkā (Ventspils rajonā).

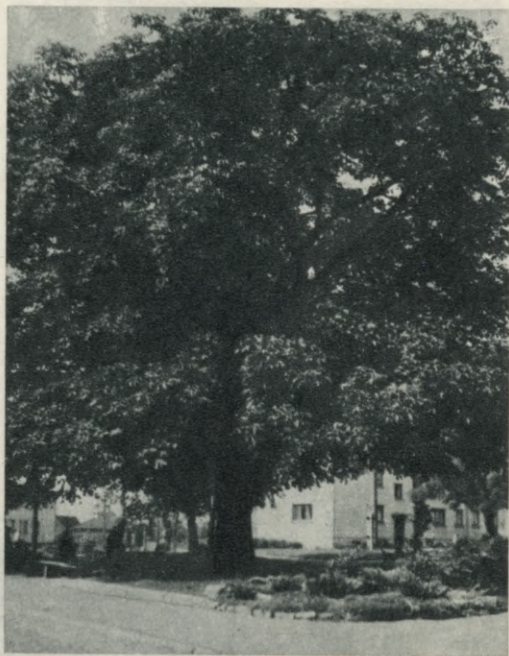
Tā kā īves stāvoklis dabiskajā izplatības areālā arvien pasliktinās, būtu lietderīgi veikt pasākumus, lai īve pilnīgi neizzustu, — vajadzētu parūpēties par pašsējas nodrošināšanu, piemērotās vietās mežā izstādīt mežeņus utt. Dažus pasākumus īves saglabāšanā veic Dundagas mežrūpniecības darbinieki.

Siltākos Padomju Savienības rajonos, kur augšanas apstākļi ir labvēlīgāki — Gruzijā, Krimā — īve sasniedz lielus izmērus. Austrumgruzijā kādā rezervātā īvju birzī ir 25—26 m augsti koki, kuru diametrs ir 0,8—1,2 m, vecums — 400—500 gadu.

Polijā visvecākajai īvei ar apkārtmēru 5,12 m (1,62 m diametrā!) ir 1232 gadi.

LATVIJĀ INTRODUCĒTIE KOKI

Šā darba nolūks ir sniegt materiālus par vietējās floras kokiem. Daži citzemju koki minēti tikai kā izņēmums. Citzemju kokaugu ieaudzēšana Latvijā sākta jau 13.—14. gs. Plašāk šis darbs izvērstas vēlāk — 18.—19. gs. — un turpinās arī tagad.

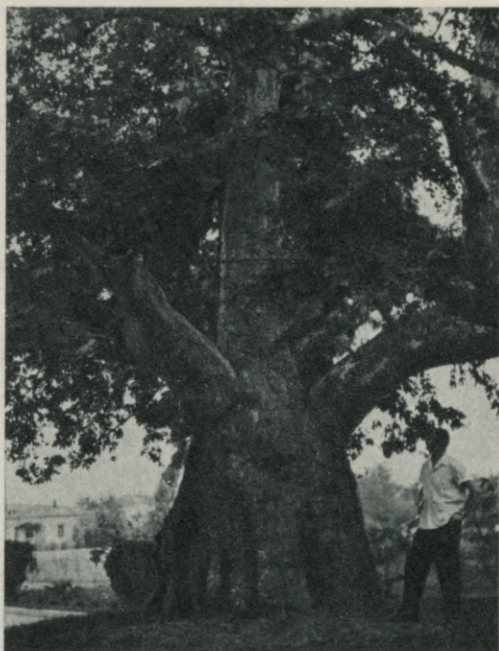

Šis koks ir dabas aizsargājamais objekts. Zirgkastaņa aug Grobiņas centrā. Tās izmēri: apkārtmērs — 2,6 m, augstums — 12,5 m, vainags — 11×13 m. Zirgkastaņa grezno pilsētas centru.

Par citzemju kokaugu introdukciju Latvijā literatūrā uzkrājies plašs materiāls. Introducētie koki sastopami parkos, dendrārijos, dekoratīvajos stādījumos, meža kultūrās un citur. Ilgākā laika posmā ir ieaudzēts un pārbaudīts liels skaits citzemju kokaugu sugu, kas ievērojami pārsniedz vietējo koku un krūmu sugu skaitu. Pēc A. Mauriņa (1970.) pētījumu datiem, 1968. gadā Latvijā brīvā dabā bija 783 introducēto

koku sugas, tai skaitā 93 skuju koku un 690 lapu koku sugas, turpretī vietējās floras koku un krūmu sugu bija daudz mazāk — tikai 106 sugas, t. i., septiņtā daļa no introducēto sugu skaita. Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Botāniskā dārza zinātnieki pēdējos gados sīki inventarizējuši kokus un krūmus visos lauku parkos, dendrārijos, dekoratīvajos stādījumos utt. Objektu ir daudz — 925 —, un to nozīme un vērtība ir lielā mērā atšķirīga. Sevišķi nozīmīgi ir Skrīveru, Kazdangas, Cīravas, Burtnieku, Mežotnes, Mazsalacas, Stāmerienas, Bulduru sovhoztehnikuma u. c. parki, Skrīveru, «Sprīdīšu», F. Vāģnera un Jurgūkalna dendrāriji, Stelpē — Timuku, Mežotnē — Vanažņu, Brenguļos — Čiekuržņu māju apstādījumi. Daudz introducēto kokaugu sugu ir Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Botāniskajā dārzā Salaspilī un P. Stučkas LĻU Botāniskajā dārzā Rīgā. Veci citzemju koku stādījumi sastopami Šķēdes, Auces un Augstrozes mežos, mežā pie Skrīveru dendrārija un citur.

No skuju kokiem vispirms jāatzīmē ātraudzīgie koki, kas īsā laikā sasniedz lielus izmērus, piemēram, lapegle un Veimuta priede. Eiropas lapegle 120—140 gados sasniedz 4 m apkārtmēru un 32—38 m augstumu, piemēram, Naukšēnu parkā un Bauņu—Jēkabkalna alejā (Valmieras rajonā), kur šī suga aug mistrojumā ar Sukačeva lapegli. Izcilas 120 gadu vecas Sukačeva lapegles sastopamas Jumāras mežniecībā — to

Iespaidīga 800 gadu vecā platāna aug Kutaisī (Gruzijā).

augstums ir 39 m, apkārtmērs — 2,8 m. Pirms 1967. un 1969. gada vētrām tādas lapegles auga arī Limbažu rajona Augstrozes mežniecībā. Sevišķi ātraudzīga ir Veimuta priede, kas savvaļā aug ASV. Bauskas rajonā, Ziedoņu parkā, augošās ap 80 gadu vecās Veimuta priedes apkārtmērs ir 3,2 m un augstums — 22 m.

Liels botānisks retums ir divas dzeltenās priedes (R. Cinovskis uzskata, ka minētie koki ir dzeltenās priedes forma — **Pinus ponderosa f. scopulorum**), kas aug Tukuma rajona Engures ciemā

Balfegļu un egļu mežs Karpatos.

pie Bērzu mājām. Šiem kokiem skujas aug pušķos pa 3 (parastajai priedei pa 2), un to garums ir 15—25 cm. Šo dzelteno priežu augstums ir 21 m, vecums — apmēram 80 gadi. Abi koki 1,5 un 2 m no zemes sadalās divos stumbros, kokiem laba dzīvotspēja, ražo dīgstošas sēklas.

Ar saviem izcilajiem apmēriem pārsteidz meža dižskābardis, kas aug Kuldīgas rajonā, Pelčos, skolas parkā. Tā

apkārtmērs ir 5,1 m, augstums — 30 m, vecums — apmēram 200 gadu, vainags — 12×15 m. Tagad koks jau ir stipri novecojis, tā dzīvotspēja manāmi pazeminājusies. Savā dzimtenē — Viduseiropā un Rietumeiropā — meža dižskābardis sasniedz vēl lielākus izmērus. Piemēram, Vācijas Demokrātiskajā Republikā ir atrasti meža dižskābarži ar maksimālo apkārtmēru 9 m.

Dažas citzemju kļavas ar savu stumbru apmēriem pārspēj mūsu vienīgo savvaļā augošo sugu — parasto kļavu. Krāslavas rajonā, Sauleskalna astoņgadīgās skolas parkā, aug 100—150 gadus veca sudrabkļava (savvaļā sastopama Ziemeļamerikā) ar apkārtmēru 4,1 m. Viena no lielākajām parastajām zirgkastaņām (savvaļā sastopama Balkānu pussalā) atrasta Saldus rajonā, Brocēnu ciemā pie Oškalnu mājām. Tās apkārtmērs — 3,5 m, augstums — 20 m, vainaga izmēri — 9×12 m. Resna zirgkastaņa aug arī Tukuma rajonā — Kaivē — pie mežrūpniecības saimniecības kantora ēkas. Grobiņas centrā augošās zirgkastaņas izmēri nav lieli, kokam galvenokārt ir dekoratīva nozīme.

No introducētajiem kokiem kā retums — vienīgais eksemplārs Latvijā — jāmin kļavlapu platāna (**Platanus × acerifolia**), kas aug Talsu rajonā pie Laucijas meža meistara mājām. Pēdējos gados koka dzīvotspēja pasliktinājusies, jo vētrā nolūzis stumbrs un palikusi 3—4 m gara stumbra lejasdaļa, kas dod atvases.

Padomju Savienībā Vidusāzijā un Kaukāzā ieaudzēta austrumu platāna (**Platanus orientalis**), kas savvaļā aug Vidusjūras baseinā. Šīs sugas koki sasniedz lielu vecumu, grandiozus apmērus. Tā, piemēram, Tadžikijas dienvidos, Kabadianas pilsētā, aug gigantiskas platānas ar 5 m resniem stumbriem. Uzbekijā, Termezas tuvumā, aug ievērojamā t. s. Sairobas milzu platāna. Tomēr par vislielāko Vidusāzijas brīnumu uzskata Ašhabadas tuvumā (Firuzā) augošo septiņstumburu platānu, kurai dots nosaukums «septiņi brāļi».

No Latvijā introducētajām balteglēm (**Abies ģints**) vislielākos izmērus sasniedz Eiropas baltegle, kura savvaļā aug Rietumeiropas kalnos. Tā ir samērā siltumprasīga suga, tāpēc sastopama tikai Latvijas rietumu daļā. Viena no lielākajām balteglēm aug Kuldīgas rajonā, Īvandes parkā — tās garums — 32 m, apkārtmērs — 3,8 m, vainaga izmēri — 13×19 m, vecums — apmēram 80 gadu.

Citos Padomju Savienības rajonos, piemēram, Karpatos, savvaļā augošu balteglju maksimālais augstums ir 55 m,

Viena no lielākajām balteglēm (augstums 32 m, apkārtmērs — 3,8 m, vainags — 13×19 m, vecums — apmēram 80 gadu) atrodas Kuldīgas rajonā, Īvandes parkā.

apkārtmērs — 6 m un vecums — 500 gadu. Šāds augstums Padomju Savienībā augošajiem kokiem jāuzskata par maksimālo. Baltegles latviešu dendroloģiskajā literatūrā mēdz saukt arī par dižeglēm. Liekas, ka šāds apzīmējums nebūtu pamatots, jo katras koku sugas robežās ir savi dižkoki.

PASAULES DIŽĀKIE KOKI

Cilvēki vienmēr meklējuši, aprakstījuši un salīdzinājuši dažādu kontinentu augu valsts milžus. Sastopamās ziņas par visaugstākajiem, visresnākajiem, visvecākajiem vai citādi visnozīmīgākajiem kokiem bieži vien ir pretrunīgas un stipri pārspīlētas. Tas arī ir saprotams, jo cilvēks savu atradumu parasti subjektīvi uzskata par pašu lielāko un nozīmīgāko. Tāpēc bieži vajadzīgs ilgs, pacietīgs pētījumu darbs, lai beidzot nonāktu pie objektīviem datiem un pareiziem atzinumiem.

Šai apskatā izmantoti galvenokārt pazīstamā amerikāņu dendrologa E. Menindžera materiāli. Vēl nesēn nebija skaidrs, kas ir augstāks — Kalifornijā augošā sekvoja vai Austrālijas eikalipts. Tagad ir pierādīts, ka pārāka tomēr ir sekvoja. Šāds nosaukums cēlies no kādas indiāņu cilts valodas un tulkojumā nozīmē «lielais koks». Agrāk sniegtās ziņas par eikaliptiem izrādījušās pārspīlētas. Sastopamas divas sekvoju sugas — gigantiskās (**Sequoia dendron giganteum**) un mūžzaļā (**Sequoia sempervirens**) sekvoja, kuras aug Sjeranevadas kalnos. Gigantiskās sekvojas (t. s. mamuta koki) sasniedz milzīgu augstumu — 110,8 m. Atrasti ļoti veci, 110,5, 110,4 un 109,5 m augsti koki ar diametru līdz 10 m. Tagad diezgan precīzi noskaidrots un zinātniski pamatots, ka sekvojas sasniedz 2200 gadu vecumu, bet visvecākās — 3200—3500 gadu. Minēts pat 4000 gadu vecs koks, tomēr pierādīt to neizdevās. Agrāk auguši vēl lielāki milži,

taču tie krituši vētrās un gājuši bojā ugunsgrēkos. Sekvoja, ko vietējie iedzīvotāji sauca par «meža tēvu», bija apmēram 120 m augsta, un tās apkārtmērs pie pamata bija 33 m.

Padomju Savienībā gigantiskā sekvoja introducēta Krimā un Kaukāzā. Krimā tomēr augšanas apstākļi izrādījušies piemērotāki. Tur 50—60 gados koki sasniedz 30—35 m augstumu un 70—80 cm diametru.

Rajonos, kur aug sekvojas, sastopams arī cits skuju koks milzis — duglāzija (**Pseudotsuga menziesii**), kuras augstums sasniedz 90 m, diametrs 2—3 m, vecums — 500—1000 gadu.

Ar savu augstumu var lepoties arī Austrālijā augošie eikalipti, tomēr agrāk minētie skaitļi — 120—150, pat 155 m — izrādījušies pārspīlēti. Tagad Austrālijā oficiālās meža rokasgrāmatās atzīmēts, ka vairums eikaliptu pa-

rasti sasniedz 53—75 m augstumu, lai gan agrāk reģistrēti arī 105 m augsti koki. Eikaliptu diametrs ir vidēji 1,8—2,8 m; ļoti resni koki sastopami reti. Melburnas tuvumā uzziets 90 m augsts eikalipts ar diametru 8 m. Šā koka vecums ir 500—1000 gadu.

Vēl nesen par vecāko koku pasaulē uzskatīja purva cipresi (**Taxodium mucronatum**), kas aug Meksikā, Santa Maria del Tules pilsētiņā — tās vecums tika vērtēts ap 6000 gadu. Šī ģints uz Zemes parādījās pirms desmitiem miljonu gadu, un tas bija galvenais materiāls, no kura veidojās brūnogļu nogulas. Mūsu dienās purva ciprese izplatīta tikai Misisipi purvos, Virdžīnijas un Floridas zemienēs. Par Meksikā augošo purva cipresi pēdējā laikā iegūtas precīzākas ziņas. Tās augstums sasniedz 40 m, apkārtmērs — 36 m (29 pieauguši cilvēki tikai ar pūlēm var apņemt stumbru!), vecums — apmēram 2000 gadu, stumbra tilpums — 705 m³, aptuvenš svars — 549 t.

Āfrikas augu valsts milzis ir baobabs (**Adansonia digitata**). Arī tā vecumu nācās stipri reducēt, lai gan to bija noteikuši speciālisti. Izrādījās, ka baobaba vecums nav vis 5150 gadu, bet pat desmitkārt mazāks. Agrākie aprēķini bija kļūdaini, tāpēc ka baobabam nav īstu gadskārtu. Vēlāk noskaidrojās, ka desmit gadus baobaba stumbra resnums palielinās par 30 cm. Tāpēc pat resnākajiem kokiem — ar apkārtmēru 30 m — vecums varētu būt tikai aptuveni 1000 gadu. Baobaba aug-

stums ir pieticīgs — apmēram 12, retāk līdz 18 m (kokam ar 9 m diametru). Parasti šie koki ir dobumaini. Koksne ir mīksta — milzīgajam stumbram viegli iziet cauri lode. Baobabiem lielu postu nodara ziloņi, meklējot barību un ūdeni.

Tomēr pēdējā laikā valda uzskats, ka visvecākais koks ir akotainā priede (**Pinus aristata**), kas aug Centrālajā Kalifornijā, Injo nacionālā parka kalnos, 3000 m augstumā virs jūras līmeņa. 1954. gadā botāniķis E. Šūlmans atradis 17 akotaino priežu, kuru vecums ir 4000 gadu un vairāk (viena koka vecums bija pat 4600 gadu!). Šīs priedes aug visskarbākajos apstākļos, kur nokrišņu daudzums ir tikai 25 cm gadā, bet «augsnī» veido kailas klintis. Visvecākajiem kokiem galotnes atmirušas jau pirms tūkstošiem gadu. Akotaino priežu augstums ir aptuveni 10 m. Parasti dzīvš palicis tikai viens zars, kuru baro šaura mizas josla. Akotainā priede aug arī Kolorado, Arizonas un Ņūmeksikas kalnos, tomēr tur tās nav sasniegušas tik grandiozu vecumu.

No pasaules izcilākajiem kokiem vēl jāmin ginks (**Ginkgo biloba**) un Libānas ciedrs (**Cedrus libani**). Ginks ir vienīgais seno ģeoloģisko ēru pārstāvis — skuju koks ar lapām. Čārlzs Darvins ginku nosaucis par «dzīvo izrakteni». Koka nospiedumi atrasti mezozoja ēras augštriasa nogulumos, kuru vecumu vērtē ap 200 milj. gadu. Tas ir laiks, kad sāka parādīties dinozauri. Ginka dzimtene ir Ķīna. Līdz šim literatūrā

atzīmēts, ka ginks savvaļā vairs nav sastopams, bet tikai kultūrā. Tomēr A. Gurskis savā 1960. gada publicējumā min, ka ceļojuma laikā pa Ķīnu izdevies uziet savvaļā augošos kokus 90 km no Hančžovas pilsētas, Temusa kalna meža rezervātā. To augstums — 25—30 m, diametrs — 60—80 cm. Koki stipri apauguši ar ķērpjiem un sūnām. Koks aug ļoti lēni un sasniedz lielu vecumu. Ķīnā un Japānā, kur ginku stādīja ap tempļiem, jo uzskatīja to par svētu koku, tas izaug līdz 40 m augsts un 3—4 m resns. Eiropā ginks tika ievests 1712. gadā (pēc citiem avotiem — 1754. gadā). Daži ginki sastopami arī Latvijā; vecākais un lielākais no tiem aug Rīgā, kanālmalas apstādījumos pie P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes. Koks sažuburojies jau 70 cm augstumā. 50 cm no zemes tā apkārtmērs ir 2,5 m, divu galveno stumbru augstums — 13,5 m, vainaga izmēri — 8×9 m, vecums apmēram 85 gadi. Šis koks ir sievišķais eksemplārs (ginks ir divmāju koks). Žuburošanās vietā radusies trupe. Bojātā vieta jāiztīra, jāaizmūrē un stumbri jāsstiprina.

Nav apstiprinājušies dati par Austrālijā augošajām cikadejām (piemēram, **Lepidozamia peroffskyana**) un makrozāmiņu (**Macrozamia moorei**) milzīgo

vecumu, kas agrāk tika vērtēts ap 10 000, pat 15 000 gadu. Noskaidrots, ka šo koku vecums ir ievērojami mazāks, — labi, ja tas sasniedz 500 gadu.

Sievišķi resns koks ir arī dracēna (**Dracaena draco**), kas aug Kanāriju salās (Tenerifā), tāpat arī lēni augošais, bet neparasti ilgmūžīgais olīvkoks (**Olea europaea**), kas izplatīts Vidusjūras rajonā un sasniedz apmēram 1000 gadu vecumu (ir ziņas, ka Jeruzalemē esot pat 2000 gadu veci koki).

Vidusjūras austrumu piekrastē — Libānas un citu rajonu kalnos — aug Libānas ciedrs, kas kādreiz veidojis krāšņus mežus. Tā skaistā, izturīgā koksnē ir ar raksturīgu stipru rūgtumu, kas ķirmjiem neļauj to bojāt. Jau tālā pagātnē Libānas ciedra koksnī plaši izmantoja ne vien tā dzimtenē, bet arī aiz robežām. To labi pazina romieši, turki, grieķi. Mežus arī līda. Tagad no Libānas ciedru mežiem palikuši tikai daži nožēlojami puduri, bet no visvecākajiem augošajiem ciedriem saglabājušies kādi 12 koki. Vienam no dižākajiem eksemplāriem augstums ir apmēram 30 m, apkārtmērs — 13 m, vecums — ap 1500 gadu. Kādreizējais zemes un tautas lepnums — ciedrs, kas pagājušajā gadsimtā tika uzskatīts par svētu, tagad attēlots Libānas valsts karogā, uz pastmarkām, suvenīros utt.

Ģenerāļa Šermana sekvoja, milzis starp milžiem, Sekvojas nacionālajā parkā.

Izstrādāts plašs projekts dabas objektu aizsardzībai. Zemju lietotājiem — mežrūpniecībām, kolhoziem, sovhoziem, uzņēmumiem un iestādēm ir pienākums saglabāt un kopt uz viņu rīcībā nodotās zemes atrodošos dabas un kultūras pieminekļus. Sevišķi veci un nozīmīgi koki, kuru stāvoklis ir kritisks, jācenšas saglabāt. Ja kokiem ir dobumi, tie iepriekš labi jāiztīra un tad jāaizmūrē. Dobumi stumbru augšējā daļā nolūzušo veco, resno zaru vietās rūpīgi jānosedz vai jāaizmūrē, lai nokrišņi nenokļūtu stumbra vidusdaļā un nesekmētu trupes izplatību. Dobumu var arī aizmūrēt ar ķieģeļiem, kā tas izdarīts, piemēram, pie Valdemārpils vidusskolas augošajai liepai. Lielus dobumus var arī no iekšpuses nosegt ar divām vai trim stieplju pinuma kārtām un pinumu piepildīt ar cementa javu. Tā aizmūrēti vairāki ozoli Rīgā.

Pēdējā laikā ārzemēs iesaka dobumus kokiem aizpildīt ar šķidru putuplasta masu, tā sacietē un labi aizsargā koku. Sevišķi vecām liepām, kurām atmirusi vainagu galotnes daļa, ir lietderīgi vainagu saīsināt, — nozāgēt kalstošo un pat augošo stumbra daļu, kā tas izdarīts, piemēram, Rīgā, Dziesmu svētku parkā. Laikus jāatstutē lielle, t. s. bīstamie zari, kas zem pastiprināta nokrišņu svara, kā arī stiprā vējā var nolūzt. Vecajiem divstumbru dižkokiem, kuru stumbri jau jūtami nosvērušies katrs uz savu pusi, tie ne vien jāatstutē, bet arī jāastiprina ar vienu vai divām dzelzs stīpām vai trosēm. Sirgstošo

PASĀKUMI DIŽKOKU AIZSARDZĪBAI, SAGLABĀŠANAI UN KOPŠANAI

koku augšanas apstākļus var uzlabot, uzirdinot augsni vainaga platumā un nomēslojot augsni ar kompostu. Dažviet skaistus dižkokus nomāc apkārt saaugušie krūmi. Tie jāizcērt, lai koki iegūtu lielāku estētisko un ainavisko vērtību. Pie dižkokiem nedrīkst ierīkot akmeņu krāvumus, glabāt inventāru, mietus utt. Ja zemi ap dižkokiem stipri sablīvē apmeklētāji, ja to tuvumā tiek apstrādāta augsne, tad dižkoki un citi koki jāiežogo. Bez iemesla kokus nožogot nav ieteicams, jo bez nožogojuma tie izskatās skaistāki un dabiskāki.

Uzskaitītos kokus apzīmē ar inventarizācijas numuru — plastmasas vai metāla plāksnīti. Pie nozīmīgākajiem eksemplāriem jābūt arī paskaidrojošiem datiem pēc vienvēda principa — tie var būt uz atsevišķa stabiņa vai arī piestiprināti zaram vai stumbram (nepienagloti!). Koku atrašanās vietas jā-

Cik vareni sazaļojis ozols Kaives ārēs! Par koka dzīvību paldies jāsaka melioratoriem, kas, ierīkojot nosusināšanas sistēmu, ozolu saglabāja.

norāda ar attiecīgiem ceļa rādītājiem, kas atbilst starptautiskiem paraugiem, kādus tagad ieviesusi Autotransporta un šoseju ministrija.

Nemot vērā, ka uzskaitīto dižkoku skaits dažādu faktoru ietekmē pastāvīgi mainās, to inventarizācija jāatkārto ik pēc 5—10 gadiem.

Pēdējā laikā sabiedrība arvien aktīvāk piedalās dabas aizsardzībā. Bezatbildīga veco koku postīšana un kropļošana sastop asu nosodījumu. Veicot plašus celtniecības, meliorācijas un citus darbus, tagad cenšas bez vajadzības neiznīcināt simtgadīgos kokus,

jo to skaistuma nozīme nenoliedzama. Tā, piemēram, Stendes selekcijas un izmēģinājumu stacijas teritorijā kādreiz gribēja izcirst simtgadīgos ozolus, bet, pateicoties sabiedrības nostājai, skaistie koki tika saglabāti. Dižozola saglabāšanā Bergu ciemā lielas rūpes parādīja revolūcijas veterānu pansionāta «Kommunārs» iemītnieki. Ja tie nebūtu nodzēsuši koka dobumā kurināto uguni un vēlāk dobumu nebūtu aizmūrējuši, nebūtu mums šodien 300—500 gadu vecā ozola Juglas krastos.

Ja koki alejās, pie dzīvākajām satiksmes maģistrālēm, apdzīvotās vietās ir

stipri dobumaini vai kā citādi bojāti, tie var izsaukt nelaiimes gadījumus. Tādēļ sevišķi uzmanīgi jāseko šādu koku stāvoklim (koki jānostiprina, dažreiz pat jānozāģē).

Jāatzīmē, ka ne tikai tagad, bet arī tālajā pagātnē par kokiem ir rūpējušies. Tā, romiešu zinātnieks un rakstnieks Plīnijs Gajs Sekunds (23—79) pirms 2000 gadiem rakstīja: «Koki un

meži ir augstākā dāvana, ar ko daba cilvēku apveltījusi, tādēļ cieniet un saudzējiet tos!»

Dižkokiem kā dabas pieminekļiem ir liela zinātniska un kultūrvēsturiska nozīme, tāpēc tagad tiem piegriež tik lielu vērību un ņem tos valsts aizsardzībā. Latvija ir bagāta dižkokiem, tie jāsaudzē un jāsauglabā nākamajām paaudzēm.

LITERATŪRA

Eihe V. Latvijas meži. Latvijas zeme, daba, fauna, 2. sēj. R., 1936.

Jansons Edv. Koki — dabas pieminekļi Latvijā. — «Daba un Zinātne», 1937, Nr. 4.

Latvijas PSR dabas un pieminekļu aizsardzība. R., 1972. 339. lpp.

Mauriņš A. Saistošā dendroloģija. R., 1973. 184. lpp.

Rebane H. Pūhajarve soļatamm kasvab veel. — «Eesti loodus», 1968, Nr. 1, 40.—41. lpp.

Saliņš S. Latvijas PSR dižkoki un retie koki. — ZTIRK Mežsaimniecība un mežrūpniecība Rīgā, 1970, Nr. 2, 55.—58. lpp.

Saliņš S. Saudzēsim vecos dižkokus. —

«Jaunākais mežsaimniecībā», 1962, Nr. 3, 68.—73. lpp.

Saliņš S. Saudzēsim dižkokus. — Grām.: Dabas un vēstures kalendārs, 1965. R., 1964, 97.—100. lpp.

Senieji mūsus medžiai. — «Mūsu gamta», 1965, Nr. 6, 6.—7. lpp.

Линкайтис Л., Ритс Я. Охрана природы и памятников Латвийской ССР. Рига, 1972. 340 с.

Мауринь А. М. Опыт интродукции древесных растений в Латвийской ССР. Рига, 1970, 258 с.

Меннинджер Э. Причудливые деревья. Пер. с англ. М., 1970. 360 с.

PIELIKUMS

Latvijas PSR dižkoku un reto koku saraksts

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atraššanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
Alūksnes rajons					
DIŽKOKI					
1	Ozolkalnu ozols	Mārkalnes c. p. «Ozolkalnos»	24	5,8	17×18
2	Ozols	Jaunalūksnes c. p., 0,5 km no Karitānu autopiētas	25	5,2	23×25
3	Ozols	Alūksnē, Ozolu ielā 1	22	5,1	27×28
4	Ozols	Jaunalūksnes c. p., 0,5 km no Lāsberģa autopiētas	18	5,0	22×24
5	Grīvnīeku ozols	Jaunalūksnes c. p. «Grīvnīekos»	23	4,8	15×19
6	Ozols	Alūksnē, Pleskavas ielā 2	21	4,6	24×25
7	Ozols	Alūksnes pilsētas parkā	29	4,5	22×29
8	Ozols	Alūksnē, A. Drīzuļa ielā 11	19	4,5	22×23
9	Ozols	Jaunalūksnes c. p., 0,5 km no Lāsberģa autopiētas	22	4,5	16×17
10	Ozols	Alūksnē, A. Drīzuļa ielā 14	22	4,4	17×17
11	Glika ozols	Alūksnē, Vorošilova ielā 13	27	4,4	26×27
12	Glika ozols	Alūksnē, Vorošilova ielā 13	26	4,2	15×18
13	Ozols	Alūksnes pilsētas parkā	30	4,2	20×20
14	Ozols	Jaunalūksnes c. p., pie Alūksnes MRS centra	19	4,1	14×17
15	Ozols	Jaunalūksnes c. p., 0,5 km no Alūksnes MRS centra	24	4,0	23×23
16	Ozols	Alsviķu c. p. «Straumēs»	22	4,0	18×22
17	Kļava	Alūksnē, Miera ielā 15	28	3,7	15×15
18	Paeglis	Jaunalūksnes c. p. «Saulīņos»	9	1,7	4×4,8
19	Paeglis	Jaunalūksnes c. p., 0,4 km no Šķiņķu autopiētas	8	1,1	2,7×2,7
Balvu rajons					
DIŽKOKI					
1	Plēšēvas ozols	Baltinavas c. p., Plēšēvā pie Supenkas upes	22	7,3	25×26
2	Viduču ozols	Medņevas c. p., pie Viduču astoņgad. skolas	28	5,8	19×23
3	Ozols	Vecumu c. p. «Polkāš»	29	5,8	13×15
4	Ozols	Balvos, Brīvības ielā, bērnu dārza teri- torijā	24	4,3	23×24
5	Ozols	Šķilbēnu c. p. «Semenovos»	23	4,3	18×18
6	Robežnieku ozols	Vecumu c. p. «Robežniekos»	25	4,1	15×19
7	Lielmežnieku ozols	Ploskenas c. p., pie bij. Lielmežnieku skolas	22	4,0	14×14
8	Robežnieku ozols	Vecumu c. p. «Robežniekos»	19	4,0	15×19
9	Viduču liepa	Medņevas c. p., pie Viduču astoņgad. skolas	27	4,6	12×13

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
10	Grīvasgala liepa	Kubuļu c. p. Grīvasgalā	25	4,1	12×14
11	Robežnieku vīksna	Vecumu c. p. «Robežniekos»	20	3,5	14×15
12	Skujetnieku priede	Lieparu c. p. «Vāguļos»	20	3,5	11×13
RETIE KOKI					
1	Numernes priede ar vējslotu	Tilžas c. p., Ludzas MRS, Numernes m-bas 43. kv.			
Bauskas rajons					
DIŽKOKI					
1	Vecziemeļu ozols	Stelpes c. p. «Vecziemeļos»	16	7,8	12×14
2	Saulgožu ozols	Islīces c. p. «Saulgožos»	20	7,2	20×22
3	Ķekušu ozols	Stelpes c. p. «Ķekutos»	20	6,3	24×30
4	Tupiņu ozols	Vecumnieku c. p. «Tupiņos»	19	6,2	20×23
5	Saulaines ozols	Islīces c. p., Saulaines sovhoztehni- kuma parkā	25	5,9	14×18
6	Ilgu ozols	Vecumnieku c. p. «Ilgās»	23	5,9	23×25
7	Saulaines ozols	Islīces c. p., Saulaines sovhoztehni- kuma parkā	24	5,8	15×20
8	Jumpravas ozols	Mežotnes c. p., Jumpravas parkā	21	5,2	9×12
9	Budbergas ozols	Brunavas c. p., Budbergas parkā	17	4,6	16×20
10	Budbergas ozols	Brunavas c. p., Budbergas parkā	20	4,5	15×16
11	Kalna Bullēnu ozols	Mežotnes c. p. «Kalna Bullēnos»		4,5	
12	Bruknu liepa	Dāviņu c. p. «Bruknos»	21	4,2	21×22
13	Klāviņu goba	Vecsaules c. p. «Klāviņos»	26	4,9	15×18
14	Krieviņu goba	Stelpes c. p. «Krieviņos»	22	3,8	14×16
15	Saulaines osis	Islīces c. p., Saulaines sovhoztehni- kuma parkā	18	4,6	14×16
RETIE KOKI					
1	Veimuta priede	Pilsrundāles c. p., Ziedoņu parkā	22	3,2	9×11
Cēsu rajons					
DIŽKOKI					
1	Zaubes ozols	Zaubes c. p., Lejas ezera krastā, pre- tīm pienotavai	15	7,7	
2	Līgatnes (Bigu) ozols	Līgatnes c. p. «Bigos»	25	7,3	12×15
3	Ozols	Raiskuma c. p., pie rakstnieka M. Bir- zes mājām		6,3	12×16
4	Ozols	Raunas c. p., pie bij. Rozes muižas		6,0	
5	Kvēpenes pilskalna ozols	Raiskuma c. p., Raiskuma m-bas 156. kv., Kvēpenēs	26	5,8	27×29
6	Mullēnu ozols	Kaives c. p. «Mullēnos»		5,8	
7	Ozols	Raiskuma c. p., Straupes—Raiskuma ceļa alejā, 0,6 km no Raiskuma auto- busu pieturas	22	5,8	20×23
8	Liepas ozols	Liepas c. p., «Liepās»	28	5,7	16×18

Nr. k. d.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			augstums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
9	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	25	5,6	10×14
10	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	22	5,4	8×11
11	Ozols	Mores c. p., 0,5 km no «Kāšu» fermas		5,4	
12	Ābolkalna ozols	Sērmūkšu c. p. «Ābolkalnos»		5,3	
13	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	24	5,3	12×14
14	Ozols	Mores c. p. «Ataugās»		4,8	
15	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	29	5,2	8×9
16	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	24	5,2	13×14
17	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	28	5,2	15×20
18	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	30	5,0	10×11
19	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	30	4,9	10×12
20	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	26	4,9	12×13
21	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	28	4,8	18×19
22	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	28	4,8	15×24
23	Vinnēnu ozols	Priekujū c. p. «Vinnēnos»	12	4,7	14×16
24	Edernieku ozols	Raiskuma c. p. «Ederniekos»	28	4,6	15×16
25	Ozols	Jaunpiebalgas p. c., «Kaņepēs»		4,6	
26	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	29	4,5	9×11
27	Puņģu ozols	Jaunraunas c. p. «Puņģos»	29	4,4	16×17
28	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	29	4,3	15×16
29	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	25	4,3	11×13
30	Ozols	Cēsis, prefim mājai Pionieru ielā Nr. 1	28	4,2	15×18
31	Klīvu ozols	Jaunpiebalgas p. c., «Klīvēs»		4,2	
32	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	26	4,2	10×13
33	Ozols	Mazstraupes c. p., pie Straupes astoņgad. skolas	30	4,2	18×23
34	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	27	4,2	12×16
35	Vecsaulīšu ozols	Drabešu c. p. «Vecsaulīšos»		4,1	
36	Ozolkalna ozols	Drustu c. p. «Jānīšos»	18	4,1	11×12
37	Ozols	Cēsis, Marksa ielā 19		4,1	
38	Ozols	Mores c. p., starp «Roznēniem» un «Zušiēm»		4,1	

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrešanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
39	Ozols	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	25	4,0	18×20
40	Vecsaulīšu ozols	Drabešu c. p. «Vecsaulīšos»		4,0	
41	Dāvida ozols	Priekuļu c. p., pie Dāvida dzimnavām		4,0	
42	Liepa	Cēsīs, Uzvaras parkā	16	4,1	9×15
43	Anuļu vītols	Raiskuma c. p. «Anuļos»	25	7,3	17×18
44	Raiskuma vītols	Raiskuma c. p., Raiskuma ezera malā		4,3	
45	Raiskuma vīksna	Raiskuma c. p., pie bij. Raiskuma kroga	26	3,9	11×12
46	Osis	Raiskuma c. p., Kūduma astoņgad. skolas parkā	30	4,4	11×15
RETIE KOKI					
1	Dores priede (sēru forma)	Drabešu c. p., starp «Simtēniem» un «Mazbožiem»	15	3,2	8×9
Daugavpils pilsēta					
RETIE KOKI					
1	Mežciema liepa (divu koku saaugums)	Daugavpilī, Mežciemā, Tālavas ielā 5	20		
Daugavpils rajons					
DIŽKOKI					
1	Raudas ozols	Lašu c. p., Sventes m-bas 137. kv.		5,7	
2	Naujenes priede	Vecpils c. p., Naujenes m-bas 38. kv.	33	3,1	3×4,7
RETIE KOKI					
1	Zaļumu apse (divu koku saaugums)	Majinovas c. p., Zaļumu m-bas 72. kv.	18		
2	Raudas apse (divu koku saaugums)	Lašu c. p., pie Raudas palīgskolas	22		
3	Tilta priede (divu koku saaugums)	Vecpils c. p., Naujenes m-bas 46. kv., pie Ļeņingradas dzelzceļa viadukta	20		
Dobeles rajons					
DIŽKOKI					
1	Gaviļu ozols	Tērvetes c. p., pie Tērvetes astoņgad. skolas	22	6,8	4×8
2	Silaines ozols	Augstkalnes c. p., Silainē		6,4	
3	Koriņu ozols	Ukru c. p. «Koriņos»	24	5,2	10×11
4	Tērvetes ozols	Tērvetes c. p., pie vecās Tērvetes sa- natorijas	24	4,8	11×11
5	Kaķenieku ozols	Annenieku c. p., Kaķeniekos, Bērzes upes kreisajā krastā	18	4,6	9×11

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
6	Tērvetes ozols	Tērvetes c. p., pie vecās Tērvetes sa- natorijas	22	4,5	10×10
7	Kaķenieku ozols	Annenieku c. p., Kaķeniekos, Bērzes upes kreisajā krastā	16	4,5	8×13
8	Tērvetes ozols	Tērvetes c. p., pie vecās Tērvetes sa- natorijas	22	4,1	10×15
9	Liepa	Bites c. p., Tērvetes m-bas 22. kv.	24	5,0	11×12
10	Pasiju vīksna	Tērvetes c. p. «Pasijos»	24	4,0	10×12
11	Lielčanku vīksna	Auru c. p. «Lielčankās»	36	3,9	
12	Krastu vīksna	Bikstu c. p. «Kraštos»	20	3,7	14×18

Gulbenes rajons

DIŽKOKI

1	Ozols	Galgauskas c. p. «Žuburos»		7,0	
2	Ozols	Ozolkalna c. p. «Ozolos»		6,3	
3	Ozols	Daukstu c. p. «Veckrimos»		6,0	
4	Ozolleju ozols	Stāmerienas c. p. «Ozollejās»	26	5,5	21×21
5	Litenes ozols	Litenes c. p., Litenes parkā	22	5,3	16×16
6	Ozolleju ozols	Stāmerienas c. p. «Ozollejās»	26	4,9	16×20
7	Aizvāju ozols	Štradu c. p. «Aizvējos»	22	4,8	16×17
8	Ozolleju ozols	Stāmerienas c. p. «Ozollejās»	18	4,7	15,5×17
9	Ozols	Rankas c. p., pie 13. lauku prof. tehn. skolas	26	4,6	22×26
10	Ozolleju ozols	Stāmerienas c. p. «Ozollejās»	22	4,1	10×18
11	Ozols	Rankas c. p., pie 13. lauku prof. tehn. skolas	15	4,0	21×22
12	Ozols	Rankas c. p. «Majoros»	13	4,0	13×16

Jēkabpils rajons

DIŽKOKI

1	Lejnieku ozols	Lones c. p. «Lejniekos»		6,3	17×22
2	Ūdeju ozols	Lones c. p. «Ūdejos»	29	5,5	14×16
3	Ozols	Rubenes c. p. «Agrāros»		5,0	
4	Ūdeju ozols	Lones c. p. «Ūdejos»	26	4,3	17×23
5	Ozols	Viesītes m-bas 26. kv.	21	4,2	21×19
6	Priede	Aknīstes c. p., Gārsenes m-bas 1. kv.	29	3,2	

RETIE KOKI

1	Biržu apse (divu koku saugums)	Kalna c. p., Biržu m-bas 43. kv.	20	0,7	
2	Vaivara egļe (divu koku saugums)	Medņu c. p., Krustpils m-bas 90. kv.	20		
3	Kūku egļe (koks ar vējslotu)	Kūku c. p., Krustpils m-bas 107. kv.	24		

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
Jelgavas rajons					
DIŽKOKI					
1	Ozols	Jaunsvīrlaukas c. p. «Ozoliņos»		7,1	
2	Dalbes ozols	Cenu c. p., Dalbes m-bas 219. kv.		6,1	
3	Rubeņu ozols	Cenu c. p. «Rubeņos»	18	6,1	12×13
4	Garozas ozols	Sidrabenēs c. p., pie Garozas astoņ- gad. skolas	18	6,0	10×10
5	Lauču ozols	Ausmas c. p. «Laučos»	25	5,8	20×30
6	Pūteļu ozols	Zaļenieku c. p. «Pūteļos»	24	5,7	12×12
7	Ozols	Glūdas c. p. «Upesplugos»		4,9	
8	Ozols	Sesavas c. p. «Skursteņos»		4,9	
9	Ozols	Cenu c. p., Dalbes m-bas 219. kv.		4,4	
10	Ozols	Ausmas c. p. «Laučos»	25	4,3	15×20
11	Ozols	Zaļenieku c. p. «Pūteļos»	20	4,1	10×14
Jūrmalas pilsēta					
DIŽKOKI					
1	Ozols	Dubultos, Slokas ielā 65	21	5,9	20×21
2	Ozols	Slokā, Kosmonautu ielā 50	21	5,1	10×12
3	Ozols	Dubultos, Slokas ielā 65	20	4,6	19×21
4	Ozols	Slokā, Kosmonautu ielā 44/46	20	4,0	20×23
Krāslavas rajons					
DIŽKOKI					
1	Sauleskalna ozols	Kombuļu c. p., Sauleskalna astoņgad. skolas parkā		4,4	
2	Jaundomu ozols	Ezernieku c. p. «Jaundomās»	24	4,0	12×13
3	Vīksna	Ezernieku c. p. «Jaundomās»		3,7	
4	Osis	Ezernieku c. p. «Jaundomās»	21	4,0	12×13
RETIE KOKI					
1	Sudrabkļava	Kombuļu c. p., Sauleskalna astoņgad. skolas parkā		3,9	
Kuldīgas rajons					
DIŽKOKI					
1	Upātu ozols	Ievukalnu c. p. «Upātos»	16	8,1	12×12
2	Naižu ozols	Ēdoles c. p. «Naižos»	24	7,0	10×12
3	Služkalēju ozols	Ēdoles c. p. «Služkalējos»	11	7,0	8×9
4	Abrīņu ozols	Rendas c. p. «Abrīņos»	24	5,8	18×19
5	Bierandu ozols	Alsungas p. c. «Bierandos»	20	5,7	15×17
6	Sauleskalnu ozols	Īvandes c. p. «Sauleskalnos»	18	5,5	15×19
7	Bīrdagu ozols	Ēdoles c. p. «Bīrdagos»	18	5,5	14×19
8	Naižu ozols	Ēdoles c. p. «Naižos»	22	5,4	14×16
9	Kaibuta ozols	Gudenieku c. p. «Gudeniekos»	25	5,3	13×15
10	Leju ozols	Padures c. p. «Lejās»	18	5,3	17×17

Z. n. p.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētcietums, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			augstums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
11	Ozols	Padures c. p. «Raņķos»		5,3	
12	Ezeru ozols	Rendas c. p. «Ezeros»	16	5,2	
13	Amolu ozols	Ēdoles c. p. «Amolos»	26	5,2	12×14
14	Pelču ozols	levukalnu c. p., Pelču parkā	25	5,1	10×12
15	Ozols	levukalnu c. p., kolhoza «Komunārs» teritorijā, Ventas krastā	19	5,0	18×18
16	Ozols	levukalnu c. p., kolhoza «Komunārs» teritorijā, Ventas krastā	21	4,7	20×22
17	Ozols	Ēdoles c. p., Ēdoles pansionāta parkā	11	4,6	15×18
18	Ozols	Ēdoles c. p. «Brīdagos»	18	4,5	13×15
19	Muižciema ozols	Snēpeles c. p. «Muižciemoss»		4,5	
20	Ozols	levukalnu c. p., kolhoza «Komunārs» teritorijā, Ventas krastā	23	4,2	21×24
21	Kabiles ozols	Kabiles c. p., Kabiles parkā	18	4,2	11×16
22	Ozols	Īvandes c. p. «Sauleskalnos»	13	4,2	9×13
23	Ozols	Alsungas p. c., Ēdoles m-bas 144. kv.	20	4,1	11×14
24	Ozols	Ēdoles c. p., Ēdoles pansionāta parkā	21	4,0	15×16
25	Rudes liepa	Laides c. p., bij. Rudes muižā	20	7,0	
26	Allažu svētliepa	Ēdoles c. p. «Allažoss»	16	6,0	14×15
27	Liepa	Ēdoles c. p., Ēdoles pansionāta parkā	16	4,4	11×15
28	Ģēru liepa	levukalnu c. p. «Ģēross»	19	4,3	19×24
29	Stulbezeru liepa	Ēdoles c. p. «Stulbezeros»	25	4,0	7×9
30	Leju liepa	Padures c. p. «Lejāss»	17	4,0	16×17
31	Liepa	Ēdoles c. p., Ēdoles pansionāta parkā	20	4,0	14×20
32	Kupšu goba	levukalnu c. p. «Kupšoss»	22	6,8	14×15
33	Ķeiru goba	levukalnu c. p. «Ķeiross»	22	6,4	20×24
34	Alsungas goba	Alsungas p. c., Komjaunatnes ielā 4	22	5,2	18×24
35	Sudrabvītols	Ēdoles c. p. «Tulniekoss»	20	4,7	14×17
36	Sudrabvītols	Ēdoles c. p. «Tulniekoss»	20	4,2	18×20
37	Upesostu priede	Rumbas c. p., pie Upesostu kapiem	16,5	3,8	14×15
38	Zveju egļe	Alsungas p. c. «Zvejāss»	30	3,7	10×12
39	Lielais kadiķis	Ēdoles c. p., Gudenieku—Ēdoles ceļa malā	6	1,5	4,5×5,5
40	Tiltarāju paeglis	Ēdoles c. p., Ēdoles m-bas 81. kv.	7	1,2	5×6
41	Ķeiru paeglis	Īvandes c. p. «Ķeiross»	14	1,1	3×3
42	Ķeiru paeglis	Īvandes c. p. «Ķeiross»	12	0,9	2,4×2,6
43	Ķeiru paeglis	Īvandes c. p. «Ķeiross»	12	0,9	2,5×2,6
RETIE KOKI					
1	Kurmāles egļe (kolonnveida vainags)	Kurmāles c. p., Kurmāles m-bas 91. kv.	18	0,67	0,8×1,1
2	Pelču dižskābardis	levukalnu c. p., Pelču skolas parkā	30	5,1	12×15
3	Eiropas baltegle	Īvandes c. p., Īvandes parkā	32	3,8	13×19
Liepājas rajons					
DIŽKOKI					
1	Mazgramzdas ozols	Priekulē, «Gravas-Sudmaļoss»	19	7,0	8×16
2	Dunalkas ozols	Dunalkas c. p., Dunalkas centrā	22	6,7	10×10

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
3	Kalvenes ozols	Kalvenes c. p., pie Kalvenes astoņgad. skolas	30	6,1	26×26
4	Ozols	Kalvenes c. p., pie Kalvenes astoņgad. skolas	23	5,7	20×26
5	Ērgļu ozols	Krotēs c. p. «Ērgļos»	16	5,5	6×8
6	Ozols	Aizputē, Misiņkalnā	15	5,4	10×12
7	Cīravas ozols	Cīravas c. p., pie Cīravas aptiekas	24	5,4	22×24
8	Ozols	Cīravas c. p., Desukroga kapos	25	5,2	30×30
9	Ozols	Krotēs c. p., kapos	20	5,1	8×8
10	Ozols	Kalvenes c. p. «Mazpadurēs»	22	5,0	23×24
11	Dzirkaļu ozols	Kazdangas c. p., pie Aizputes MRS zāgētavas	19	4,9	9×16
12	Stumbra ozols	Krotēs c. p., Krotēs—Priekules ceļa malā	17	4,8	8×9
13	Ozols	Cīravas c. p., pie Desukroga	25	4,7	15×19
14	Akmeņu pilskalna ozols	Cīravas c. p., Durbes upes krastā	19	4,6	10×15
15	Saukantu ozols	Rucavas c. p. «Saukantos»	24	4,5	23×28
16	Lejasmīķu ozols	Krotēs c. p. «Lejasmīķos»	16	4,4	6×7
17	Lielais ozols	Cīravas c. p., pie bij. Vidusmuižas	18	4,3	11×16
18	Ozols	Cīravas c. p., Dzērves skolas parkā	24	4,2	28×29
19	Akmeņu pilskalna ozols	Cīravas c. p., Durbes upes krastā	21	4,2	17×20
20	Grobiņas ozols	Grobiņā, Ālandes upes kreisajā krastā	14	4,2	8×15
21	Ozols	Kalvenes c. p. «Mazpadurēs»	21	4,0	17×19
22	Būdnieku ozols	Krotēs c. p. «Būdniekos»	14	4,0	6×7
23	Gravnieku ozols	Krotēs c. p. «Gravniekos»	18	4,0	6×6
24	Ozols	Rucavas c. p. «Saulkrastos»	24	4,0	24×28
25	Ozols	Cīravas c. p., Desukroga kapos	22	4,0	18×22
26	Ozols	Dunalkas c. p. «Vecās mājās»	26	4,0	13×18
27	Ozols	Kalvenes c. p. «Mazpadurēs»	19	4,0	18×20
28	Liepa	Priekulē, Mazgramzdā	23	4,1	12×17
29	Liepa	Rucavas c. p., Rucavas kapsētā	19	4,0	22×24
30	Alpu goba	Kalvenes c. p. «Alpos»	30	5,1	24×26
31	Alpu goba	Kalvenes c. p. «Alpos»	28	4,5	20×24
32	Alpu goba	Kalvenes c. p. «Alpos»	26	4,4	17×18
33	Goba	Kalvenes c. p., 700 m no pilskalna	28	4,3	18×20
34	Goba	Kalvenes c. p. «Alpos»	27	4,1	20×22
35	Goba	Kalvenes c. p. «Alpos»	24	4,0	17×23
36	Goba	Krotēs c. p., Krotē	16	4,0	6×7
37	Osis	Kalvenes c. p., Jaunarāju ezera krastā, 700 m no pilskalna	34	4,9	16×26
38	Osis	Kalvenes c. p., Jaunarāju ezera krastā	22	4,8	10×18
39	Osis	Kalvenes c. p., Kalvenes—Rudbāržu vecā ceļa malā	31	4,5	20×22
40	Osis	Kalvenes c. p., Kalvenes—Rudbāržu vecā ceļa malā	25	4,0	17×20
41	Osis	Kazdangas c. p., Kazdangas parkā (Valate)	30	4,0	

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciamats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
42	Osis	Kalvenes c. p., Jaunarāju ezera krastā pie pilskalna	26	4,0	24×25
43	Kļava	Rucavas c. p., parkā	16	3,5	9×12
44	Melnalksnis	Rucavas c. p., bērnudārza teritorijā	20	3,9	16×16
45	Priede	Sakas c. p., Sakas m-bas 188. kv.	7	3,7	14×17
46	Priede	Apriķu c. p., Apriķu m-bas 98. kv.	24	3,2	9×11
47	Priede	Cīravas c. p. «Kraštņos»	28	3,2	10×10
48	Egle	Kalvenes c. p., Kalvenes—Rudbāržu vecā ceļa malā	35	3,0	11×11
49	Skābardis	Aizputē, P. Stučkas ielā 4	30	3,7	19×29
50	Skābardis	Kalētu c. p., Priekules m-bas 103. kv.	26	3,5	16×19
RETIE KOKI					
1	Vētraspriede	Pāvilostas p. c., zāgētavā	9	1,5	3×6
2	Vētraspriede	Pāvilostas p. c., zāgētavā	10	1,3	2×8
3	Piramidālā priede	Sakas c. p., Labragā pie Pāvilostas, pionieru nometnes «Neffjanik» teri- torijā			
4	Lielā priede (div- stumbra koks)	Sakas c. p., Sakas m-bas 188. kv.	13	4,7	8×13
5	Grobiņas zirgkastaņa	Grobiņā, Lielā ielā	12,5	2,6	11×13
6	Īve	Vecpils c. p., pie Vecpils astoņgad. skolas	12	0,8	1,5×1,5
7	Īve (divstumbra)	Grobiņā, «Ataugās»	9,5	62 un 71	4×6
Limbažu rajons					
DĪŽKOKI					
1	Zleiku ozols	Vidrižu c. p. «Zleikās»	25	7,0	20×22
2	Staņķu ozols	Umurgas c. p. «Rozēs»	23	6,4	22×24
3	Ozols	Ārciema c. p., Jaunatnes parkā	27	6,2	24×26
4	Bīriņu ozols	Vidrižu c. p., Bīriņu astoņgad. skolas parkā	25	6,0	16×22
5	Mīlestības ozols	Liepupes c. p., pie Liepupes parka	24	6,0	30×27
6	Ozols	Vidrižu c. p., Bīriņu kultūras nama parkā	23	6,0	16×18
7	Ozols	Lēdurgas c. p. «Lodēs»	20	5,9	19×15
8	Ozols	Limbažu c. p., Limbažu m-bas 22. kv.	20	4,7	20×20
9	Ozols	Vidrižu c. p., pie Bīriņu kultūras nama	21	4,5	16×15
10	Ozols	Vidrižu c. p., Bīriņu astoņgad. skolas parkā	20	4,0	26×26
11	Birzgaļu ozols	Umurgas c. p. «Umurgās»	21	4,5	18×20
12	Ēkāju ozols	Ainažos, «Ēkājos»	22	4,2	22×22
13	Ozols	Ārciema c. p., pie Pāles astoņgad. sko- las	28	4,2	24×30
14	Liepa	Lēdurgas c. p. «Lodēs»	30	4,1	10×15
15	Osis	Limbažu c. p., Limbažu m-bas 22. kv.	25	4,2	16×18
RETIE KOKI					
1	Egle (daudzstumbra)	Ārciema c. p. «Zvirbušos»	24	3,3	18×21

Nr. p.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija

Ludzas rajons

DIŽKOKI

1	Salnavas ozols	Salnavas c. p., pie Salnavas skolas	20	4,3	20×22
2	Veres paeglis	Cirmas c. p., Zabolotjē	12	0,5	1×1

Madonas rajons

DIŽKOKI

1	Grašu ozols	Cesvaines p. c. «Grašos»		7,9	
2	Ozols	Saikavas c. p. «Lapiņās»		6,9	
3	Vālēņu ozols	Viesienas c. p. «Vālēnās»	18	6,9	16×18
4	Brautēņu ozols	Ērgļu p. c., «Brautēnos»	21	6,8	20×22
5	Ozols	Bērzaunes c. p., LLT Madonas nod. bērnudārza teritorijā	16	6,0	10×11
6	Ozols	Ērgļu p. c., Jumurdas «Silakalnos»	22	5,9	20×16
7	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas—Rugāju ceļa malā, 0,5 km no Lubānas	18	5,8	22×24
8	Ozols	Saikavas c. p. «Ozolos»		5,8	
9	Dreimaņu ozols	Mārcienas c. p. «Dreimaņos»	20	5,5	18×20
10	Naudas ozols	Lubānas p. c., pie Lubānas MRS kok- audzētavas	19	5,5	16×20
11	Dzirnaviņu ozols	Bērzaunes c. p. «Dzirnaviņās»	20	5,4	10×14
12	Ozols	Ērgļos, «Katrīn-Danderos»		5,4	
13	Teteru ozols	Kalsnavas c. p. «Teteros»	22	5,2	14×16
14	Ozols	Lubānas p. c., pie Morozsalas	21	5,2	18×20
15	Ozols	Lubānas p. c., pie Lubānas MRS kok- audzētavas	19	5,1	18×19
16	Ozols	Bērzaunes c. p. «Dzirnaviņās»	21	5,1	12×13
17	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas—Rugāju ceļa malā, 1,2 km no Lubānas	19	5,0	16×18
18	Ozols	Lubānas p. c., «Vētraiņos»	21	5,0	12×16
19	Ozols	Ērgļu p. c., Jumurdas «Silakalnos»	23	5,0	17×15
20	Salenieku ozols	Lubānas p. c., «Saleniekos»	22	4,9	16×20
21	Ozols	Lubānas p. c., Oškalna ielā	20	4,9	12×18
22	Ozols	Lubānas p. c., «Morozos»	23	4,8	14×15
23	Ozols	Lubānas p. c., pie Moroza dzelzceļa pārbrauktuves	19	4,8	14×16
24	Bindēņu ozols	Bērzaunes c. p. «Bindēnos»	18	4,8	11×15
25	Jumurdas ozols	Ērgļu p. c., Jumurda, 0,2 km no Jumur- das skolas	16	4,8	19×21
26	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas—Švanu ceļa malā, pie Morozsalas	22	4,7	17×18
27	Liepnieku ozols	Kalsnavas c. p. «Liepniekos»	16	4,7	12×16
28	Ozols	Kalsnavas c. p., MPS «Kalsnava» 213. kv.	16	4,7	18×20
29	Vecbrāķeru ozols	Ērgļu p. c., «Vecbrāķeros»	24	4,5	15×18
30	Ozols	Lubānas p. c., pie Lubānas MRS kok- audzētavas	18	4,4	18×18

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
31	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas—Švanu ceļa malā, 0,5 km no Lubānas autobusu pieturas	16	4,3	14×16
32	Ozols	Lubānas p. c., Brīvības ielā 33	21	4,3	14×14
33	Ozols	Lubānas p. c., pie Morozu autobusu pieturas	18	4,3	16×17
34	Ozols	Lubānas p. c., «Morozos»	18	4,3	14×16
35	Ozols	Sarkaņu c. p., Biksares parkā	22	4,4	13×14
36	Ozols	Lubānas c. p., Lubānas—Rugāju ceļa malā, 1,5 km no Lubānas autobusu pieturas	19	4,2	17×18
37	Priednieku ozols	Lubānas p. c., «Priedniekos»	18	4,2	13×14
38	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas m-bas 144. kv.	17	4,2	16×21
39	Paltiņu ozols	Dzelzavas c. p. «Paltiņos»	20	4,1	19×20
40	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas m-bas 144. kv.	22	4,1	11×16
41	Ozols	Lubānas p. c., Lubānas m-bas 152. kv.	18	4,1	17×19
42	Vīksna	Kalsnavas c. p. «Aroniešos», Aronas upes krastā	19	5,4/5,2	12×13
43	Goba	Sarkaņu c. p. «Krieviņos»		4,9	
44	Lielā egle	Vestienas c. p. Vestienas m-bas 162. kv.	26	3,2	13×13
45	Paeglis	Dzelzavas c. p. «Eļmos»	7,2	1,0	2,8×2,0
46	Paeglis	Praulienas c. p., pie bij. Auziņu dzir- navām		1,4	
RETIE KOKI					
1	Divžuburu egle	Vestienas c. p., pie Vējavas autobusu pieturas			
Ogres rajons					
DIŽKOKI					
1	Baložu ozols	Ķeipenes c. p. «Baložos»		8,5	
2	Gāguļu ozols	Birzgales c. p. «Gāguļos»	28	8,2	19×21
3	Taurupes ozols	Taurupes c. p., Taurupes vidusskolas parkā	25	7,7	20×21
4	Ozols	Ķeipenes c. p., pie Ķeipenes astoņgad. skolas		7,0	
5	Ozols	Ķeipenes c. p., pie Ķeipenes astoņgad. skolas		5,8	
6	Ozols	Ķeipenes c. p. «Leitenos»		5,5	
7	Ozols	Ķeipenes c. p. «Rajumos»		5,4	
8	Ozols	Ķeipenes c. p. «Rudzīšos»		5,3	
9	Ozols	Ķeipenes c. p. «Kaukuros»		5,1	
10	Ozols	Ķeipenes c. p., padomju saimniecības «Ķeipene» meža 40. kv.		4,7	
11	Ozols	Taurupes c. p. «Miķelēnos»		5,1	
12	Ozols	Taurupes c. p., Taurupes m-bas 110. kv.	15	4,6	6×6
13	Jaundupāņu ozols	Ogresgala c. p. «Jaundupānos»	25	4,5	8×9

Nr. r. d.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			augstums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
14	Ozols	Ķeguma p. c., Meža ielā 7	17	4,4	24×17
15	Zāģeru vīksna	Ogrē, «Zāģeros», Ogres upes labajā krastā	26	6,0	24×22
RETIE KOKI					
1	Lindes šķeltlapu liepa (6 stumbri)	Daugaviešu c. p., Lindes parkā	14		9×9
2	Čūsku egle	Suntažu c. p., Kangaru kalnos, 2 km no Vajļavas autobusu pieturas	7	0,3	3,5×3,5
Preiļu rajons					
DIŽKOKI					
1	Saliešu ozols	Turku c. p. «Ūdrasolos»	22	6,5	10×15
2	Kurčīnu ozols	Rudzētu c. p., Rudzētu m-bas 88. kv.	35	5,5	4×7
Rēzeknes rajons					
DIŽKOKI					
1	Ozols	Sīlmalas c. p., kolhoza «10 Jēti Sovetskoi Latvii» parkā	24	4,6	17×18
2	Ozols	Sīlmalas c. p., kolhoza «10 Jēti Sovetskoi Latvii» parkā	23	4,5	17×18
3	Začu ozols	Gailumu c. p. «Začos», Ilzeskalna parkā	22	4,1	13×19
4	Liepa	Afspuku c. p., Varakļānu m-bas 143. kv.	25	4,3	10×11
5	Liepa	Špēļu c. p., Lūznavas parkā	19	4,0	12×14
6	Upurkoks (vīksna)	Janopoles c. p. «Grīvuļos»	18	4,8	5×8
7	Ošinieku paeģlis	Dekšāres c. p. «Ošiniekos»	10	1,1	5×6
Rīgas pilsētā					
DIŽKOKI					
1	Ozols	Proletāriešu raj., Pakalniešu ielā 1	18	6,3	16×18
2	Ozols	Proletāriešu raj., Pakalniešu ielā 1	25	5,3	12×13
3	Ozols	Kleistos, bij. muižas centrā	20	5,1	14×16
4	Ozols	Juglā, Neredzīgo b-bas parkā	19	4,8	12×20
5	Ozols	Kleistos, pie ZA Mikrobioloģijas institūta	12	4,4	11×12
6	Ozols	Juglā, Neredzīgo b-bas parkā	25	4,2	14×15
7	Ozols	Juglā, Neredzīgo b-bas parkā	25	4,2	10×12
8	Ozols	Leņina raj., pie 4. vidusskolas	22	4,0	15×17
9	Priede	Kultūras un atpūtas parka 50. kv.	23	3,2	11×12
10	Priede	Biķernieku mežā, uz 58. un 59. kv. stīgas		3,1	

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašānās vieta (rajons, pilsēta, pilsēciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
Rīgas rajons					
DIŽKOKI					
1	Sējas ozols	Sējas c. p., pie Sējas parka	28	8,7	24×26
2	Kaltiņu ozols	Berģu c. p. «Kaltiņos», Juglas ezera krastā	25	6,5	15×20
3	Lantes ozols	Ropažu c. p. «Lantēs»	22	6,5	21×23
4	Raģu ozols	Ķekavas c. p. «Raģos»	24	6,4	10×15
5	Doles ozols	Kaflakalna c. p., Doles salas parkā	17	6,2	30×32
6	Raģu ozols	Ķekavas c. p. «Raģos»	25	5,9	16×18
7	Ozols	Krimuldas c. p., Krimuldas sanatorijas parkā	16	5,6	10×16
8	Raģu ozols	Ķekavas c. p. «Raģos»	20	5,6	11×15
9	Ozols	Berģu c. p. «Ozolkalnos», Jaunciema prospektā 7	31	5,6	20×22
10	Kausu ozols	Ķekavas c. p. «Kausos»	22	5,3	22×24
11	Ozols	Siguldas c. p. «Indrānos»	18	5,4	8×8
12	Ozols	Krimuldas c. p., Krimuldas sanatorijas parkā	16	5,2	9×15
13	Mucenieku ozols	Siguldas c. p. «Muceniekos»	13	5,2	15×17
14	Ozols	Siguldas c. p., pie Siguldas m-bas 46., 49. kv.	15	5,2	15×17
15	Klēvju-Miķeļu ozols	Babītes c. p. «Klēvju-Miķeļos»	21	5,1	19×20
16	Dambju ozols	Salas c. p. «Dambjos»	22	5,0	15×15
17	Pūcītes ozols	Siguldas c. p. «Pūcītēs»	13	5,0	12×14
18	Ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 54. kv.	15	4,9	15×12
19	Ozols	Siguldas c. p.	24	4,9	8×8
20	Ozols	Berģu c. p., pie Ozolkalniem	27	4,8	20×21
21	Ozols	Siguldas c. p., pie Siguldas m-bas 49. kv.	16	4,7	18×15
22	Ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 50. kv.	13	4,7	13×12
23	Līcīšu ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 48. kv.	13	4,6	16×18
24	Lauru ozols	Siguldas c. p. «Lauros»	15	4,6	10×12
25	Ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 54. kv.	12	4,6	13×11
26	Ozols	Krimuldas c. p. «Ātēs»		4,5	
27	Igaņu ozols	Krimuldas c. p. «Igaņos»	21	4,5	18×21
28	Mārupes ozols	Mārupes c. p., pie Mārupes vidusskolas	20	4,4	20×22
29	Ozols	Stopiņu c. p., «Dārziņu» teritorijā	15	4,4	14×16
30	Ozols	Stopiņu c. p., tuberkulozes slimnīcas teritorijā	22	4,4	
31	Mārupes ozols	Mārupes c. p., pie Mārupes vidusskolas	23	4,4	16×24
32	Mārupes ozols	Mārupes c. p., pie Mārupes vidusskolas	21	4,4	20×24
33	Ozols	Berģu c. p. «Ozolkalnos»	24	4,4	20×21
34	Ozols	Kaflakalna c. p., Doles salā, «Taurītēs»	16	4,3	
35	Ozols	Kaflakalna c. p., Doles salas parkā	13	4,3	20×23
36	Līcīšu ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 48. kv.	12	4,3	10×11
37	Pūcītes ozols	Siguldas c. p. «Pūcītēs»	13	4,2	14×11
38	Cenu ozols	Baldones c. p. «Cenās»	21	4,2	18×20

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
39	Ozols	Mārupes c. p., pie Mārupes vidusskolas	21	4,2	16×20
40	Ozols	Berģu c. p., pie «Ozolkalniem»	24	4,2	20×21
41	Ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 46. kv.	15	4,0	17×15
42	Ozols	Siguldas c. p., pie Siguldas m-bas 46., 49. kv.	15	4,0	13×12
43	Rāmnieku ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 42. kv., pie «Rāmniekiem»	12	4,0	12×11
44	Ozols	Siguldas c. p., Siguldas m-bas 49. kv.	15	4,0	15×12
45	Lauru ozols	Siguldas c. p. «Lauros»	13	4,0	14×14
46	Turaidas Rozes liepa	Siguldā, pie Turaidas baznīcas	24	6,5	12×12
47	Doles liepa	Katlakalna c. p., Doles salas parkā	13	4,8	12×12
48	Liepa	Stopiņu c. p., tuberkulozes slimnīcas teritorijā	15	4,1	
49	Mežvidu liepa	Baldones c. p. «Mežvidos»	22	4,1	15×17
50	Liepa	Katlakalna c. p., Doles salā, «Taurītēs»	18	3,9	15×19
51	Liepa	Katlakalna c. p., Doles salas parkā	16	3,8	12×13
52	Melnalksnis	Babītes c. p., pie Bruņu ciema	19	3,7	13×15
53	Vīksna	Stopiņu c. p., tuberkulozes slimnīcas teritorijā	22	3,7	11×13
54	Vīksna	Stopiņu c. p., tuberkulozes slimnīcas teritorijā	24	3,5	13×16
55	Priede	Stopiņu c. p., Juglas m-bas 56. kv.	22	3,1	9×11
RETIE KOKI					
1	Doles priede	Katlakalna c. p., Doles m-bas 70. kv.	18	0,87	6×6,5
2	Māzerainā priede	Baldones c. p., Baldones m-bas 159. kv.	19	1,5	6×7
3	Čūsku egle	Ropažu c. p., Tumšupes m-bas 142. kv.	1,5	0,4	
4	Čūsku egle	Ropažu c. p., Tumšupes m-bas 96. kv.	4	0,2	
Saldus rajons					
DIŽKOKI					
1	Vadakstes ozols	Vadakstes c. p., pie Vadakstes astoņ- gad. skolas		7,8	
2	Ozols	Vadakstes c. p., pie bij. Vadakstes dzīrnāvām		6,4	
3	Ozols	Ezeres c. p., 100 m no Ezeres autobusu pieturas		6,3	
4	Ozols	Vadakstes c. p., pie bij. Vadakstes dzīrnāvām		5,8	
5	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	28	5,7	8×10
6	Remtes ozols	Remtes c. p., Remtes parkā		5,3	
7	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	23	4,9	10×14
8	Lejasūpju ozols	Zirņu c. p. «Lejasūpēs», Dūrupes m- bas 84. kv.	25	4,7	16×17
9	Kursīšu ozols	Kursīšu c. p., Kursīšu m-bas 38. kv.	16	4,7	7×8

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
10	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	28	4,7	12×18
11	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	26	4,5	12×12
12	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	28	4,4	8×10
13	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	25	4,1	12×12
14	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	28	4,0	16×20
15	Ozols	Brocēnu p. c., Blīdenes m-bas 111. kv. (Cieceres ezera salā)	28	4,0	12×15
16	Ozols	Ezeres c. p. «Rovēs», Kursīšu m-bas 91. kv.	17	4,0	16×18
17	Plāmšu liepa	Blīdenes c. p. «Plāmšos»	23	4,5	18×22
RETIE KOKI					
1	Ezeres priede (ar vājslotu)	Ezeres c. p., Ezeres parkā	22	1,5	9×12
2	Zirgkastaņa	Brocēnu p. c., pie Saldus mežniecības kantora	20	3,5	9×12
Stučkas rajons					
DIŽKOKI					
1	Ozols	Vietalvas c. p., Jaunāsmuižās, kolhoza «Odziņa» teritorijā	21	8,0	19×22
2	Zaķumuižas ozols	Krūmiņciema c. p. «Zaķos»	23	6,3	13×14
3	Ozols	Kurmenes c. p. Skaistkalnes—Neretās ceļa malā, 1 km no Stenķeru auto- busa pieturas	30	6,0	18×20
4	Salenieku ozols	Neretās p. c., «Saleniekos»	20	6,0	17×19
5	Stradu ozols	Neretās p. c., «Strados»	15	5,2	20×22
6	Jaunbirznieku ozols	Kokneses p. c., «Jaunbirzniekos»	20	5,1	18×18
7	Zalves (Milzu) ozols	Mazzalves c. p. Zalves m-bas 77. kv.	24	5,1	23×24
8	Mežmuižas ozols	Kurmenes c. p., pie Mežmuižas	16	5,0	17×19
9	Ozols	Skrīveru p. c., 2,5 km no somu pirts		5,0	
10	Ozols	Kokneses p. c., 1 km no Austrumu autobusu pieturas	21	4,7	19×19
11	Mežmuižas ozols	Kurmenes c. p., pie Mežmuižas	22	4,6	18×21
12	Mežmuižas ozols	Kurmenes c. p., pie Mežmuižas	21	4,5	17×20
13	Ozols	Krūmiņciema c. p., Krūmiņciema parkā	25	4,2	25×27
14	Trīsbrāļu ozols	Krūmiņciema c. p., «Trumpjos»	32	4,0	18×18
15	Liepa	Jaunjelgavā, pie Varoņu kapiem	21	5,0	18×20
Talsu rajons					
DIŽKOKI					
1	Rīgzemju ozols	Dundagas p. c., «Rīgzemjos»	16	8,3	14×17
2	Zīļu ozols	Abavas c. p. «Zīlēs»	15	8,0	8×17

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
3	Milzu ozols	Īves c. p. «Īvniekos»	14	7,2	10×10
4	Ozols	Dundagas p. c., Dundagas parkā	25	6,6	
5	Īvnieku ozols	Īves c. p. «Īvniekos»	15	6,5	10×10
6	Vāveru ozols	Laucienes c. p. «Vāverēs»	23	6,0	25×25
7	Tiņģeres ozols	Īves c. p., Tiņģeres astoņgad. skolas parkā	15	6,0	10×11
8	Misteru ozols	Ģibuļu c. p. «Misteros»	24	5,8	14×14
9	Ozols	Lībagu c. p. «Vēveros»	21	5,8	17×20
10	Ozols	Vandzenes c. p. «Ozolos»	16	5,4	16×18
11	Ozols	Vandzenes c. p. «Streitos»		5,3	
12	Štāprānu ozols	Valdgales c. p. «Štāprānos»	19	5,2	17×20
13	Andumu ozols	Lībagu c. p., Andumu m-bas 96. kv.	23	5,2	20×20
14	Tuņņu ozols	Laucienes c. p., Tuņņu kapsētā	19	5,0	15×15
15	Daugu ozols	Ģibuļu c. p. «Daugos»	18	4,9	14×14
16	Ozols	Dundagas p. c., Dundagas parkā		4,8	
17	Dedziņu ozols	Valdgales c. p. «Dedziņos»	13	4,7	16×18
18	Ozols	Dundagas p. c., «Rīgzemjos»	22	4,5	14×15
19	Ozols	Dundagas p. c., kolhoza «Dundaga» meža 47. kv.		4,5	
20	Ozols	Vandzenes c. p. «Ozolos»	16	4,5	16×18
21	Ozols	Laucienes c. p., pie Pļavu m-bas 108. kv.	18	4,4	12×12
22	Ozols	Dundagas p. c., «Rīgzemjos»	16	4,4	12×12
23	Dedziņu ozols	Valdgales c. p. «Dedziņos»	18	4,4	16×17
24	Beltēs ozols	Vandzenes c. p. «Beltēs»	24	4,3	20×20
25	Daugu ozols	Ģibuļu c. p. «Daugos»	20	4,2	13×13
26	Sauliešu ozols	Kūļciema c. p. «Sauliešos»	24	4,2	19×25
27	Ozols	Valdemārpilī, «Eglēs»	19	4,1	7×10
28	Valdgales ozols	Valdgales c. p., Valdgales parkā	20	4,0	18×20
29	Jaunvalku ozols	Laidzes c. p. «Jaunvalkos»	20	4,0	8×11
30	Ozols	Stendes p. c., Stacijas ielā 11		4,0	
31	Valdemārpils elku liepa	Valdemārpilī, pie Valdemārpils vidus- skolas	22	8,5	19×26
32	Liepa	Laucienes c. p. «Ķeižos»		6,0	
33	Liepa	Dundagas p. c., pie Dundagas baznīcas		5,7	
34	Elku liepa	Abavas c. p., pie bij. muižas klēts	21	5,5	22×23
35	Birznieku liepa	Vandzenes c. p. «Birzniekos»	22	5,3	18×18
36	Liepa	Dundagas p. c., pie Dundagas baznī- cas		5,0	
37	Liepa	Laucienes c. p. «Tuņņos»	22	4,5	15×17
38	Liepa	Pļavas c. p. «Ciemīšos»	32	4,0	20×20
39	Liepa	Dundagas p. c., «Jaunlīdumos»		3,8	
40	Goba	Pļavas c. p. «Ciemīšos»	20	5,8	20×20
41	Goba	Balgales c. p. «Vecmuižniekos»		5,6	
42	Goba	Balgales c. p. «Vecmuižniekos»		5,1	
43	Goba	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 118. kv.		3,8	
44	Goba	Pļavas c. p. «Ciemīšos»	26	3,5	12×12
45	Osis	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 109. kv.	41	4,6	
46	Sudrabvītols	Valdemārpilī, Ārlavas parkā	21	5,7	12×17

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
47	Sudrabvītols	Lubes c. p. «Mārsnēnos»	19	4,7	9×12
48	Kalniņu priede	Ģibuļu c. p. «Kalniekos»	18	4,3	10×12
49	Trīspriede	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 192. kv.	22	3,5	10×11
50	Dravas priede	Laucienes c. p., Šķēdes m-bas 58. kv.	20	3,3	9×13
51	Dravas priede	Ģibuļu c. p. «Mauriņos»		3,1	
52	Paeglis	Ģibuļu c. p. «Čiekuros»	8,5	1,5	1,5×2,5
53	Paeglis	Valdemārpilī, «Virsaļos»	8	0,9	2×2
RETIE KOKI					
1	Popraga liepa (24 stumbri)	Laidzes c. p., pie bij. Popraga dzirnavām	19		15×17
2	Egle (ar īpatnējiem izaugumiem)	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 118. kv.	31	2,8	14×10
3	Kadikšu mežābele	Dundagas p. c., «Kadikšos»		2,0	
4	Kļavlapu platāns	Laucienes p. c., «Mežuļos»			
5	Īve	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 118 kv.	8	1,7	3×2
6	Īve	Vandzenes c. p., Vandzenes m-bas 99. kv., «Jozupos»	8	0,8	3×3
7	Īve (stipri satrupē- jusi)	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 109. kv.	6	0,7	
8	Īve	Dundagas p. c., «Jaundaiķos»	6	0,5	7×5
9	Īve	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 109. kv.	10	0,6	
10	Īve	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 89. kv.	13	0,6	4×5
11	Īve	Dundagas p. c., «Jaundaiķos»	6	0,3	1×1
12	Īve	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 88. kv.	9	0,3	4×3
13	Īve	Dundagas p. c., «Celmiņos»	4	0,3	3×3
14	Īve	Dundagas p. c., «Jaundaiķos»	5	0,2	3×2
15	Īve	Dundagas p. c., Slīteres m-bas 108. kv.	8	0,2	3×3
16	Īve	Dundagas p. c., «Jaundaiķos»	3	0,15	
17	Īve	Dundagas p. c., «Birzgaļos»	3	0,10	1×1
Tukumara rajons					
DIŽKOKI					
1	Senču (Kaives) ozols	Sēmes c. p. «Senčos»	16	9,35	21×23
2	Ozols	Tumes c. p. «Paozolos»	27	6,6	20×16
3	Ozols	Irlavas c. p. «Kāļraugos»	23	5,5	20×22
4	Ozols	Zentenes c. p. «Brančkalnos»	22	5,2	15×4
5	Ozols	Kandavā, starp Kandavas slimnīcu un «Ozolājiem»	22	5,2	17×22
6	Upuru ozols	Zemītes c. p., pie ambulances	21	5,0	25×26
7	Ozols	Sēmes c. p. «Grīslājos»	19	4,9	20×23
8	Ozols	Aizdzires c. p., Kandavas m-bas 65. kv.	17	4,7	14×15
9	Jaunožolu ozols	Matkules c. p. «Jaunožolos»	21	4,5	16×19
10	Ozols	Aizdzires c. p., pie bij. mācītājmājas	25	4,5	20×23
11	Ozols	Tumes c. p., kolhoza «Dzimtene» ciematā		4,5	
12	Ozols	Tumes c. p., kolhoza «Dzimtene» ciematā		4,5	

Nr. p.k.	Koka nosaukums un suga	Atraššanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
13	Krūmiņu ozols	Sēmes c. p. «Krūmiņos»	20	4,8	19×22
14	Krūmiņu ozols	Sēmes c. p. «Krūmiņos»	19	4,4	18×22
15	Ozols	Aizupes c. p. «Ozoliņos»	24	4,4	15×16
16	Ozols	Aizdzires c. p., pie bij. mācītājmājas	25	4,3	17×19
17	Ozols	Tumes c. p. «Paozolos»	18	4,3	18×14
18	Ozols	Aizupes c. p. «Jaunuzolos»	28	4,3	17×17
19	Ozols	Kandavā, Abavas senlejā, starp Kan- davas slimnīcu un «Ozolājiem»		4,3	15×17
20	Ozols	Kandavā, Abavas senlejā, starp Kan- davas slimnīcu un «Ozolājiem»	24	4,3	22×23
21	Ozols	Aizdzires c. p., pie bij. mācītājmājas	26	4,2	19×22
22	Ozols	Sēmes c. p. «Krūmiņos»	22	4,1	16×18
23	Ozols	Zemītes c. p. «Kraučos»	18	4,1	10×12
24	Ozols	Aizdzires c. p. «Bauļos»	15	4,0	16×16
25	Lāčukaktu ozols	Zemītes c. p., kolhoza «Zemīte» meža 55. kv.	21	4,0	7×8
26	Kļava	Zentenes c. p. «Jaunplavās», Engures m-bas 82. kv.	23	3,6	8×9
27	Priede	Zemītes c. p. «Kraučos»	22	4,1	8×10
RETIE KOKI					
1	Īve	Milzkalnes c. p., Valguma m-bas 76. kv.	8	0,4	3×3
2	Īve	Zentenes c. p., Zentenes parkā	10	2,0	9×10
3	Dzeltenā priede	Engures c. p., «Bērzos», Engures m-bas 209. kv.	21	0,6	8×10
4	Dzeltenā priede	Engures c. p., «Bērzos», Engures m-bas 209. kv.	27	0,6	10×12
Valkas rajons					
DIŽKOKI					
1	Kaņepju ozols	Jērcēnu c. p. «Kaņepēs»	18	8,7	16×18
2	Riņģu ozols	Blomes c. p. «Riņģos»	18	8,4	9×10
3	Palsmanes ozols	Palsmanes c. p. «Vilciņos»	22	7,9	17×24
4	Atpiļu ozols	Trikātes c. p. «Atpiļos»	20	7,8	19×21
5	Ozols	Ēveles c. p. «Staišos»		7,3	
6	Dižozols	Trikātes c. p. «Ilzēs»	17	7,2	6×7
7	Kalnaegļu ozols	Birzuļu c. p. «Kalnaeglēs»	30	5,8	24×26
8	Kreiļu ozols	Blomes c. p. «Kreiļos»	20	5,8	9×12
9	Māleju ozols	Palsmanes c. p. «Mālejās»	18	5,0	17×21
10	Ozols	Trikātes c. p. Baltās mājās	32	5,0	30×31
11	Ozols	Birzuļu c. p., pie Birzuļu astoņgad. skolas	25	4,5	18×20
12	Ozols	Trikātes c. p., pie pienotavas	24	4,1	21×23
13	Ozols	Trikātes c. p., pie slimnīcas	27	4,1	24×26
14	Liepa	Trikātes c. p., pie fotomājas	32	4,7	12×13
15	Alkāsu liepa	Smiltēnē, «Alkāsos»	22	4,4	19×20
16	Liepa	Trikātes c. p., pie fotomājas	29	4,0	22×23

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			augstums m	stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
17	Kļava	Trikātas c. p., pie slimnīcas	22	4,0	17×19
18	Ruķu priede	Plāņu c. p., Smiltenes m-bas 48. kv., pie Slīpu ezera	28	3,7	15×18
19	Priede (trīsstumbru)	Ēveles c. p. «Bračkos»	31	3,7	11×11
RETIE KOKI					
1	Smiltenes priede (ar egles zaru)	Bilskas c. p., Smiltenes m-bas 69. kv.	19	0,8	2,6×2,8
2	Egļe (ar ļoti biezu zarojumu)	Plāņu c. p., Smiltenes m-bas 48. kv., pie Slīpu ezera	23	2,2	15×17
Valmieras rajons					
DIŽKOKI					
1	Gravas ozols	Burtnieku c. p. «Mielos»	20	7,6	18×19
2	Ozols	Valmieras c. p. «Sīmanēnos»	22	7,0	16×17
3	Upuru (Ceipu) ozols	Mazsalacā, «Ceipos»	12	6,7	18×20
4	Groba ozols	Skaņkalnes c. p. «Grobās»	19	5,8	19×24
5	Ozols	Brenguļu c. p. «Saulītēs»		5,8	
6	Ozols	Valmieras c. p. «Sīmanēnos»	21	5,5	19×26
7	Tiltiņu ozols	Dikļu c. p. «Tiltiņos»	19	5,3	19×20
8	Lejasmeirāņu ozols	Skaņkalnes c. p. «Lejasmeirānos»	13	5,1	12×15
9	Ozols	Mazsalacā, «Ciedros»	18	5,0	14×15
10	Dreimaņu ozols	Sēļu c. p. «Dreimaņos»	17	4,7	18×20
11	Vecmangu ozols	Ipiķu c. p. «Vecmangās»		4,6	
12	Ozols	Valmierā, Valmiermuižā	21	4,5	16×13
13	Ozols	Vecates c. p., Vecates parkā		4,3	
14	Ozols	Vecates c. p. «Spilvēs»		4,2	
15	Daudžu ozols	Brenguļu c. p. «Daudžos»	25	4,0	6×7
16	Liepa	Ramatas c. p. «Raudīšos»	30	5,2	
17	Lielā liepa	Dikļu c. p., pie sanatorijas	30	4,8	18×18
18	Liepa	Valmieras c. p. «Sīmanēnos»		4,8	
19	Liepa	Rencēnu c. p. «Līdzēnos»		4,5	
20	Vīksna (divstumbru)	Valmieras c. p. «Sīmanēnos»	20	4,9	20×20
21	Rietekļu paeglis	Valmieras c. p. «Baložos»		2,0	
RETIE KOKI					
1	Egļe (aug vītola celmā)	Ramatas c. p. «Raudīšos»	18/11	3,4/0,8	
2	Sukačeva lapegle	Kocēnu c. p., Jumāras m-bā, Briežu iec.	39	4,0	
3	Eiropas lapegle	Naukšēnu c. p., profesionāli tehn. skolas parkā	31	4,0	
Ventspils rajons					
DIŽKOKI					
1	Ozols	Usmas c. p., pie Tīrukšu ezera		6,2	
2	Ozols	Usmas c. p., Usmas ezera Viskūžu salā		6,0	
3	Muižgaļu ozols	Usmas c. p. «Muižgaļos»	18	6,0	21×23

Nr. p. k.	Koka nosaukums un suga	Atrašanās vieta (rajons, pilsēta, pilsētciemats, ciema padome, saimniecība, mājas)	Koka raksturojums		
			aug- stums m	stumbra apkārmērs 1,3 m augstumā	vainaga projekcija
4	Ozols	Zlēku c. p., Mētras m-bas 175. kv.		5,8	
5	Kušiņu ozols	Ugāles c. p. «Kušiņos», Mētras m-bas 183. kv.	16	5,6	16×20
6	Ozols	Ugāles c. p. «Vilnišos»		5,6	
7	Ozols	Usmas c. p., Usmas mež-bas 81. kv., Moricsalā	26	4,8	18×21
8	Ozols	Usmas c. p., Usmas m-bas 81. kv., Moricsalā	26	4,8	18×22
9	Ozols	Ugāles c. p. «Vilnišos»		4,8	
10	Bētiņu ozols	Ziras c. p. «Bētiņos»	20	4,7	16×18
11	Ozols	Popes c. p., Popes m-bas 73. kv.	20	4,5	15×20
12	Ugāles liepa	Ugāles c. p., 0,1 km no Ugāles auto- busa pieturas	27	5,4	16×20
13	Zaķu liepa	Piltēnē, «Zaķos»	28	5,2	15×20
14	Upuru liepa	Popes c. p., Popes pilskalnā	22	4,7	14×18
15	Usmas elku liepa	Usmas c. p., pie bij. Usmas skolas	22	4,1	17×18
				3,8	8×8
				2,5	5×5
16	Puzes liepa	Puzes c. p., pie Puzes astoņgadīgās skolas	24	4,0	9×15
17	Liepa	Puzes c. p., pie Puzes astoņgadīgās skolas	23	3,6	15×18
18	Goba	Puzes c. p. «Daudzīšos»	12	6,2	12×12
19	Goba	Popes c. p., Popes pilskalnā	21	4,3	18×25
20	Priede	Usmas c. p., pie Aļļu fermas	21	4,1	14×14
21	Priede	Piltēnē, Zūru m-bas 103. kv.	22	3,9	25×28
22	Čūsku priede	Zlēku c. p., Mētru m-bas 230. kv.		3,8	
23	Priede	Piltēnē, Zūru m-bas 154. kv.	26	3,8	26×29
24	Popes paeglis	Popes c. p., 0,2 km no Topciema auto- busu pieturas	12	0,9	2,8×3,2
25	Paeglis	Popes c. p., pie Topciema	10	1,1	
RETIE KOKI					
1	Čūsku egļe	Ziras c. p., Ventas m-bas 2. kv.	9	0,3	3×4
2	Īve	Zlēku c. p., Zlēku m-bas 88. kv.	9	0,96	4×4
3	Īve	Ugāles c. p., Mētru m-bas 292. kv.	7	0,5	5×5,5
4	Īve	Popes c. p., Popes pilskalnā	12	0,5	3×4

ВЕКОВЫЕ И РЕДКИЕ ДЕРЕВЬЯ В ЛАТВИИ

На земле исчезают многие растения, значительно редуют леса, все меньше остается вековых деревьев-великанов. Интерес к деревьям, поражающим долголетием, размерами, причудливыми формами, не сводится к простой любознательности. Деревья-долгожители и деревья-гиганты имеют исключительную научную ценность. Поэтому надо выявлять, брать под охрану, а также стараться размножить такие деревья и сохранить их потомство.

Латвийский научно-исследовательский институт лесохозяйственных проблем совместно с Министерством лесного хозяйства и лесной промышленности Латвийской ССР при широком участии общественности в течение ряда лет проводил учет достопримечательных деревьев на территории республики. Учитывались деревья главных пород местной флоры (автохтонные): сосна и ель, достигающие в окружности на высоте груди 3 м и более, дуб, липа, ясень, ильм, имеющие в окружности 4 м и более. Кроме того, учитывали «причудливые» деревья, необычные по форме ствола, кроны, ветвлению сучьев, сросшиеся и т. п. Выявляли и флористически редкие деревья (например, тисс безотносительно к толщине ствола).

Не были учтены деревья, сравнительно недолголетние — береза, осина, рябина, черемуха и др. Однако нельзя не отметить, что некоторые из них также представляют интерес в отношении возраста и максимальных размеров.

Всего учтено 626 деревьев, из них вековых 565 (90,2%), редких 61 (9,8%).

Много достопримечательных деревьев в Рижском, Лиепайском, Талсинском, Цесисском, Кулдигском, Мадонском, Тукумском, Вентспилском районах, несколько меньше в Алуксненском, Балвском, Валкском, Валмиерском, Бауском, Салдусском, Огрском и очень мало в Прейльском, Лудзенском, Краславском, Даугавпилском, Резекненском.

Первое место среди вековых деревьев в Латвии занимает дуб — 421 дерево (74%). Дуб — одна из самых долголетних пород, благодаря могучей корневой системе, прочной, пропитанной дубильными веществами древесине. Распределение дубов по размерам окружности ствола характеризуют следующие цифры:

Окружность, м	Диаметр, м	Кол-во деревьев	%
4,0—4,9	1,27—1,56	227	53,9
5,0—5,9	1,60—1,88	119	28,3
6,0—6,9	1,91—2,20	43	10,2
7,0—7,9	2,23—2,51	22	5,2
8,0—8,9	2,55—2,83	9	2,2
9,0—9,4	2,87—3,00	1	0,2

Дубы, имеющие свыше 6 м в окружности, встречаются весьма редко. В Латвии выявлено 75 таких дубов.

У самого мощного в Прибалтике дуба, произрастающего в Кайве (Тукумский район), обхват ствола 9,4 м (диаметр 3 м). Возраст этого дерева 800—1000 лет. (Самый крупный дуб в Литовской ССР имеет окружность ствола 8,6 м, в Эстонской ССР — 7,7 м.)

Величественные дубы произрастают в Рижском районе (Сея), Талсинском (Ригзёмью, Зилес, Ивниеки), Валкском (Канепью, Риндью, Вилцини), Валмиерском (Миелу, Симанену, Цейпу) районах. Хотя эти деревья несколько уступают «Кайвскому великану» и их возраст 500—700 лет, они являются ценными памятниками природы, замечательным украшением ландшафта.

Второе место среди вековых деревьев занимает липа. В Латвии 47 вековых лип. Самая старая липа с окружностью ствола 8,5 м, которой 300—350 лет, растет около Валдемарпилской средней школы (Талсинский район). Дуплистое дерево несколько пострадало от бурь, но повреждения умело «залечены», тяжелые ответвления подкреплены подпорами. Другой такой липы, очевидно, в Прибалтике нет.

У лип, растущих около Усмы, Эдоле, Турайды, ствол достигает 5—6 м в окружности, их возраст 200—250 лет. Необычная липа с 24 стволами, имеющая почти 400-летнюю историю, растет недалеко от Валдемарпилса.

Из других лиственных пород к достопримечательным деревьям отнесены: ильм — 20 деревьев (наибольшая окружность ствола 6,8 м), вяз — 12 (6 м), ясень — 11 (4,8 м). Клен, черная ольха, ива, граб представлены единичными экземплярами. По размерам и возрасту они значительно уступают дубу и липе.

Хвойные породы в Латвийской ССР занимают большую площадь, чем лиственные. Из вековых деревьев выявлено 21 дерево сосны с окружностью ствола 3—4,5 м. Особенно ценными являются старинные насаждения сосны в Терветском ландшафтном парке (Добельский район). Здесь встречаются деревья высотой более 40 м. У отдельных сосен в Тервете объем ствола достигает 10 м³.

Достоверно установленный наибольший возраст — 370 лет — имела Зауская сосна. Остатки этого, теперь уже погибшего, дерева сохраняются на том месте, где оно росло (около Смилтене). Фрагменты можно увидеть в музеях.

В 1972 году от бури погибла 150-летняя сосна в Олайне (Рижский район) с самопрививкой ели на стволе. Этот редчайший экземпляр был известен и за пределами Латвии. Подобное дерево, хотя и менее интересное, растет в Смилтенском леспромхозе.

Редкая форма сосны в возрасте около 80 лет с каповыми образованиями по всему стволу и даже на ветвях обнаружена в Балдонском лесничестве. Такие экземпляры вообще весьма редки.

В Метренском лесничестве, возле Угале, растет сосна с необыкновенно разветвленным стволом и кроной.

Ель не отличается ни толщиной ствола, ни долговечностью. Она часто страдает от болезней (корневая губка) и повреждается ветровалами из-за поверхностного расположения корневой системы. Окружность ствола 3 м и возраст 200 лет для ели большая редкость. Нами учтены лишь несколько таких экземпляров.

Удивительна по форме 150-летняя ель в Лимбажском районе, вблизи Пале: ее ствол на метровой высоте разделяется, образуя 9 самостоятельных стволов.

Заслуживает внимания змеевидная форма ели с длинными, гибкими ветвями, совсем не похожая на ель обыкновенную. Самое крупное из таких деревьев растет в Яунбебрском парке (Стучкинский район),

меньшие по размерам экземпляры находятся в Малтском совхозе-техникуме (Резекненский район) и в Ботаническом саду АН Латвийской ССР (Саласпилс).

Из можжевельников, довольно распространенных в Латвии, отдельные отличаются мощными древовидными стволами. Выявлено 16 можжевельников, у которых окружность ствола превышает 80 см. Наиболее крупный из них с 2-метровым в окружности стволом (диаметр 63 см) растет в Баложи (Валмиерский район). Его возраст 150—200 лет. Самые высокие можжевельники, до 14 м, в Кулдигском районе.

К очень редким растениям относится тисс, сохранившийся преимущественно в западной части республики, в основном в Слитерском заповеднике. Тисс обычно встречается в виде кустарника. В Латвии выявлено 20 древовидных экземпляров. Размеры наиболее крупного дерева — окружность ствола 2 м, высота 10 м. Растет оно в Зентенском парке (Тукумский район).

Кроме перечисленных большой интерес представляют некоторые интродуцированные древесные породы. Немало в Латвии также деревьев, связанных с историческими событиями.

В настоящее время подготавливается проект охраны и защиты памятников природы, в том числе и наиболее достопримечательных деревьев, Латвийской ССР.

Наша страна богата памятниками природы. Поэтому, говоря о редких деревьях Латвии, мы не могли не упомянуть и о тех, которые растут в других союзных республиках.

Беречь родную природу во всех ее многообразных проявлениях для настоящего и будущего — большая, ответственная и благородная задача.

8, 9*

Растущий на просторе дуб — подлинное украшение ландшафта. Цейпский и Андумский дубы.

9

Два старинных дуба в Ивниеки [Талсинский р-н].

10

Один из ивниеких дубов.

11

Многовековой дуб в Абаве. От возраста он уже разрушается.

13

Дуб в Ремтском парке.

14

Старейшая из сосен Латвии — Зауская сосна. Когда засохшее дерево спилили, по годичным кольцам был точно установлен его возраст — 370 лет.

15

Дубы, посаженные в 1685 и 1689 гг. Э. Глюком.

20

Тутерский дуб с громадным дуплом на почти отмершем стволе долгие годы сохранял поразительную жизнеспособность. В 1969 г. был сломлен бурей.

21

Канепский дуб [Валкский р-н]. Окружность его ствола — 8,7 м.

22

Когда-то дуб «Макша» был одним из старейших дубов на острове Морицсала.

* Цифрами обозначены номера страниц.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

23

Самый большой дуб в Юрмале [Дубулты] — 5,9 м в обхвате.

24

К достопримечательностям Терветского парка по праву могут быть отнесены и эти могучие дубы.

25

Дуб с раздвоенным стволом у Терветской школы.

26

У старых дубов крона достигает 25—30 и даже 40 м в диаметре. Дуб в окрестностях Эдоле.

27

Дубы придают пейзажу особую выразительность.

27

Один из дубов близ Вадакте.

28

Дуб около Палсманае — «собрат» хорошо известного дуба в Вилцини.

29

На берегу озера Буртниеку до наших дней сохранился этот вековой дуб.

30

Старейший и самый большой в Литве Стялмужский дуб.

30

Ствол дуба в Стялмуже — 8,6 м в окружности.

31

Дуб — «ветеран» в Эстонии [Урвасте].
Окружность ствола — 7,8 м.

31

Кайвский дуб требует «ремонта».

32

Кайвский «дуб предков» — самый могучий в Прибалтике. Окружность ствола — 9,35 м, высота — 16 м, размеры кроны 21×23 м. Его возраст — около 800 лет.

33

Дуб в Сее лишь немного уступает Кайвскому дубу.

34

На берегу Гауи неподалеку от Симаненского дуба (Валмиерский р-н) растет второй вековой дуб.

35

Дуб у Гарозской школы.

36

Риежупесский дуб (Кулдигский р-н). Погиб во время бури.

36

Этот дуб, растущий около пансионата в Берги, спасли, отстояв от огня, ветераны революции.

37

Дуб, которому около 500 лет, в окрестностях Тбилиси.

38

Дуб каштанолистный в Ленкоранском лесхозе [Азербайджан]. Окружность ствола — 7,1 м, высота — 45 м, возраст — около 300 лет.

39

Самая большая в Латвии 300—350-летняя липа у Валдемарпиллской школы. Ствол дуплистый, со своеобразным ветвлением, 8,5 м в окружности, высота — 22 м, размеры кроны 19×26 м.

40

В прошлом культовое дерево — 200—250-летняя липа в Усме.

41

Липа на городище в Попе (Вентспиллский р-н). Дереву 250—300 лет. Окружность ствола — 4,7 м, высота — 22 м.

42

Еще одна старая липа, сохранившаяся на городище в Попе.

43

С этой липой в Сигулде связывают предание о Турайдской Розе.

44

Трехсотлетняя липа близ Эдоле. Окружность ствола — 6 м, высота — 16 м.

45

Липа, растущая неподалеку от туберкулезной больницы «Югла» (Рижский р-н).

46

Липа с молодым ветвлением в нижней части ствола у больницы «Югла».

47

Могучие ильмы в Латвии не редкость. Этот 300-летний ильм имеет ствол окружностью 6,4 м, его высота — 22 м. Растет в Кулдигском р-не.

48

Вяз на берегу реки Огре.

49

Ильм с двойным стволом в Алсунге.

50

Ильм, посаженный в 1721 г. Петром I.

51

Клен не без основания считают красивым деревом.

52

Ясень в Кудумском парке [Цесисский р-н].

53

Некоторые ивы поражают своими размерами. Ива, растущая в Цесисском р-не.

55

Место, где росла Зауская сосна. Уцелевшая часть ее ствола установлена на художественно оформленной площадке.

56

Работники Смилтенского дорожно-ремонтного и строительного управления № 7 затратили немало труда, чтобы сохранить память о Зауской сосне.

57

Фрагмент Зауской сосны в Латвийском этнографическом музее.

58

Сосны Терветского парка.

59

Мостик в Терветском парке.

8*

60

Самый крупный в Латвии экземпляр можжевельника. Растет в Баложи [Валмиерский р-н].

61

«Северные кипарисы» — можжевельники на острове озера Усмас.

62

Эдольский можжевельник — один из старейших в Латвии.

66

Сосна в городе Талсы, у которой в 1906 г. каратели расстреляли пятерых революционеров.

67

Береза с мощным каповым наростом [остров Морицсала].

68

Сосна с редкой по форме «плакучей» кроной.

69

Изогнутые ветром «сосны бурь» на берегу Балтийского моря в Павилосте.

70

Такие сосны с каповыми образованиями встречаются нечасто [Балдонское лесничество].

70

Ель, прижившаяся на сосне, — большая редкость [Смилтенское лесничество].

71

Уникальная Олайнская сосна с самопрививкой ели на стволе. Погибла от бури в 1972 г.

72, 73

Сосны с причудливыми корнями на берегу реки Салаца около Мазсалацы.

74

Это необычное, на первый взгляд, дерево — сосна близ Яунпиебалги.

75

Сосна с «пальмовой» кроной. Росла в Рижском р-не. Погибла по недосмотру.

75

Сосна с редкой по форме шарообразной кроной. Росла в Лимбажском р-не.

76

Единственная в Латвии девятиствольная ель, растущая около Пале [Лимбажский р-н].

76

Старая ель с необычными утолщениями ветвей у ствола [Слитерский заповедник в Талсинском р-не].

77

Тисс в Слитерском заповеднике.

78

Этот каштан растет на главной улице города Гробини.

79

Восьмисотлетний платан в Кутаиси [Грузия].

80

В карпатских лесах пихта достигает высоты более 50 м.

81

Пихта европейская в Ивандском парке [Кулдигский р-н].

84

Секвойя генерала Шермана, гигант среди гигантов, в национальном парке Секвойя в Калифорнии.

87

Дуб в Кайве [Тукумский р-н], заботливо сохраненный мелиораторами.

SATURS

Priekšvārds	5
VISVECĀKIE KOKI	7
DIŽKOKU UN RETO KOKU IZVIETOJUMS LATVIJAS PSR TERITORIJĀ	17
DIŽKOKI	19
LAPU KOKI	20
OZOLS	20
LIEPA	38
GOBA, VĪKSNA, KĻAVA, OSIS	47
MELNALKSNIS, VĪTOLS, SKĀBARDIS	52
SKUJU KOKI	54
PRIEDE	54
EGLE, PAEGLIS	60
RETIE KOKI	65
LAPU KOKI	68
SKUJU KOKI	68
LATVIJĀ INTRODUCĒTIE KOKI	78
PASAULES DIŽĀKIE KOKI	82
PASĀKUMI DIŽKOKU AIZSARDZĪBAI, SAGLABĀŠANAI UN KOPŠANAI	86
Literatūra	88
Pielikums	89
Secinājumi krievu valodā	109
Ilustrāciju saraksts (krievu valodā)	113

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	5
СТАРЕЙШИЕ ДЕРЕВЬЯ	7
РАЗМЕЩЕНИЕ ВЕКОВЫХ И РЕДКИХ ДЕРЕВЬЕВ НА ТЕРРИТОРИИ ЛАТВИЙСКОЙ ССР	17
ВЕКОВЫЕ ДЕРЕВЬЯ	19
ЛИСТВЕННЫЕ ДЕРЕВЬЯ	20
ДУБ	20
ЛИПА	38
ИЛЬМ, ВЯЗ, КЛЕН, ЯСЕНЬ	47
ЧЕРНАЯ ОЛЬХА, ИВА, ГРАБ	52
ХВОЙНЫЕ ДЕРЕВЬЯ	54
СОСНА	54
ЕЛЬ, МОЖЖЕВЕЛЬНИК	60
РЕДКИЕ ДЕРЕВЬЯ	65
ЛИСТВЕННЫЕ ДЕРЕВЬЯ	68
ХВОЙНЫЕ ДЕРЕВЬЯ	68
ИНТРОДУЦИРОВАННЫЕ ДРЕВЕСНЫЕ ПОРОДЫ В ЛАТВИИ	78
ВЕЛИЧАЙШИЕ ДЕРЕВЬЯ МИРА	82
МЕРОПРИЯТИЯ ПО ОХРАНЕ И СОХРАНЕНИЮ ВЕКОВЫХ ДЕРЕВЬЕВ И УХОДУ ЗА НИМИ	86
Литература	88
Приложение	89
Вековые и редкие деревья в Латвии (резюме на русском языке)	109
Список иллюстраций (на русском языке)	113

Izdots saskaņā ar Latvijas PSR
Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu
padomes 1973. gada 22. februāra lēmumu

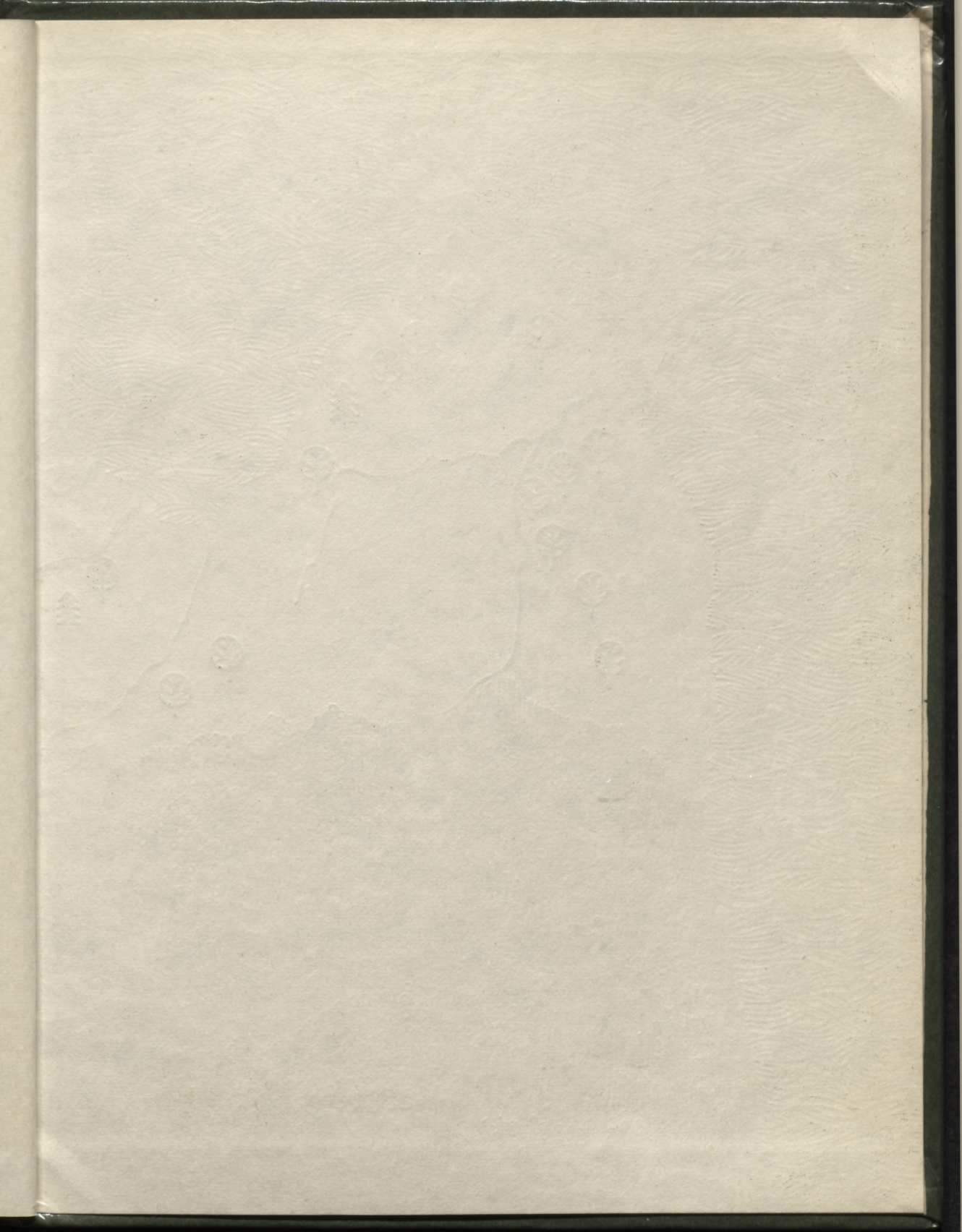
Staņislavs Saliņš

LATVIJAS DIŽKOKI UN RETIE KOKI

G. Krutoja un E. Počas makets

Attēlu autori: Z. Datuāžvili, G. Eņiņš,
A. Guseinovs, I. Mētra, J. Paulins,
J. Peilāns, I. Riekstiņš, S. Saliņš,
J. Smilga, L. Tauens, E. Žunde

Nodota salikšanai 1973. g. 31. oktobrī. Parakstīta
iespiešanai 1974. g. 6. maijā. Dospiedes papīrs,
formāts 70×90/16. 8 fiz. iespiedl.; 9,36 uzsk.
iespiedl.; 8,36 izdevn. l. Melns 8000 eks.
JT 15115. Maksā 80 kap. Izdevniecība «Zi-
nātne» Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Iespiesta Latvijas
PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrā-
fijas un grāmatu tirdzniecības lietu. komitejas
Rīgas Paraugtipogrāfijā, Vienības gatvē 11. Pasūt.
Nr. 557.

LATVIJAS NACIŅĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308101600

Grāmatā aprakstīti Latvijas PSR dižkoki un reti sastopamu formu koki, norādītas to atrašanās vietas. Salīdzinājumam minēti dižākle koki pasaulē. Pielikumā dots inventarizēto aizsargājamo koku saraksts.

Mežkopji, biologi un dabas draugi uzzinās, kā noteikt dižkokus, kādi pasākumi jāveic dzīvo dabas pieminekļu saglabāšanā.